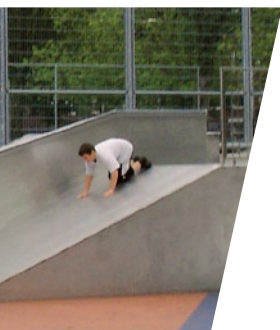

Samenleven met verschillen

Signaleren van spanningen en
versterken van vertrouwen in
Amsterdamse buurten

Gemeente Amsterdam
Bureau Onderzoek en Statistiek

*Verwey-
Jonker*
Instituut

Samenleven met verschillen

**Signaleren van spanningen en
versterken van vertrouwen in
Amsterdamse buurten**

drs. Jolijn Broekhuizen
drs. Ron van Wonderen

Amsterdam, februari 2012

Inhoudsopgave

Concluderende samenvatting	1
Spanningen en vertrouwen in Amsterdamse buurten	1
Risicofactoren voor spanningen in de buurt	2
Beschermende factoren, aandachtspunten beleid	7
Conclusie	10
Inleiding	11
Onderzoeksopzet	12
Buurtselectie voor het verdiepende onderzoek	13
Veldwerk kwantitatieve onderzoek twintig buurten	14
Instrumentarium	16
Veldwerk kwalitatieve onderzoek vijftien buurten	17
Leeswijzer	18
1 Signalering spanningen en vertrouwen	19
1.1 Ervaren spanningen in Amsterdam	20
1.2 Ervaren vertrouwen in Amsterdam	24
1.3 Verschillen tussen Amsterdamse buurten	25
1.4 Tussen welke buurtgenoten zijn er spanningen	27
1.5 Over welke groepen men niet positief is	31
1.6 Conflicten tussen bevolkingsgroepen en escalatiegevaar	33
1.7 Spanningen én vertrouwen	34
1.8 Saamhorigheid in de buurt	35
1.9 Vertrouwen in buurtgenoten van de eigen of een andere herkomst	35
1.10 Samenvatting	36
2 Risicofactoren voor spanningen	39
2.1 Gedrag	40
Verschillende opvattingen over het schoonhouden van portiek en buurt	41
Verschillende opvattingen over omgangsvormen en normen	43
Onvoldoende publieke familiariteit en informele sociale controle	44
Overlastgevend gedrag van jongeren	46
Licht verstandelijk beperkte jongeren (LVB)	48
Crimineel gedrag van jongeren	48
Overlastgevend gedrag van kinderen	49

2.2	Buurtkenmerken	51
	Aanwezigheid van hoog aandeel jongeren	51
	Aanwezigheid bewoners psychiatrische problematiek	51
	Diversiteit bevolkingssamenstelling	52
	Lage sociaal economische status	55
	Compacte buurt, krappe behuizing	56
	Uitgestelde stedelijke vernieuwing	58
	Aanwezigheid 'achter de voordeur'-problematiek	58
	Aanwezigheid religieuze instellingen	59
2.3	Individuele kenmerken	59
	Demografische kenmerken: sekse, leeftijd, herkomst	60
	Opleidingsniveau	61
	Woonduur	61
	Kinderen	61
	Ervaren discriminatie	62
	Algemeen wantrouwende aard	62
	Weerbaarheid bewoners	63
3	Beleid en beschermende factoren	65
3.1	Regulier beleid	66
3.2	Beleid op criminaliteit, onveiligheid en jongerenoverlast	67
3.3	Preventief beleid kinderen en jongeren	69
3.4	Beleid gericht op het schoonhouden van de buurt	77
3.5	Beleid gericht op 'achter de voordeur problematiek'	79
3.6	Eigen kracht van bewoners	80
3.7	Ontmoetingsmogelijkheden	84
3.8	Zichtbaarheid en benaderbaarheid professionals	85
3.9	Integraal beleid	88
3.10	Samenvatting	90
	Literatuur	91
	Bijlage 1 Nadere beschrijving kwantitatieve en kwalitatieve veldwerk	95
	Bijlage 2 Spanningen en vertrouwen in Amsterdamse buurten	101
	Bijlage 3 Spanningen en vertrouwen 20 buurten verdiepende onderzoek	117
	Bijlage 4 Relatie individuele kenmerken en ervaren spanningen	121
	Colofon	130

Concluderende samenvatting

In dit onderzoek is met een nieuw ontwikkeld signaleringsinstrument gemeten in hoeverre spanningen en vertrouwen tussen bevolkingsgroepen in Amsterdamse buurten voorkomen. In een verdiepend onderzoek in vijftien Amsterdamse buurten is nagegaan wat de oorzaken van deze spanningen zijn en hoe die kunnen worden weggenomen. Hoe kan het vertrouwen vergroot worden? Deze vijftien buurten liggen in vijf stadsdelen: Nieuw-West, West, Oost, Zuid en Zuidoost. Bureau Onderzoek en Statistiek enquêteerde 4.563 bewoners, het Verwey-Jonker Instituut interviewde professionals en bewoners. Het onderzoek is mogelijk gemaakt door een onderzoekssubsidie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie en is wetenschappelijk begeleid door de Leerstoel Burgerschap en Veiligheid van de Vrije Universiteit.

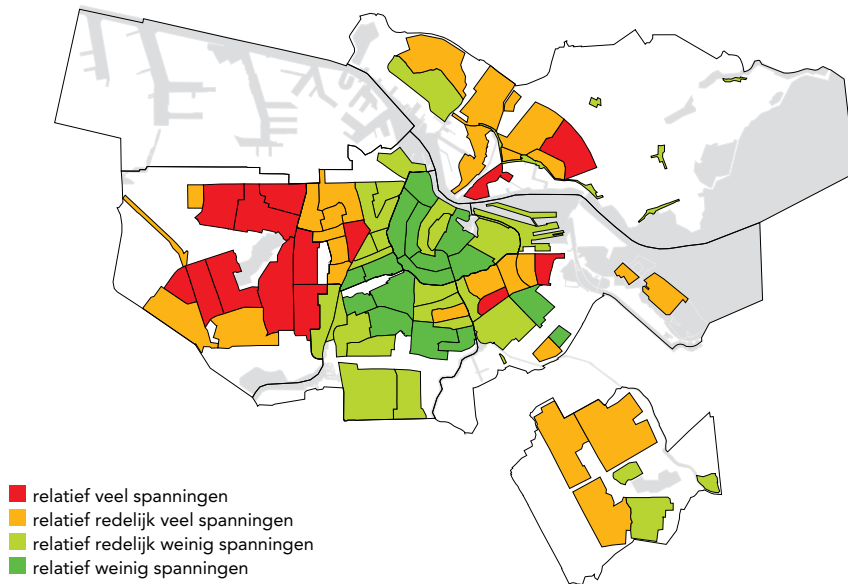
Spanningen en vertrouwen in Amsterdamse buurten

In veel Amsterdamse buurten leven bevolkingsgroepen op een prettige manier met elkaar samen. Buurtgenoten hebben vertrouwen in elkaar en er bestaan weinig spanningen. Maar in andere buurten – vooral in stadsdeel Nieuw-West – staat de sociale cohesie onder druk; een aanzienlijk deel van de bewoners voelt zich er niet (meer) thuis en er bestaan spanningen tussen bevolkingsgroepen.

Vergelijking met onderzoek uit 2008 indiceert dat de mate waarin Amsterdammers spanningen ervaren eerder is afgenomen dan toenomen. Toch kent Amsterdam relatief veel spanningen in vergelijking met de overige (kleinere) gemeenten in de regio Amsterdam-Amstelland.

Spanningen gaan vaak samen met een gebrek aan vertrouwen, maar in sommige buurten waarin spanningen bestaan is er ook vertrouwen. Het vertrouwen kan in die gevallen op de bewoners van de eigen portiek gericht zijn, terwijl de spanningen in de buurt als geheel waargenomen worden. Of men vertrouwt de burens (die er ook al langer wonen), maar ervaart spanningen met 'nieuwkomers' in de buurt.

Figuur 1 Spanningen in Amsterdamse buurten

Amsterdamse Veiligheidsmonitor september 2010-augustus 2011

Risicofactoren voor spanningen in de buurt

Aan het ontstaan van spanningen tussen bevolkingsgroepen in buurten ligt een samenspel van factoren ten grondslag. De opzet van het onderzoek maakt het niet mogelijk te bepalen welke factoren het invloedrijkst zijn bij het ontstaan van spanningen. Hieronder worden de factoren dan ook in willekeurige volgorde besproken.

Overlastgevend en crimineel gedrag van jongeren

Spanningen in de buurt houden sterk verband met 'zichtbare', dagelijkse overlast. Daarbij zijn vaak jongeren betrokken. Een kwart van de Amsterdammers geeft aan dat overlast door jongeren afkomstig uit andere bevolkingsgroepen voor spanningen zorgt. In sommige buurten is dat meer dan 40%. Bovendien denkt één op de vijf bewoners uit het verdiepende onderzoek dat het samenleven in de buurt kan verbeteren als er minder hangjongeren op straat zijn. Uit interviews blijkt dat in veel buurten de aanwezigheid van jongeren gepaard gaat met geluidsoverlast en rommel. Overlast die ze veroorzaken kan ook intimiderend zijn: naropenen, nafluiten en ander bedreigend gedrag.

Maar niet alle soorten overlast die jongeren veroorzaken hebben dezelfde impact. Bewoners die zich ergeren aan vervuiling, geluids-overlast of rondhangen denken veelal niet positief over de jongeren. En soms generaliseren ze dit beeld naar de bevolkingsgroep waartoe deze jongeren behoren. Maar dit type jongerenoverlast leidt niet vaak tot (ervaren) spanningen of vermijdingsgedrag. Dat is wel het geval bij intimiderend gedrag van jongeren, dat door het persoonlijke aspect relatief veel impact heeft. Dit is bijvoorbeeld het geval bij bewoners die jongeren aanspraken en een grote mond terugkregen of overlast meldden en bemerkten dat die melding bij de jongeren bekend werd. Hetzelfde geldt voor bewoners die wel eens zijn bedreigd, bespuwd of beroofd of die te maken kregen met andere vormen van jeugdcriminaliteit.

Uit gesprekken blijkt dat overlastgevend gedrag van jongeren relatief vaak wordt ervaren in buurten met krappe woningen en compacte behuizing. Door een krappe behuizing zijn kinderen en jongeren veel buiten, wat voor overlast en irritaties kan zorgen. Dicht op elkaar wonen in compact gebouwde buurten vergroot de kans op overlast en daarmee op spanningen. Deze uitkomst wordt bevestigd in de kwantitatieve analyse.

Licht verstandelijk beperkte jongeren

Professionals uiten hun zorgen over het relatief grote aantal licht verstandelijk beperkte jongeren onder hangjongeren. Met streetwise en roekeloos gedrag proberen zij hun beperking te camoufleren. Ze zijn moeilijk aanspreekbaar, zowel voor bewoners als voor professionals. Jongeren met een licht verstandelijke beperking vinden volgens professionals verder minder makkelijk aansluiting op het aanbod van het jongerenwerk.

Overlastgevend gedrag kinderen 8 t/m 14 jaar

Ook hinderlijk gedrag van 8 t/m 14-jarigen kan het samenleven in de buurt negatief beïnvloeden. Het ervaren van overlast door kinderen hangt samen met het waarnemen en ervaren van spanningen. Uit interviews blijkt dat het bij overlast door kinderen vooral gaat om geluidsoverlast, rommel op straat en in portieken, brutaal gedrag en naroeppen. Omdat hun ouders geen toezicht houden, worden deze kinderen niet gecorrigeerd. Soms durven kinderen uit angst niet buiten te spelen. Het samenspelen van kinderen verloopt namelijk niet altijd vanzelf harmonieus, er wordt geruzied en gepest; jongere kinderen worden soms van speelplaatsen geweerd.

Botsende opvattingen over schoonhouden (semi)openbare ruimte

Een belangrijke bron van spanningen zijn botsende opvattingen over hoe om te gaan met de (semi)openbare ruimte. Eenvijfde van de respondenten is van mening dat verschil in opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden voor spanningen zorgt. In sommige buurten stemt meer dan eenderde hiermee in. Vooral vervuiling en rommel in portieken, trap- en liftruimten en te vroeg of verkeerd aangeboden vuilniszakken en grofvuil zoals banken en koelkasten leiden tot spanningen. Uit de interviews komt naar voren dat in sommige buurten bewoners (volwassenen, maar ook jongeren en kinderen) makkelijk rotzooi op straat gooien.

Onvoldoende publieke familiariteit en beperkte informele sociale controle

Bewoners van sommige buurten weten niet meer zo goed wat ze van hun burens kunnen verwachten. Ze (her)kennen elkaar minder, kunnen elkaar niet plaatsen, waardoor ze zich niet meer vertrouwd voelen in hun eigen buurt. Oftewel: de publieke familiariteit neemt af. Eén van de gevolgen is dat bewoners niet meer in staat zijn of denken te zijn ongewenste situaties in hun omgeving te veranderen. Zo durven ze burens niet aan te spreken die de portiek niet schoonhouden of jongeren te corrigeren die laat in de avond lawaai maken. Anonimiteit en taalbarrières kunnen hierbij een rol bij spelen. Bewoners voelen zich machteloos, kunnen hun ergernissen niet kwijt. Spanningen zijn het gevolg.

Verschillende omgangsvormen en normen

Spanningen kunnen ook ervaren worden wanneer ongeschreven regels en normen die het openbare leven reguleren niet meer vanzelfsprekend zijn. In sommige buurten geeft eenvijfde van de bewoners aan dat het een onprettig gevoel geeft dat in de buurt bevolkingsgroepen wonen met andere normen, waarden en omgangsvormen. Meningverschillen over regels en omgangsvormen kunnen ontstaan als de instroom van nieuwe bewoners groot is. In sommige buurten bestond een van oudsher sterke homogeniteit in normen. Verandering van bevolkingsamenstelling kan ertoe leiden dat er niet langer overeenstemming over die regels en omgangsvormen bestaat. Relatief lichte vormen van overlast (het 'verkeerd' parkeren van een fiets, voetballen op de stoep) kunnen soms al spanningen tussen bevolkingsgroepen opleveren, zoals luidruchtige jongeren een onprettig gevoel kunnen oproepen bij bewoners hieraan niet gewend zijn.

Diversiteit van de bevolkingssamenstelling

Naarmate de etnische diversiteit in een buurt groter is, is er significant vaker sprake van spanningen. Diversiteit van bevolkingsgroepen vergroot de kans op verschillende leefwijzen en daarmee op botsende omgangsvormen en normen en waarden. Diversiteit in de woningvoorraad (particuliere huur, sociale huur en koop) heeft een minder eenduidige samenhang met spanningen: niet elke buurt waar de woningvoorraad divers is, kent veel spanningen. Nadere analyse wijst uit dat spanningen in buurten met een diverse woningvoorraad vaak pas ontstaan als er in de buurt ook sprake is van etnische diversiteit. Interviews laten zien dat spanningen vooral ontstaan wanneer huurders en kopers in directe nabijheid van elkaar wonen, bijvoorbeeld in dezelfde portiek of op dezelfde galerij.

Uitstel stedelijke vernieuwing

Stopzetten van stedelijke vernieuwing kan ervoor zorgen dat spanningen toenemen of minder sterk afnemen. Door de economische crisis zijn in sommige woonwijken vernieuwingsplannen zoals sloop en nieuwbouw opgeschort. Met het oog op die plannen investeerden corporaties soms nog maar weinig in onderhoud, waardoor de leefbaarheid verslechterde. Ook stroomden de kapitaalkrachtiger bewoners uit en mensen in een zwakkere sociaaleconomische positie in. Bewoners weten niet wanneer wel wordt gesloopt en voelen zich gefrustreerd. De betrokkenheid bij de buurt vermindert en de risicofactoren nemen toe, waardoor de sociale cohesie onder druk komt te staan. Volgens professionals is in deze wijken een intensieve aanpak en 'lik op stuk'-beleid vereist om verder afglijden te voorkomen.

Aanwezigheid bewoners psychiatrische problematiek

Ook de aanwezigheid van bewoners met psychiatrische problematiek kan ervoor zorgen dat het samenleven van buurtgenoten minder prettig verloopt. Professionals en buurtbewoners geven aan dat deze bewoners relatief vaak overlast bezorgen, zoals geluidsoverlast en vervuiling. De overlast heeft relatief grote impact op naast wonende burens en kan leiden tot spanningen omdat de overlast vaak langdurig is en de overlastveroorzakers niet of slecht aanspreekbaar zijn. Verder is het moeilijk voor bewoners instanties zover te krijgen iets aan de overlast te doen. De korpschef van de politie Amsterdam-Amstelland sprak in zijn nieuwjaarsrede zijn bezorgdheid over deze groep uit.¹

---

¹ http://www.politie-amsterdam-amstelland.nl/files/downloads/Nieuwjaarspeech_3jan2012.pdf

Verschillen tussen individuen

Bepaald gedrag heeft niet altijd hetzelfde effect op bewoners: individuele kenmerken kunnen ertoe leiden dat men eerder spanningen ervaart dan anderen. Uit het kwantitatieve onderzoek blijkt allereerst dat bewoners die ouder, autochtoon en man zijn meer spanningen ervaren in de buurt. Datzelfde geldt voor bewoners met een laag opleidingsniveau. Bewoners die langer in een buurt wonen ervaren over het algemeen ook meer spanningen. Mogelijk hebben zij eerder moeite met veranderingen in de bevolkings-samenstelling. Dit kan de komst van migranten zijn, maar ook veryupping of een toename van koop- of juist huurwoningen. Het hebben van kinderen blijkt geen risicofactor te zijn, maar juist een beschermende factor. Mogelijk komt dit omdat ouders vaker op plekken komen waar mensen elkaar min of meer natuurlijk ontmoeten, zoals stadsparken en speeltuinen, waardoor de publieke familiariteit toeneemt. Ook individuele ervaringen en instellingen kunnen de wijze beïnvloeden waarop bewoners hun buurt bezien. Bewoners die zich wel eens gediscrimineerd of achtergesteld voelen ervaren over het algemeen veel vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen. Datzelfde geldt voor bewoners die over het algemeen minder vertrouwen in andere mensen hebben. Ook de persoonlijke weerbaarheid van bewoners speelt een rol. Volgens professionals ervaren bewoners die bijvoorbeeld angstig zijn aangelegd of zich in een zwakkere positie bevinden eerder spanningen.

Bij bovengenoemde risicofactoren speelt religie vrijwel geen rol, terwijl politiek en media wel vaak een verband tussen spanningen en religieuze achtergronden leggen. Op basis van de onderzoeksresultaten kunnen we constateren dat de potentiële risicofactor religie geen (rechtstreekse) relatie heeft met het ontstaan van spanningen. Het lijkt mensen weinig uit te maken wat het geloof is van hun buurtgenoten en of die wel of geen hoofddoekje dragen. Veel belangrijker is dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen geen overlast van elkaar ervaren. Zo is de aanwezigheid van een religieuze instelling in een buurt soms een risicofactor omdat bezoekers (vermeend) geluids- en parkeeroverlast veroorzaken. Tevens blijkt dat spanningen niet moet worden gezien in termen van autochtonen versus allochtonen. Alle bevolkingsgroepen in een wijk blijken hinder te ondervinden van overlastgevend gedrag. Het feit dat allochtone jongeren oververtegenwoordigd zijn in jeugdgroepen die in de buurt rondhangen en relatief vaak betrok-

ken zijn bij zichtbare overlast en criminaliteit, kan de beeldvorming bij zowel autochtonen als allochtonen over bepaalde bevolkingsgroepen negatief beïnvloeden (om welke bevolkingsgroepen het gaat varieert per buurt).

Beschermende factoren, aandachtspunten beleid

De oorzaken van spanningen (zoals het niet schoonhouden van buurt en portiek en overlastgevend gedrag van jongeren) zijn lokaal, locatiespecifiek en praktisch van aard. Dat zorgt ervoor dat ze in meer of mindere mate door beleid te beïnvloeden zijn. Deze risicofactoren worden voor een groot deel al geadresseerd door regulier beleid in de stad en stadsdelen, zoals het veiligheidsbeleid (waaronder de Top 600-aanpak), het jeugd- en participatiebeleid, de wijkaanpak en de aanpak van multiprobleemgezinnen. Dit bestaande beleid biedt de voorwaarde voor de effectieve inzet van aanvullend beleid om spanningen in de buurt tegen te gaan. Specifiek beleid en beschermende factoren voor spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt zetten we hieronder op een rij.

Terugdringen jeugdcriminaliteit en -overlast

In de afgelopen jaren is er veel inzet geweest op het terugdringen van jeugdcriminaliteit en jeugdoverlast, vaak met succes. Overlast en criminaliteit door jongeren zijn in veel wijken afgenomen. In de toekomst blijft inzet op veiligheid en criminaliteit belangrijk, aangezien de oorzaken van grensoverschrijdend gedrag aanwezig blijven. Beleid en projecten gericht op het verbinden van bevolkingsgroepen zijn alleen zinvol in combinatie met een strikte aanpak van overlastgevend gedrag. Dit is vereist omdat voor dialoog en contact een basis van vertrouwen nodig is. Deze basis zou bij voortdurende overlast telkens gefrustreerd worden. Verder zijn initiatieven belangrijk die culturele scheidslijnen overstijgen en draaien rondom gemeenschappelijke belangen, zoals school, opvoeding, veiligheid en sport- en spelmogelijkheden. In buurten bestaat behoefte aan meer naschoolse begeleide sport- en speelvormen voor kinderen, meerdere keren per week en op vaste tijdstippen. Sport en spel als middel om kinderen uit de buurt met elkaar verbinden, beter te leren samenspelen, prosociaal gedrag te bevorderen en talent te ontwikkelen; voor jongens, maar ook voor meisjes. Meisjes worden in veel buurten nog (te) weinig bereikt, omdat het aanbod in de wijk meer op jongens is gericht. Ook is

in buurten behoefte aan positievere rolmodellen voor kinderen en jongeren. In verschillende onderzoeksbuurten is sprake van initiatieven hieromtrent die navolging verdienen.

Vooraf over de leeftijdsgroep 8 t/m 14 jaar maken professionals en bewoners zich zorgen. Vaak wordt in buurten beleid gevoerd dat gericht is op de problematiek van deze jongeren, maar niet overall even intensief. De 8 t/m 14-jarigen lijken soms tussen wal en schip te vallen. Relevante interventies zijn begeleide sport- en spelactiviteiten en projecten met positieve rolmodellen. Een andere groep die volgens professionals aandacht verdient zijn de overlastgevendende jongeren met een licht verstandelijke beperking.

Verbeteren publieke familiariteit en informele sociale controle
Het is belangrijk frustraties die voortkomen uit botsende leefstijlen en overlast meer bespreekbaar te maken. Contact tussen bewoners leidt echter niet altijd tot meer tolerantie. Dialoog en contact hebben alleen zin als ze duurzaam zijn, uitgaan van een gezamenlijk belang en plaatsvinden op klein schaalniveau (portieken, blokken, delen van een straat). De drie sleutelbegrippen zijn nabijheid, kleinschaligheid en concrete thema's, thema's die aansluiten bij zaken die mensen direct raken. Dit betekent niet dat buurtbewoners elkaar persoonlijk beter moeten leren kennen en intensief contact moeten aangaan. Het is belangrijker dat bewoners elkaar (her)kennen, waardoor er een bepaalde mate van vertrouwdheid ontstaat en overeenstemming over de ongeschreven regels. Dat wil zeggen dat men weet wie de buren en hun kinderen zijn, dat men kan rekenen op hulp in geval van nood en dat bij overlast of ergernissen buren (of hun kinderen) kunnen worden aangesproken. Relevant zijn preventieve interventies op het niveau van blokken, portieken en galerijen, met als doel het vergroten van publieke familiariteit en informele sociale controle, en het creëren van meer overeenstemming in gedragsnormen. De interventies kunnen breder worden ingezet dan nu het geval is. Een trekkende rol is daarbij weggelegd voor met name corporaties.

Stimuleren eigen kracht bewoners

Het voorkomen en tegengaan van spanningen begint idealiter bij de bewoners zelf. Zolang er geen incidenten plaatsvinden hebben professionals niet altijd zicht op spanningen, het zijn de bewoners zelf die het beste kunnen aangeven of tussen bevolkingsgroepen spanningen bestaan en wat de oorzaken zijn. Verder kunnen be-

woners actief een rol spelen bij het aanspreken van overlastgevers. Bewoners zijn te beschouwen als de eerste verdedigingslinie tegen ongewenste situaties. Actief zijn met buurtgenoten kan ook bijdragen aan verbinding tussen groepen. Voor effectieve en blijvende inzet door bewoners lijkt ruggensteun door instanties en professionals een voorwaarde. Corporaties, opbouwwerk, jongerenwerk en andere buurtorganisaties kunnen hier, in nauwe samenwerking met de politie, een belangrijke rol vervullen. Bewonersinitiatieven hebben twee grote voordelen. Ten eerste draagvlak (het gaat om de problemen die bewoners zelf ervaren en men bedenkt zelf oplossingen), ten tweede: bewoners krijgen ervaring in optreden, wat het gevoel van machteloosheid vermindert en daarmee de kans op het ervaren van spanningen.

Beleid richten op schoonhouden van de buurt

Beleid gericht op het schoonhouden van de buurt is een belangrijke beschermende factor. Ten eerste kan de betrokkenheid van bewoners vergroot worden door ze medeverantwoordelijk te maken. Zo kunnen opruim- en schoonmaakprojecten voor kinderen georganiseerd worden in samenwerking met scholen, kinderwerk en corporaties. De tweede lijn betreft meer controle door de reinigingspolitie en steviger boetes voor overtredingen, een 'lik op stuk'-aanpak om vervuiling en overlast tegen te gaan.

Zichtbaarheid en benaderbaarheid professionals in de buurt

De aanwezigheid van bekende en benaderbare professionals is ook een beschermende factor. Professionals die jarenlang in een buurt werken, die worden gekend door bewoners en worden vertrouwd, kunnen bij conflicten vaak effectiever een bemiddelende rol spelen. Voorbeelden van een zichtbaar en benaderbaar maatschappelijk middenveld zijn een actieve huismeester, een kinderwerker door wie kinderen zich laten corrigeren en die veel ouders kent of een buurtregisseur die vaak op straat loopt. Het belang van de aanwezigheid en benaderbaarheid van de politie wordt door kwantitatieve analyses bevestigd. Bewoners die vinden dat ze de politie te weinig zien en dat ze te weinig aanspreekbaar is, ervaren vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt.

Integraal beleid

In wijken is vaak sprake van een opeenstapeling van risicofactoren. Zo kunnen jongerenoverlast, vervuiling en 'achter de voordeur'-problematiek cumuleren in bepaalde buurten en soms zelfs in

afzonderlijke straten of blokken. Een effectieve aanpak van spanningen in dergelijke buurten is gebiedsgericht en integraal te werk gaan, aangezien oplossingsrichtingen zich uitstrekken tot verschillende beleidsterreinen. Veel mogelijkheden voor preventieve aanpakken bestaan binnen beleidsterreinen als welzijn, jeugd, sociale zaken en onderwijs. Repressieve mogelijkheden liggen vooral bij de politie en andere handhavers. Bij de aanpak van spanningen in buurten zal er dus samengewerkt moeten worden tussen jeugd- en gezinswerkers, scholen, opbouw- en welzijnswerkers, corporaties, politie en andere handhavers.

Conclusie

Het onderzoek levert een methodiek om locatiespecifiek te bepalen in hoeverre er sprake is van spanningen en welke risicofactoren hieraan ten grondslag liggen. Inzicht ontstaat of de combinatie van risicofactoren en beleid passend is. Handvatten worden geboden over welke extra inzet van beleid benodigd is om de beschermende factoren te versterken.

Spanningen blijken per buurt sterk te variëren. Waar in veel Amsterdamse buurten een acceptabel niveau van spanningen bestaat, kennen andere buurten een aanzienlijk aandeel bewoners dat veel spanningen ervaart. Met de basisaanpak van spanningen zit het goed, de oorzaken (zoals het niet schoonhouden van de buurt en overlastgevend gedrag van jongeren) zijn veelal al onderwerp van het reguliere beleid. Het bestaande beleid kan echter effectiever gemaakt worden met de aanpak van specifieke risicofactoren, zoals de overlast van jongeren met een licht verstandelijke beperking of van bewoners met psychiatrische problematiek of door het versterken van beschermende factoren, zoals de publieke familiariteit en informele sociale controle.

Inleiding

Het waarborgen van sociale cohesie in buurten en tussen bevolkingsgroepen is een belangrijk thema in lokaal beleid. Het wordt van belang geacht dat burgers zich in hun buurt thuis voelen en elkaar kennen, al hoeft er geen intensief contact te zijn. Als bewoners met elkaar vertrouwd zijn en als er sprake is van 'publieke familiariteit' (Blokland 2009a), dan is de kans groter dat informele sociale controle wordt uitgeoefend. Sociale controle kan positief bijdragen aan onder meer de veiligheid in buurten.

In verschillende stadsdelen van Amsterdam bestaat zorg over de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen. De sociale cohesie lijkt in sommige buurten onder druk te staan. Stadsdelen willen daarom weten in welke mate er spanningen bestaan en wat daarvan de achtergronden zijn. Hoe groot is het onderlinge sociale vertrouwen? Welke risicofactoren zijn er en welke beschermende factoren? Beantwoording van deze vragen geeft de stadsdelen handvatten om de juiste maatregelen te nemen.

Met onderzoeksubsidie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken (nu Veiligheid en Justitie) voerden het Bureau Onderzoek en Statistiek van de gemeente Amsterdam en het Verwey-Jonker Instituut in 2011 een verdiepend onderzoek uit naar spanningen in twintig buurten van vijf Amsterdamse stadsdelen: Nieuw-West, West, Oost, Zuid en Zuidoost. Het onderzoek stond onder wetenschappelijke begeleiding van de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap van de Vrije Universiteit. Het hoofddoel werd als volgt geformuleerd: *Inzicht verkrijgen in de aanwezigheid, achtergronden, risicofactoren en beschermende factoren van spanningen en vertrouwen tussen bevolkingsgroepen, zodat op basis van deze kennis maatregelen genomen kunnen worden om het samenleven in buurten te verbeteren.*

Dit hoofddoel valt uiteen in de volgende subdoelen:

1. *Signalering van spanningen en sociaal vertrouwen in de buurt*
Nagegaan is hoe de onderlinge verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in de buurt zijn en hoe groot de eventuele spanningen en het sociaal vertrouwen.
2. *Signalering risico- en beschermende factoren van spanningen in de buurt*
Onderzocht is welke risico- en beschermende factoren er ten grondslag liggen aan spanningen tussen bevolkingsgroepen: wat is de aanleiding voor die spanningen en hoe kunnen deze worden tegengaan?
3. *Beoordeling interventies*
Gekeken is of de huidige interventies aansluiten op de juiste risico- en beschermende factoren en de juiste doelgroepen. Indien er nog geen interventies ontwikkeld zijn, wordt beschreven op welke factoren de interventies het beste gericht kunnen worden.

Onderzoeksopzet

Veiligheidsmonitor

Sinds september 2010 is in de Amsterdamse Veiligheidsmonitor een instrument opgenomen waarmee spanningen tussen bevolkingsgroepen kunnen worden gemeten. De Veiligheidsmonitor is een enquête over leefbaarheid, veiligheid en criminaliteit die jaarlijks onder ongeveer 12.000 bewoners van de politieregio Amsterdam-Amstelland wordt afgenomen (1000 per maand). In de Veiligheidsmonitor was al eerder een instrument opgenomen dat het vertrouwen in de buurt in kaart brengt. In dit onderzoek signaleren we met deze monitor stadsbreed hoe groot de spanningen en het vertrouwen zijn (subdoel 1 van het onderzoek). Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek.

Kwantitatief verdiepend onderzoek in twintig buurten

Er is echter ook behoefte aan meer inzicht in de achtergronden van de problematiek. Tussen welke bevolkingsgroepen of andere 'groepen' bestaan spanningen? Welke risicofactoren en welke beschermende factoren liggen aan deze spanningen ten grondslag? Hiertoe is verdiepend kwantitatief onderzoek uitgevoerd in twintig buurten van de stadsdelen Nieuw-West, West, Oost, Zuid en Zuidoost. Dit is subdoel 2 van het onderzoek. Ook dit deel is uitgevoerd door Bureau Onderzoek en Statistiek.

Kwalitatief verdiepend onderzoek in vijftien buurten

In aansluiting op het kwantitatieve onderzoek is in vijftien onderzoeksbuurten een kwalitatieve verdieping onder wijkprofessionals en bewoners uitgevoerd, evenals een documentenstudie van relevant beleid. In dit aanvullende kwalitatieve onderzoek worden de risicofactoren die in het kwantitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen geduid. Verder levert het kwalitatieve onderzoek kennis op over de vraag hoe het beleid in de stadsdelen en buurten verbeterd dan wel ontwikkeld kan worden. Zo is nagegaan of de bestaande interventies zijn gericht op de risicofactoren die uit het kwantitatieve onderzoek naar voren zijn gekomen: subdoel 3 van het onderzoek. Dit deel van het onderzoek is uitgevoerd door het Verwey-Jonker Instituut.

Buurtselectie voor het verdiepende onderzoek

In samenspraak met de projectleiders of beleidsambtenaren 'polarisatie en radicalisering' zijn per stadsdeel drie buurten geselecteerd voor verdiepend onderzoek. Gekozen is voor buurten waarvan op basis van kennis opgedaan in het vooronderzoek (Broekhuizen en Van Wonderen 2010) verwacht mocht worden dat er een zekere mate van spanningen bestaat. Die verwachting is verder gebaseerd op de praktijkkennis van de projectleiders en professionals in de betreffende buurten. Bij deze keuze is ernaar gestreefd buurten te selecteren waarin sprake is van een diversiteit aan risicofactoren. Op deze manier ontstaat het beste inzicht in de verschillende mechanismen die tot spanningen in de buurt kunnen leiden. Om de bevindingen in de onderzoeksbuurten te kunnen duiden is verder in elk stadsdeel een referentiebuurt gekozen, een buurt waarin naar verwachting juist minder spanningen bestaan. In totaal zijn er dus vijftien onderzoeksbuurten en vijf referentiebuurten (zie tabel 1).

Tabel 1 De vijftien onderzoeksbuurten en vijf referentiebuurten

---

<i>onderzoeksbuurten</i>	<i>referentiebuurten</i>
Nieuw-West 1 Slotervaart	Nieuw-West 4 Nieuw Sloten
Nieuw-West 2 Osdorp	
Nieuw-West 3 Slotermeer-ZW	
Oost 1 Betondorp	Oost 4 Middenmeer
Oost 2 Indische Buurt	
Oost 3 Haveneiland NW	
West 1 Orteliusbuurt	West 4 Van Lennepbuurt
West 2 Balboa-/ Columbuspleinbuurt	
West 3 Bosleeuw (Gulden Winckelbuurt)	
Zuid 1 Marathonbuurt	Zuid 4 Willemspark
Zuid 2 Diamantbuurt	
Zuid 3 Buitenveldert	
Zuidoost 1 H-buurt	Zuidoost 4 Nellestein
Zuidoost 2 E-buurt en G-buurt West	
Zuidoost 3 Gein I/II	

De twintig geselecteerde buurten zijn in figuur 2 weergegeven.

Veldwerk kwantitatieve onderzoek twintig buurten

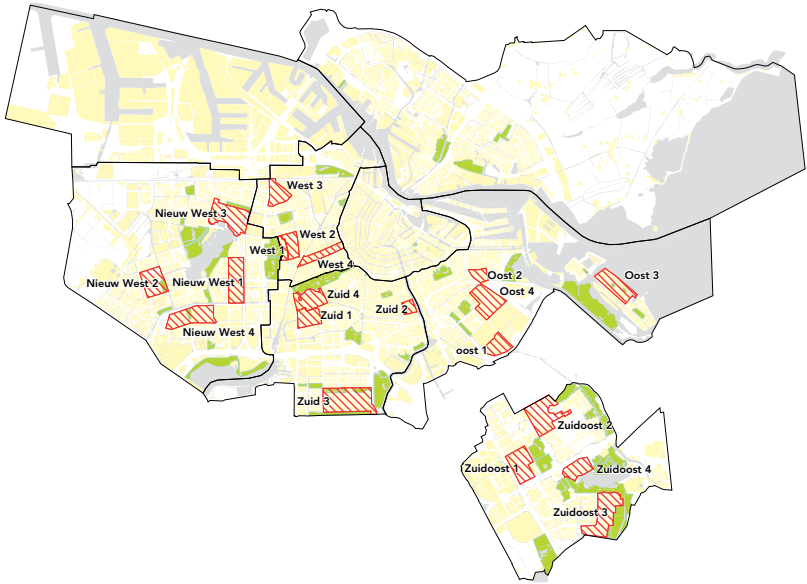
In het kwantitatieve onderzoek is een mix-method van dataverzameling gebruikt om een zo hoog mogelijke respons te bereiken. In verschillende fasen van het veldwerk is de bewoners aangeboden de vragenlijst schriftelijk, online, telefonisch dan wel face-to-face (thuisbezoek) in te vullen². Deze methode wordt ook bij de Veiligheidsmonitor toegepast.

---

² Een uitgebreid verslag van het veldwerk is opgenomen in Bijlage 1.

Figuur 2 De twintig geselecteerde buurten

Vragenlijst

In alle stadsdelen is een uniforme vragenlijst afgenomen. Hierdoor kunnen de resultaten van de buurten uit verschillende stadsdelen met elkaar vergeleken worden. De vragen zijn te categoriseren in vier typen:

- vragen naar hoe verschillende bevolkingsgroepen in de buurt samenleven (signaleren)
- vragen die betrekking hebben op oorzaken van spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt (risicofactoren)
- vragen die betrekking hebben op het (te voeren) beleid (beschermende factoren)
- vragen naar individuele kenmerken.³

Het online invullen van de vragenlijst duurde gemiddeld 19 minuten, de telefonische afname 23 minuten. Ondanks de gevoeligheid van de vragen, was het aantal reacties op de inhoud van de vragenlijst klein.

---

³ Een uitgebreidere beschrijving van de inhoud van de vragenlijst staat ook in Bijlage 1.

Respons

In de vijf stadsdelen zijn 16.949 bewoners benaderd, van wie 4.563 aan het onderzoek hebben deelgenomen (27%). De respons is het hoogst in stadsdeel Zuid: 31%, het laagst in stadsdeel West: 24%.

Tabel 3 De vijftien onderzoeksbuurten en vijf referentiebuurten, respons

<i>stadsdelen</i>	<i>benaderd</i>	<i>deelname</i>	<i>respons</i>
West	3460	817	24%
Zuid	3220	988	31%
Nieuw-West	3539	872	25%
Oost	3528	953	29%
Zuidoost	3202	933	29%
totaal	16949	4563	27%

Per buurt is nagegaan in hoeverre de samenstelling van de onderzoeksgroep overeenkomt met die van de populatie van de buurt op de kenmerken herkomst, leeftijd en sekse. De overeenstemming tussen de onderzoeksgroep en de populatie was dusdanig hoog dat ervoor gekozen is de data niet te wegen.

Instrumentarium

In 2007 ontwikkelde het Verwey-Jonker Instituut een meetinstrument om de verhoudingen tussen bewoners in Oud-Zuid in kaart te brengen. Dit instrument bevatte vijf stellingen die het vertrouwen tussen buurtgenoten meten en twee stellingen die de spanningen meten (Boutellier et al. 2007). Spanningen tussen bevolkingsgroepen in buurten kunnen echter nauwkeuriger worden vastgesteld als er meer dan twee stellingen worden gebruikt. Dan kunnen bijvoorbeeld meer gradaties van spanningen worden gemeten. In 2010 hebben Bureau Onderzoek en Statistiek en het Verwey-Jonker het meetinstrument daarom uitgebreid naar acht stellingen (Broekhuizen en Van Wonderen 2010). Dit project vond plaats bij de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap van de Vrije Universiteit.

Het nieuwe instrument bestaat uit drie stellingen die de mate meten waarin spanningen in algemene zin voorkomen en vijf stellingen die specifieke achtergronden van die spanningen meten (bijvoorbeeld jongerenoverlast). In zowel de Veiligheidsmonitor als

het verdiepende kwantitatieve onderzoek zijn de vijf stellingen die vertrouwen meten en de acht die spanningen meten opgenomen.

Het instrument om spanningen in buurten te signaleren bestaat uit de volgende stellingen:

- ik voel wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur afkomstig zijn
- in deze buurt wonen bevolkingsgroepen waar ik niet zo positief over denk
- sterke verschillen in religieuze achtergronden van bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen voor spanningen
- het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere normen en waarden
- overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt
- het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere omgangsvormen
- verschillen in opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van deze buurt zorgen voor spanningen
- spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden.

In bijlage 1 wordt nader toegelicht hoe het spanningeninstrument tot stand is gekomen.

Het instrument om vertrouwen in de buurt te signaleren bestaat uit de volgende stellingen:

- ik woon in een gezellige buurt waar veel saamhorigheid is
- als ik op vakantie ga durf ik mijn huissleutel aan de burens toe te vertrouwen
- in deze buurt gaan mensen uit verschillende bevolkingsgroepen op een prettige manier met elkaar om
- ik heb evenveel vertrouwen in buurtgenoten die mijn cultuur delen als in buurtgenoten uit een andere cultuur
- ik voel mij thuis bij de mensen die in deze buurt wonen.

Veldwerk kwalitatieve onderzoek vijftien buurten

In het kwalitatieve onderzoek zijn verschillende methoden gehanteerd: interviews, documentenstudie en observaties in de buurt. Verdiepende interviews zijn gehouden met wijkprofessionals die

in de buurten werkzaam zijn. Groepsinterviews zijn gehouden met zowel bewoners als wijkprofessionals uit verschillende beleidsvelden, zoals buurtregisseurs van de politie, opbouwwerkers, jongerenwerkers en medewerkers van corporaties. In enkele buurten is ook gesproken met medewerkers van scholen, Streetcornerwork, opvoedondersteuning en met sleutelpersonen (zoals een actieve ondernemer). Tot slot is gesproken met beleidsambtenaren van het stadsdeel.

Leeswijzer

In hoofdstuk 1 wordt allereerst op basis van gegevens uit de Veiligheidsmonitor ingegaan op de signalering van spanningen en vertrouwen in alle Amsterdamse buurten. Vervolgens wordt nader ingegaan op achtergronden van spanningen en vertrouwen zoals die blijken uit de kwantitatieve en kwalitatieve verdieping. In hoofdstuk 2 worden de risicofactoren voor spanningen in de buurt beschreven. In hoofdstuk 3 wordt ingegaan op beleid en beschermende factoren. Wat zijn de aanknopingspunten voor beleid, op welke risicofactoren zouden interventies moeten zijn gericht?

1 Signalering spanningen en vertrouwen

Het eerste subdoel van dit onderzoek is het in kaart brengen van de verhoudingen tussen bevolkingsgroepen in de Amsterdamse buurten. In welke mate bestaan er spanningen en hoe groot is het sociale vertrouwen? In hoeverre hangen spanningen en vertrouwen samen?

Het vertrouwen in de buurt wordt gemeten door de vijf stellingen van het instrument dat het Verwey-Jonker Instituut in 2007 ontwikkelde om het samenleven van bewoners in Oud-Zuid in kaart te brengen (Boutellier et al. 2007).

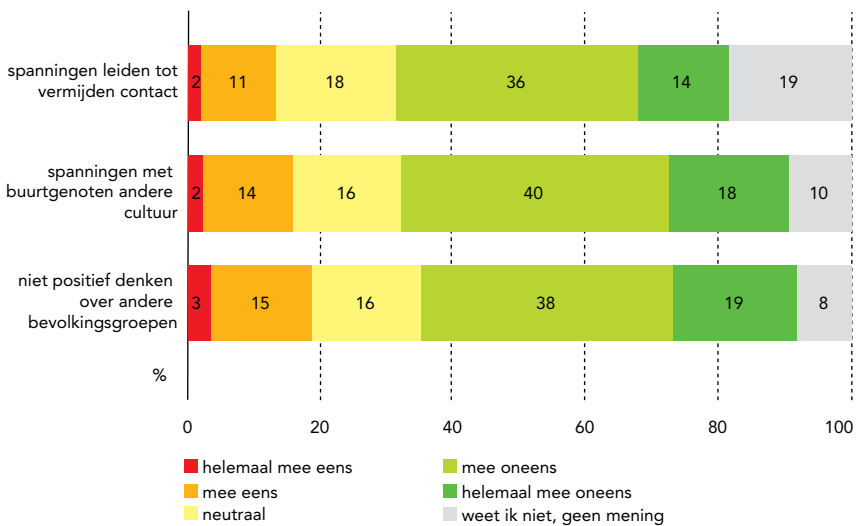
Om de spanningen in de buurt te kunnen meten hebben Bureau Onderzoek en Statistiek en het Verwey-Jonker Instituut in 2010, in een samenwerking bij de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap, een bestaand instrument uitgebreid van twee naar acht stellingen (Broekhuizen en Van Wonderen 2010). Het instrument bevat nu drie stellingen die verschillende gradaties van spanningen meten: onprettig gevoel, ervaren spanningen en vermijden van contact. Verder bestaat het instrument uit vijf stellingen die specifieke achtergronden van spanningen in kaart brengen, zoals jongerenoverlast en verschillen in normen en waarden. Het instrument levert hiermee niet alleen informatie over de mate van spanningen, maar biedt ook inzicht in de oorzaken.

Vanaf september 2010 maakt het uitgebreide instrument deel uit van de Amsterdamse Veiligheidsmonitor, waarin het vertrouwen-instrument al was opgenomen. Omdat de Veiligheidsmonitor jaarlijks onder 12.000 Amsterdamse inwoners afgenomen wordt, zijn er voldoende respondenten om op buurtcombinatieniveau betrouwbare uitspraken te doen. Het startpunt van deze rapportage is de beschrijving van de ervaren spanningen en het vertrouwen in alle Amsterdamse buurten in '2011' (september 2010-augustus 2011).

1.1 Ervaren spanningen in Amsterdam

Analyse van de Veiligheidsmonitor laat zien dat tussen de 9 en 26% van de Amsterdammers instemmen met de acht spanningstellingen (figuur 1.1 en 1.2). Zoals verwacht, is er sprake van verschillende gradaties in ervaren spanningen. Elke hogere gradatie wordt minder vaak door de bewoners gerapporteerd: niet positief denken over buurtgenoten wordt door 19% genoemd, spanningen met buurtgenoten van een andere cultuur door 16% en de sterkste gradatie van spanningen tussen bevolkingsgroepen, het vermijden van contact, komt volgens 13% voor (zie figuur 1.1). Dit komt overeen met de uitkomst van een vergelijkbaar onderzoek in Amersfoort (Van Wonderen en Van Marissing, 2011).

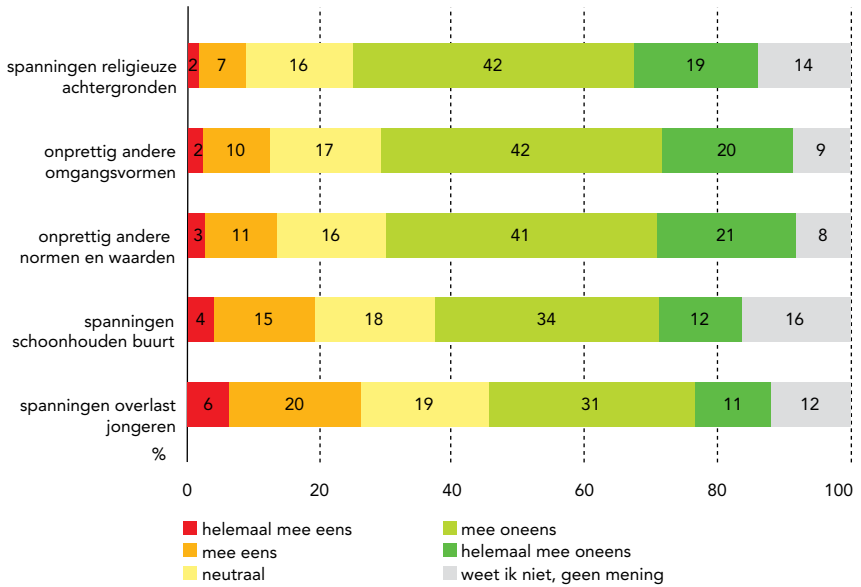
Figuur 1.1 Algemeen ervaren spanningen, Amsterdam, september 2010-augustus 2011, n = 11.902

Bron: Amsterdamse Veiligheidsmonitor, september 2010-augustus 2011

Met name overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt (26% is het hier mee eens), gevolgd door spanningen als gevolg van verschillende opvattingen over het schoonhouden van buurt en portiek (19%; figuur 1.2). Verschillen in religieuze achtergronden zorgen het minst voor spanningen (9%).

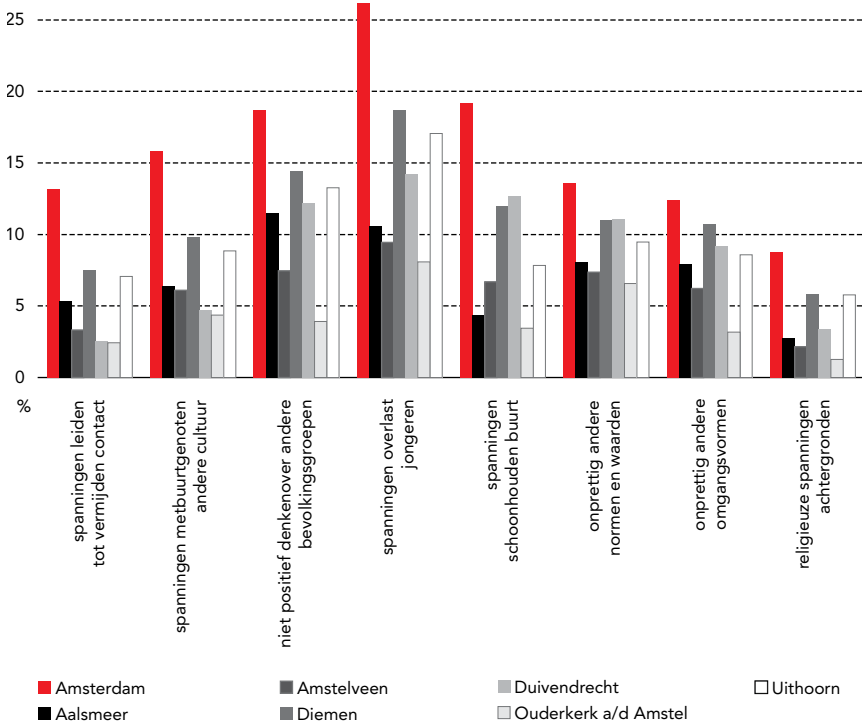
Figuur 1.2 Oorzaken van ervaren spanningen, Amsterdam, september 2010-augustus 2011, n = 11.902

Bron: Amsterdamse Veiligheidsmonitor, september 2010-augustus 2011

Het blijkt voor een deel van de bewoners moeilijker te zijn een uitspraak te doen over de situatie in de buurt dan over zichzelf. Het aandeel bewoners dat ‘geen mening heeft’ over de verschillende stellingen ligt namelijk hoger bij de stellingen die gaan over de buurt (bijvoorbeeld: spanningen leiden tot vermijding contact, spanningen overlast jongeren) dan bij de stellingen die gaan over gevoelens van het individu zelf (bijv. niet positief andere bevolkingsgroepen, onprettig andere omgangsvormen). Dit bevestigt de keuze om het spanningeninstrument niet alleen met items op buurt-niveau, maar ook met items op individueel niveau vorm te geven.

Figuur 1.3 Ervaren spanningen gemeenten Amsterdam-Amstelland, % (helemaal) mee eens, n = 14.458

Veiligheidsmonitor september 2010-augustus 2011

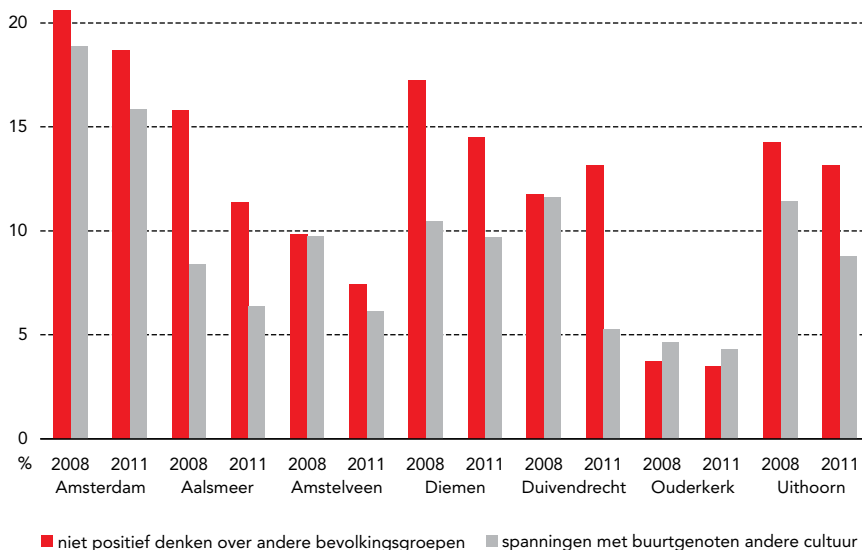
De Veiligheidsmonitor wordt niet alleen in Amsterdam afgenomen, maar ook in andere gemeenten van de regio Amsterdam-Amstelland.⁴ Hierdoor is het mogelijk de bevindingen in Amsterdam te duiden: hoe verhouden de spanningen tussen bevolkingsgroepen in Amsterdam zich tot die in andere gemeenten. Het blijkt dat de spanningen in Amsterdam groter zijn dan die in de andere gemeenten. Bij de hoogste gradatie van spanningen (het vermijden van contact) 'scoort' Amsterdam 13% en de andere gemeenten gemiddeld 5%. Bij spanningen door overlast van jongeren is de score 26 versus 13% en bij spanningen door verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt 19 versus 8%.

4 In Amersfoort en Capelle a/d IJssel is er vergelijkbaar met Amsterdam in 2011 verdiepend onderzoek naar spanningen en vertrouwen uitgevoerd. Omdat de buurten in dit onderzoek niet aselekt gekozen zijn en de vragenlijst van dit onderzoek sterk verschilt van die van de Veiligheidsmonitor zijn de resultaten van de Amsterdamse Veiligheidsmonitor niet met bevindingen in Amersfoort en Capelle a/d IJssel te vergelijken.

In de Veiligheidsmonitor van 2008 zijn reeds twee stellingen opgenomen die spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt meten: het niet positief denken over andere bevolkingsgroepen en spanningen voelen met buurtgenoten van een andere cultuur. Aangezien deze stellingen deel uit maken van het uitgebreide spanningenmeetinstrument dat in 2011 in de Veiligheidsmonitor is opgenomen, is het mogelijk de bevindingen van 2011 en 2008 te vergelijken. Bij de vergelijking moet wel de kanttekening worden gemaakt dat het mogelijk is dat de resultaten van de twee stellingen in 2011 en 2008 van elkaar afwijken omdat de stellingen in de vragenlijst van 2011 deel uit maken van een instrument van acht stellingen naar spanningen, terwijl dit in 2008 niet het geval was.

Figuur 1.4 indiceert dat tussen 2008 en 2011 eerder sprake is van een afname dan van een toename van spanningen tussen bevolkingsgroepen. In 2008 dacht 21% niet positief over bevolkingsgroepen, in 2011 19%. En in 2008 ervoer 19% spanningen met buurtgenoten van een andere cultuur, in 2011 16%. Deze verschillen tussen 2011 en 2008 komen niet alleen in Amsterdam, maar ook in de andere gemeenten van Amsterdam-Amstelland naar voren.

Figuur 1.4 Ervaren spanningen gemeenten Amsterdam-Amstelland 2008 en 2011*, % (helemaal) mee eens, n = 12.192 (2008) en 14.458 (2011)

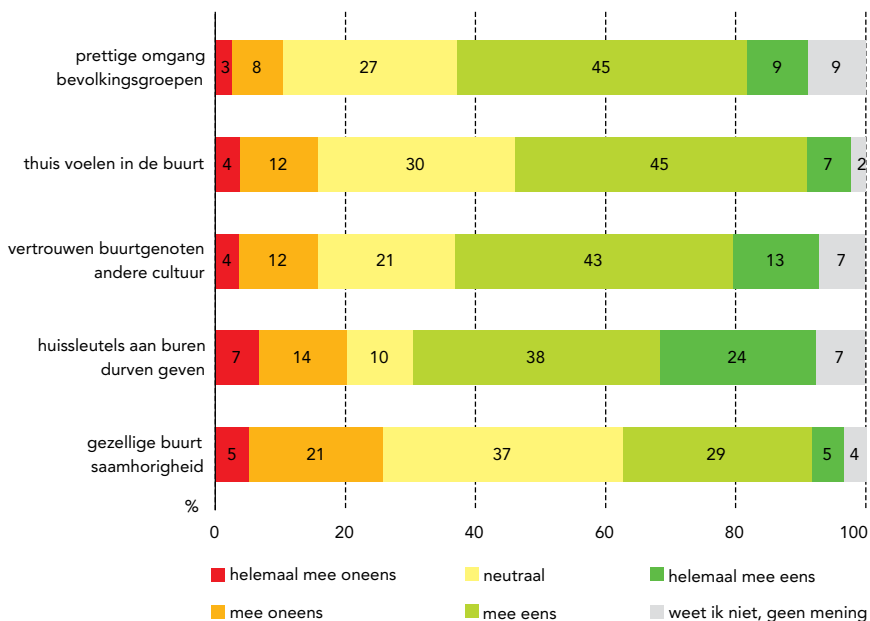

* september 2010-augustus 2011

1.2 Ervaren vertrouwen in Amsterdam

De mate waarin Amsterdammers 'geen vertrouwen' in buurtgenoten hebben komt overeen met de mate waarin ze spanningen tussen buurtgenoten ervaren: het aandeel dat niet instemt met de vijf vertrouwensstellingen ligt namelijk tussen de 11% en 26%, terwijl de range bij de acht spanningstellingen tussen de 9 en 28% ligt. Het minst vaak vinden bewoners dat ze in een gezellig buurt wonen waar veel saamhorigheid is. Dit komt waarschijnlijk omdat hiermee een vrij sterke mate van cohesie gemeten wordt, die verder gaat dan het vertrouwen van buurtgenoten. Iets meer dan de helft van de bewoners voelt zich thuis in de buurt of vindt dat bevolkingsgroepen prettig met elkaar omgaan. Een iets groter aandeel bewoners heeft evenveel vertrouwen in buurtgenoten van een andere dan de eigen cultuur en durft de huissleutels aan de burens toe te vertrouwen.

Figuur 1.5 Vertrouwen in de buurt, Amsterdam, september 2010-augustus 2011, n = 11.902

Gesorteerd op het % (helemaal) niet mee eens

1.3 Verschillen tussen Amsterdamse buurten

Er blijken grote verschillen tussen buurten te bestaan in de ervaren spanningen. Zo geeft eenderde van de bewoners van de Westlandgracht in stadsdeel Nieuw-West aan dat er bevolkingsgroepen in de buurt zijn waar hij/zij niet positief over denkt (34%), terwijl dit bij de bewoners uit de Apollobuurt in stadsdeel Zuid slechts een enkeling betreft (3%). Buurten verschillen het meest van elkaar in de mate waarin bewoners vinden dat spanningen ontstaan door overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen en door verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt. Zo rapporteert 46% van de bewoners van De Krommert II (West) spanningen door overlast van jongeren tegen 4% van de bewoners uit Buitenveldert Oost (Zuid). Eerder zagen we dat dit de twee belangrijkste indicatoren voor spanningen zijn.

Er blijken eveneens grote verschillen tussen buurten te bestaan in het ervaren vertrouwen. Zo geeft slechts 12% van de bewoners van de Westlandgracht aan dat ze in een gezellige buurt met saamhorigheid wonen; in Waterland/Nieuwendammerham/dijken is dit 67%.⁵

Om het algemene niveau van spanningen en vertrouwen per buurt te bepalen is een gemiddelde score op de acht (spanningen) respectievelijk vijf (vertrouwen) stellingen berekend.⁶ Om buurten goed met elkaar te kunnen vergelijken zijn de scores geïndexeerd en gepresenteerd met toevoeging van de kleuren rood, oranje, licht groen en donkergroen. Deze kleuren laten zien hoe spanningen en vertrouwen zich verhouden tot het gemiddelde in Amsterdam.⁷ De spanningen- en vertrouwenindex staan per buurt in tabel 4 in bijlage 2. Figuur 1.4 en 1.5 geven de bevindingen per buurt grafisch weer.

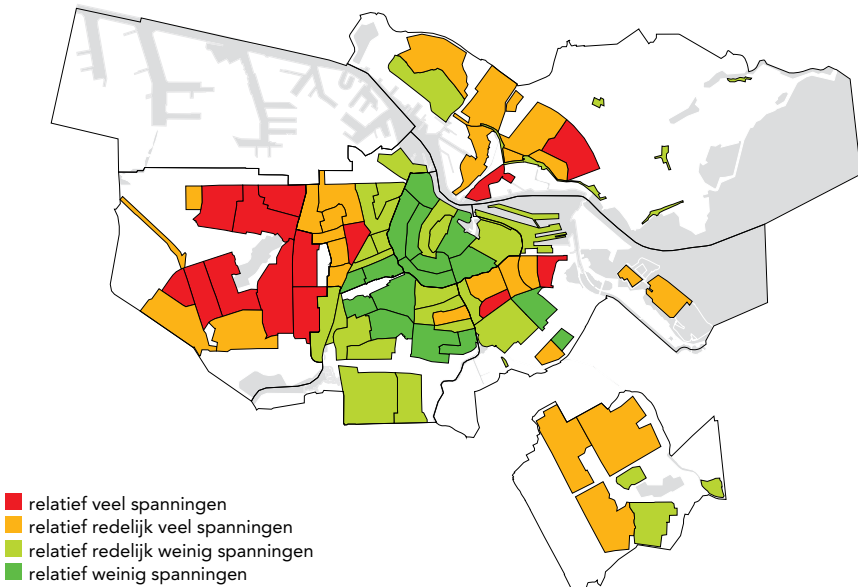
5 De scores van alle buurten op de afzonderlijke stellingen staan weergegeven in tabel 2 (spanningen) en tabel 3 (vertrouwen) van Bijlage 2.

6 Missende waarden zijn aangevuld door middel van multi-pele imputatie. De missende waarde is vervangen door een voorspelde waarde uit een statistische model waarin zowel scores op stellingen die wel zijn ingevuld als achtergrondkenmerken van respondenten, zijn opgenomen. De missende waarde is vervangen door een random selectie van de distributie die door het model voorspeld is, waardoor er geen clustering plaatsvindt rond de voorspelde waarden. Vervolgens is 'additional noise' aan de geïmputeerde waarde toegevoegd. Er zijn vervolgens vijf imputaties uitgevoerd, omdat bij elke single model based imputation de uitkomst iets van elkaar verschilt. Analyses zijn vervolgens uitgevoerd op een gemiddelde van de vijf ontstane imputatie datasets.

7 Toekenning van kleuren vindt plaats op basis van de standaarddeviatie. De kleur oranje wordt toegekend indien de indexscore hoger (redelijk veel spanningen) of lager (redelijk weinig vertrouwen) is dan 100, maar de afwijking van het gemiddelde binnen één standaarddeviatie valt. De kleur rood wordt toegekend bij afwijkingen van meer dan één standaarddeviatie. Bij de kleuren licht- en donkergroen geldt hetzelfde principe, maar in dat geval is de indexscore lager (spanningen) of hoger (vertrouwen) dan 100.

In Nieuw-West worden relatief de meeste spanningen tussen bevolkingsgroepen ervaren. In dit stadsdeel is de spanningenindex vooral hoog in de buurten Sloterveer-Noord, Overtoomse Veld, De Punt en Westlandgracht. Ook de stadsdelen Noord, West en Oost kennen buurten met relatief veel spanningen: Nieuwendam-Noord en IJplein/Vogelbuurt (Noord), De Krommert (West) en Transvaalbuurt en Indische Buurt Oost (Oost).

Figuur 1.6 Ervaren spanningen in Amsterdam

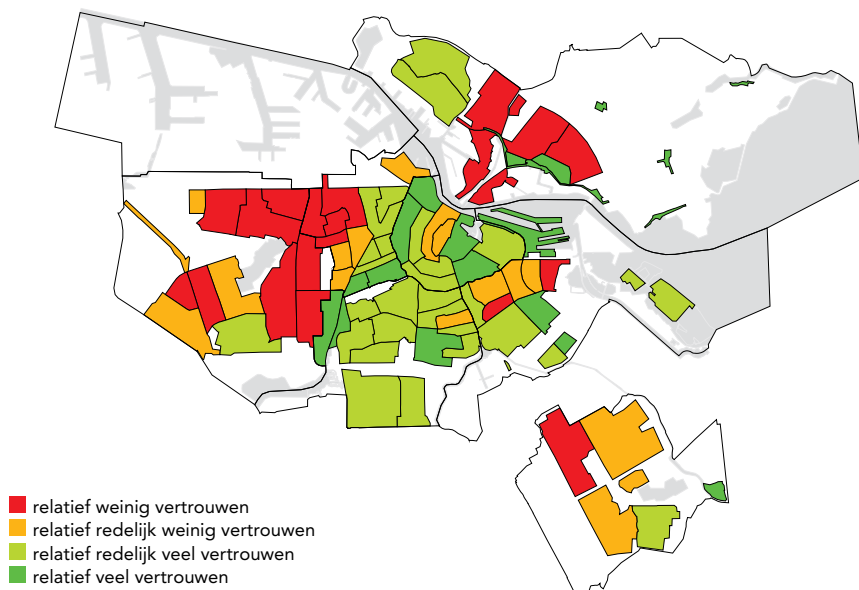
Amsterdamsche Veiligheidsmonitor september 2010-augustus 2011

Figuur 1.6 en 1.7 lijken sterk op elkaar, wat betekent dat er een sterke samenhang is tussen spanningen en vertrouwen. Figuur 1.8 geeft grafisch de samenhang tussen spanningen en vertrouwen weer. In buurten en stadsdelen waar bewoners veel spanningen rapporteren (bijvoorbeeld stadsdeel Nieuw-West of de buurt Nieuwendam-Noord) is het onderlinge vertrouwen over het algemeen kleiner. In buurten en stadsdelen waar juist weinig spanningen zijn (bijvoorbeeld Stadsdeel Zuid of de buurt Nellestein), is er juist veel vertrouwen.

Er komen echter ook enkele buurten naar voren waar deze relatie minder sterk is. In Waterland/Nieuwendammerham/dijken bijvoorbeeld, is de mate van spanningen gemiddeld terwijl er veel vertrouwen is. Ook De Krommert valt op: bewoners ervaren iets minder vertrouwen dan gemiddeld, terwijl veel bewoners spanningen ervaren. Op de Burgwallen is de mate van vertrouwen gemiddeld, terwijl bewoners redelijk weinig spanningen ervaren.

Figuur 1.7 Ervaren vertrouwen in Amsterdam

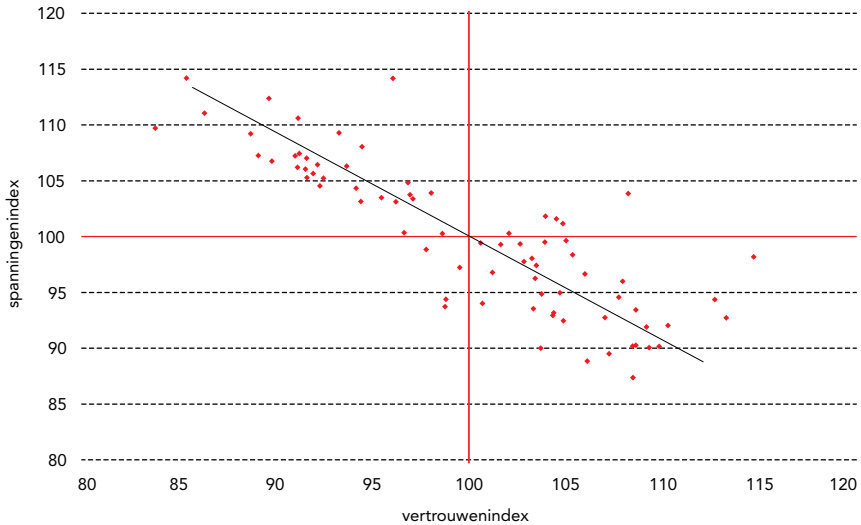

Amsterdamse Veiligheidsmonitor september 2010-augustus 2011

1.4 Tussen welke buurtgenoten zijn er spanningen

In voorafgaande paragrafen is de mate waarin spanningen in alle Amsterdamse buurten voorkomen in kaart gebracht. In het kader van het verdiepende onderzoek is vervolgens ook in de twintig geselecteerde buurten een meting verricht. Ook dan blijkt het instrument om spanningen te meten goed in staat verschillen tussen buurten aan te geven.

Figuur 1.8 Samenhang tussen ervaren spanningen en vertrouwen per buurt

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en vertrouwen is $-.85$

Zo ervaart bijvoorbeeld 47% van de bewoners van Haveneiland-Noordwest spanningen tussen buurtgenoten, tegen 12% in Willemspark.⁸

Aanvullend is nagegaan tussen welke buurtgenoten spanningen bestaan. De bewoners zijn zeven antwoordmogelijkheden voorgesteld (tabel 1.9). In de meeste buurten blijken vooral spanningen te bestaan tussen jongeren en ouderen en tussen verschillende culturen (38 en 32% totaal). Dit is minder het geval in vier van de vijf referentiebuurten⁹ (Middenmeer, Van Lennepbuurt, Willemspark, Nellestein) en twee van de vijftien onderzoeksbuurten (Marathonbuurt en Buitenveldert in Zuid; zie tabel 1.9).

⁸ Zie voor alle twintig buurten figuur 1 in bijlage 3. De gemiddelde score op de acht stellingen van het spanningeninstrument is in het verdiepende onderzoek gecategoriseerd in: veel spanningen (score 1-2), redelijk veel spanningen (2-3), redelijk weinig spanningen (3-4), weinig spanningen (4-5).

⁹ Buurten waarvan er verwacht wordt dat er minder sprake van spanningen zijn. Deze vijf buurten zijn geselecteerd om duiding te kunnen geven aan de bevindingen in de vijftien onderzoeksbuurten.

Tabel 1.9 Tussen welke buurtgenoten er spanningen zijn in de 20 onderzochte buurten (procenten)

	jongeren en ouderen	verschil- lende culturen	scholie- ren en buurtbe- woners	verschil- lende religie	korter en langer wonend	huur en koop- woning	hoge en lage inkomens
Nieuw-West 1 Slotervaart	46,8	34,8	39,4	23,1	21,8	7,0	8,8
Nieuw-West 2 Osdorp	40,7	30,9	18,1	20,6	19,5	14,4	11,8
Nieuw-West 3 Slotermeer-ZW	41,9	37,2	50,2	21,7	19,2	12,2	10,9
Nieuw-West 4 Nieuw Sloten	44,8	31,8	24,6	18,3	10,3	4,9	9,4
Oost 1 Betondorp	44,3	31,2	14,6	17,0	23,6	5,7	8,5
Oost 2 Indische Buurt	43,9	33,1	20,4	22,4	15,6	7,4	10,8
Oost 3 Haveneiland NW	49,1	47,5	22,4	20,1	11,8	42,9	30,4
Oost 4 Middenmeer	28,2	16,1	49,5	7,3	9,5	7,3	5,8
West 1 Orteliusbuurt	41,5	47,8	17,4	28,5	10,6	12,5	15,9
West 2 Balboa-/ Columbusplein	50,5	44,3	18,4	26,4	14,2	17,5	20,8
West 3 Bosleeuw	48,0	40,4	23,2	28,3	16,1	13,6	13,6
West 4 Van Lennepbuurt	32,0	26,5	22,5	14,0	8,5	8,0	8,0
Zuid 1 Marathonbuurt	26,3	21,5	24,7	12,2	18,4	3,2	9,0
Zuid 2 Diamantbuurt	53,9	43,1	18,1	28,4	15,5	4,7	12,5
Zuid 3 Buitenveldert	20,4	22,0	27,7	20,4	14,3	6,5	5,7
Zuid 4 Willemspark	23,9	14,9	35,2	8,6	19,2	8,6	13,7
Zuidoost 1 H-buurt	44,8	45,4	25,3	24,1	28,2	24,7	18,9
Zuidoost 2 E-buurt/G-buurt West	33,6	24,2	22,6	13,1	14,4	18,4	13,5
Zuidoost 3 Gein I/II	36,5	25,5	14,5	11,3	19,4	9,7	7,7
Zuidoost 4 Nellestein	24,3	27,3	23,2	10,1	17,6	26,4	11,5
Totaal	38,2	31,7	26,0	18,3	16,2	12,9	12,4

Donker groen = 0-15%, licht groen = 15-25%, oranje = 25-35%, rood = 35% of hoger

Spanningen tussen bewoners van huurwoningen en bewoners van koopwoningen en tussen hoge en lage inkomens komen gemiddeld het minst voor (13 en 12% totaal; tabel 1.9). Alleen op het Haveneiland-Noordwest komt dit type spanningen vaker voor (43%). In deze buurt zijn sociale huurwoningen en duurdere koopwoningen juist doelbewust gemengd gebouwd, soms zelfs binnen een woonblok. Dit brengt verschillende leefstijlen en verschillen in normen over welk gedrag in de buurt wel en niet aanvaardbaar is met zich mee. Relatief veel bewoners, in het bijzonder kopers, ervaren hierdoor spanningen. Verwachtingsvolle kopers die gerekend hadden

op rust en ruimte, komen soms in eenzelfde blok te wonen met huurders, die volgens de kopers minder zorgvuldig met hun woning en woonomgeving omgaan. Huurders zijn volgens de kopers soms onverschillig: het trappenhuis is niet van hun en de parkeergarage idem dito.

Religie blijkt in de meeste buurten slechts een geringe rol te spelen bij spanningen. Zoals een respondent verwoordt: *“Het gaat hier niet om religies of andere culturen. Wel om asociaal gedrag of niet. En asociaal gedrag komt in alle geledingen voor – van miljonair tot bijstandsmoeder. Men stoort zich net zo goed aan de Audi A6 die om de bocht scheurt en denkt altijd voorrang te hebben, als aan knetterende brommertjes over de stoep.”* In de drie onderzoeksbuurten in West en in de Diamantbuurt speelt religieuze achtergrond relatief gezien een wat grotere rol dan in de overige onderzoeksbuurten (26-29%). In West hebben deze spanningen vooral te maken met de aanwezigheid van moskeeën daar. Die spanningen worden overigens niet veroorzaakt door religieuze uitingen, maar door de overlast die van bezoekers ervaren wordt: parkeer- en geluidsoverlast en rondhangende jongeren.

Spanningen tussen scholieren en buurtbewoners komen met name voor in Slotervaart, Slotermeer-Zuidwest, Middenmeer en Willemspark (35-50%). Spanningen tussen bewoners die langer en korter in de buurt wonen spelen relatief vaak in de H-buurt (28%).

Naar aanleiding van de ‘bevolkingsgroepen’ die de bewoners in de enquêtevraag zijn voorgelegd, brengen enkele bewoners in de enquête naar voren dat er in de buurt ook spanningen zijn tussen:

- *mensen met of zonder huisdieren*
(bewoners vinden dat honden- en kattenbezitters andere normen hebben over welk gedrag van hun huisdier toelaatbaar is. Zo hebben bewoners soms last van de honden die tijdens het uitlaten niet onder controle worden gehouden; ‘Te veel wordt toegestaan’)
- *verslaafden en/of psychiatrische patiënten en buurtbewoners*
(bewoners hebben last van rondhangende bewoners van de geestelijke gezondheidscentra in de buurt, van geluidsoverlast door hen veroorzaakt en incidenteel voorkomende andere vormen van overlast als overgeven en wildplassen)

- *jongeren onderling*
(bewoners rapporteren dat er spanningen zijn tussen jongeren uit verschillende groeperingen. In sommige gevallen resulteert dit volgens de bewoners zelfs in schiet- en steekpartijen)
- *homoseksuelen en allochtone jongeren*
(bewoners geven aan dat homoseksuelen wel eens worden uitgescholden en bedreigd. De spanningen bestaan vooral tussen homoseksuelen en allochtone jongeren).

Uit interviews in vooral de multiculturele onderzoeksbuurten komt naar voren dat homoseksuelen en lesbiennes zich op straat niet zo durven te gedragen als ze zouden willen. Ze vrezen dan op te vallen en dus het risico gepest of nageroepen te worden. Doordat ze hun gedrag moeten aanpassen voelen ze zich minder thuis in de buurt; sommigen willen daarom verhuizen. Ook professionals geven aan dat homoseksuelen en lesbiennes worden gepest. Dit gebeurt bijvoorbeeld door naroeppen, belletje trekken of viezigheid door de brievenbus gooien. Deze 'casussen' zijn meestal niet in de publiciteit gekomen omdat de slachtoffers in kwestie zijn verhuisd. In enkele gevallen is succesvol bemiddeld, bijvoorbeeld door de stichting Connect.

1.5 Over welke groepen men niet positief is

Bewoners die hebben aangegeven dat ze over bepaalde bevolkingsgroepen niet positief denken (een van de stellingen van het spanningeninstrument), is gevraagd welke groepen dat zijn. Hierbij zijn geen vaste categorieën voorgelegd, het was een open vraag. In veel Amsterdamse stadsdelen (Nieuw-West, West, Zuid en Oost) blijken bewoners voornamelijk niet positief over buurtbewoners van Marokkaanse afkomst te denken (jongeren of algemeen). Om verschillende redenen. *Ten eerste:* geen respect en geen (althans andere) normen en waarden. Zo roepen Marokkaanse jongeren mensen na, hangen ze in groepjes rond, hebben ze 'korte lontjes' als ze op hun gedrag worden aangesproken en blowen ze op straat en in portieken. *Ten tweede:* het schoonhouden van de (semi) openbare ruimte. Gemeenschappelijke ruimten als portieken en trappenhuisen worden niet schoongehouden en vuilnis wordt niet in, maar naast de ondergrondse vuilcontainers geplaatst. Verder geven bewoners aan dat Marokkaanse jongeren vaak rotzooi op straat achterlaten. *Ten derde:* overlastgevend gedrag, zoals lawaai van brommers of van de jongeren zelf.

Nadere analyse wijst uit dat vooral Turkse Amsterdammers en autochtone Amsterdammers niet positief denken over de Marokkaanse bevolkingsgroep (39 en 36% van personen die niet positief zijn), gevolgd door de westerse allochtone (32%) en overig niet-westerse allochtonen (30%). Surinaamse Amsterdammers en de Marokkaanse Amsterdammers zelf zijn relatief het minst vaak niet positief over Marokkaanse buurtbewoners (respectievelijk 22% en 15%).

Ook over andere buurtgenoten dan Marokkaanse wordt niet altijd positief gedacht. In Zuidoost (waar overigens veel minder mensen van Marokkaanse afkomst wonen dan elders) denken bewoners niet zo positief over buurtgenoten van Antilliaanse, Surinaamse en Afrikaanse herkomst. Deze bevolkingsgroepen worden op het Haven-eiland-Noordwest ook genoemd. Bewoners in deze wijken geven aan dat er tussen de bevolkingsgroepen verschillende opvattingen zijn over het schoonhouden van de buurt. Ondanks de aanwezigheid van ondergrondse containers wordt het vuil op straat gegooid. Volgens bewoners wordt het niet op prijs gesteld als hier wat over gezegd wordt. Ook refereren sommige bewoners aan drugshandel en -gebruik. Zo geven bewoners aan dat Antilliaanse hangjongeren buiten hasj roken en dat Surinaamse en Antilliaanse dealers voor veel overlast zorgen. Ook criminaliteit en geweld worden geregeld genoemd, bijvoorbeeld in relatie tot de schietpartijen tussen Antillianen, auto's die worden opengebroken, overvallen en geweldadige bedreigingen.

Groepen die alleen door enkele bewoners in stadsdeel Zuid genoemd zijn, zijn yuppen (Willemspark) en Joodse Amsterdammers (Buitenveldert). Yuppen worden arrogant gevonden, stelt een bewoner: *"Het zijn de yuppen die hier een dure woning kopen die denken dat ze alles kunnen en mogen en weinig rekening met anderen houden. Ook doen ze uit de hoogte."* Van (orthodoxe) Joden vindt men dat ze contact met de buurt vermijden en alleen met elkaar omgaan. Ze mengen niet in de buurt, waardoor er geen sprake is van saamhorigheid. Ze zijn erg op zichzelf, zegt men.

1.6 Conflicten tussen bevolkingsgroepen en escalatiegevaar

Spanningen tussen buurtgenoten kunnen tot vermindering leiden, maar ook een voedingsbodem vormen voor incidenten en conflicten (confrontatie). We hebben de bewoners daarom gevraagd of er in de buurt wel eens conflicten tussen bewoners uit verschillende bevolkingsgroepen zijn. Tussen de 5 en 38% van de bewoners van de twintig onderzochte buurten geeft aan dat er conflicten zijn. In de Diamantbuurt (Zuid) wordt dit het vaakst gerapporteerd (38%). Ook bewoners van het Balboa-/Columbusplein, Haveneiland-Noordwest, Bosleeuw en de H-buurt geven vaker aan dat conflicten wel eens voorkomen (23-25%).

Is er een kans dat incidenten escaleren en dat er in Amsterdam rellen ontstaan zoals in Londen en de Parijse banlieus? Professionals en sleutelpersonen zijn van mening dat dit nauwelijks voorstelbaar is. De zogenaamde mix van voorwaarden is afwezig. Er is in Amsterdam *ten eerste* veel minder sprake dan in Londen en Parijs van uitzichtloze werkloosheid en abominabele voorzieningen. In Amsterdam is de segregatie tussen bevolkingsgroepen ook minder dan in Parijse voorsteden. Het hele politieke systeem in ons land is erop gericht extreme afwijkingen te dempen. In de *tweede plaats* zijn in Nederland de meeste jongeren goed in beeld. Er is sprake van een beschermende schil van preventie, signalering en zorg, die in landen als Frankrijk en Engeland minder intensief is. Bovendien handelen professionals preventief. Jongerenwerkers en buurtregisseurs gaan 'sfeer proeven' als er iets speelt¹⁰. Vaak wordt in dit verband gewezen op de acties naar aanleiding van het verschijnen van de film *Fitna*, maar ook bij andere – lokale – gebeurtenissen gaan professionals de buurten in. *Ten derde* zijn veel jongeren vooral op hun eigen buurt georiënteerd. Contacten en netwerken die de buurten overschrijden zijn er uiteraard wel, maar jongeren – vooral zij die in groepjes rondhangen op straat – gaan toch vooral om met jongeren uit de eigen buurt, wat bij incidenten de kans op escalatie naar andere buurten kleiner maakt. *Een vierde* reden waarom het escalatiegevaar gering wordt geacht is dat jongeren van verschillende bevolkingsgroepen niet per definitie goed mengen in Amsterdam.

---

¹⁰ Zoals ook naar voren kwam uit onderzoek van Adang, Quint en van der Wal naar etnische spanningen en incidenten (2010).

Als er een incident plaatsvindt waarbij een Marokkaanse jongere is betrokken, zullen Marokkaanse jongeren uit de buurt, en misschien uit andere buurten, verhaal gaan halen. Maar jonge Amsterdammers van Surinaamse, Antilliaanse en Turkse herkomst zullen daar niet snel aan meedoen. Dit draagt ertoe bij dat incidenten niet snel een groepsoverstijgend en massaal karakter krijgen.

Dit laat onverlet dat incidenten en escalatie op een lager schaalniveau wel degelijk mogelijk zijn: lokaal (in de buurt) en kortdurend. Dit wijst de recente geschiedenis wel uit: fricties tussen jongeren van Marokkaanse en Surinaamse herkomst in de Indische Buurt en een schietpartij op de Postjesweg. Mede door de opkomst van sociale media kunnen jongeren zich razendsnel mobiliseren en in grote getale bijeenkomen.

1.7 Spanningen én vertrouwen

Ook het vertrouweninstrument is in het verdiepende onderzoek voorgelegd. Vergelijkbaar met de Veiligheidsmonitor komt ook nu naar voren dat er over het algemeen veel vertrouwen tussen buurtgenoten is: tussen de 71% en 95% van de bewoners uit de twintig onderzoeksbuurten heeft (redelijk) veel vertrouwen in de buurtgenoten.¹¹ Ondanks dat tussen de 12 en 47% van de bewoners spanningen ervaart, is er dus ook sprake van vertrouwen.

Dat vertrouwen lijkt soms vooral betrekking te hebben op dichtbij wonende burens. Zo stellen enkele bewoners in de enquête: *“Wij wonen in blokken, bij ons stukje straat is het gezellig”, “Wordt volledig bepaald door directe burens, die zijn namelijk ok”* en *“We hebben een soort buurtje binnen Zuidoost (Klein dorpje)”*. Dit vertrouwen kan samengaan met spanningen met buurtgenoten die wat verder weg, maar wel in dezelfde buurt wonen.

Uit de aanvullende interviews met bewoners blijkt dat sociaal vertrouwen tussen burens die in elkaars nabijheid wonen kan samengaan met het ervaren van spanningen met nieuwkomers. Bewoners die al langer in een buurt wonen hebben goed contact opgebouwd

---

¹¹ De gemiddelde score op de vijf stellingen is per buurt gecategoriseerd in: weinig vertrouwen (score 1-2), redelijk weinig vertrouwen (2-3), redelijk veel vertrouwen (3-4), veel vertrouwen (4-5). Zie voor alle buurten: figuur 2 in bijlage 3.

met hun burens; er is overeenstemming over de omgangsvormen in de buurt en over hoe met de buurt moet worden omgegaan. Ze herkennen zich echter niet in de nieuwkomers, die er soms andere normen en waarden op na lijken te houden. Aan de ene kant voelen de bewoners zich dus thuis in de buurt, ze vertrouwen de burens, maar aan de andere kant voelen ze zich soms onprettig en ervaren ze spanningen doordat ze zich niet herkennen in (het gedrag van) nieuwkomers.

1.8 Saamhorigheid in de buurt

Bewoners die vinden dat de buurt gezellig is en veel saamhorigheid kent (een van de stellingen van het vertrouweninstrument) geven hier verschillende redenen voor. Een groot deel geeft aan dat ze het fijn vinden contact met burens te hebben. De mate van contact varieert van 'het maken van een praatje en elkaar groeten', tot 'veel contact, bbq's en feestjes in de straat'. Anderen zijn blij dat ze in een rustige en veilige buurt wonen. Ze geven aan dat ze de rust in de buurt erg waarderen en willen behouden. Enkele bewoners waarderen de diversiteit in de buurt, de gemengde samenstelling. Zo stelt een bewoner: *"Het is lekker multi culti."* Andere bewoners zijn juist blij met de homogene samenstelling van hun buurt: *"Het is nogal homogeen: gezinnen met kinderen en als je dat zelf ook hebt is het gezellig en saamhorig."* De behulpzaamheid van burens draagt volgens de bewoners ook bij aan de gezelligheid en saamhorigheid in de buurt: elkaar helpen indien nodig, burens helpen met klussen, etc.

1.9 Vertrouwen in buurtgenoten van de eigen of een andere herkomst

Er blijkt een discrepantie te bestaan tussen het hebben van vertrouwen in buurtgenoten van de eigen herkomst en buurtgenoten van een andere herkomst: bewoners hebben meer vertrouwen in buurtgenoten van eigen dan van een andere herkomst.¹² De verschillen zijn in sommige buurten groter dan in andere. De grootste discrepantie bestaat in de buurten Sloterveer-Zuidwest,

---

¹² Zie voor alle buurten: figuur 3 in bijlage 3.

Haveneiland-Noordwest, Slotervaart en Bosleeuw. Zo heeft in Slotermeer-Zuidwest 28% weinig vertrouwen in buurtgenoten van een andere herkomst, tegen 11% van de eigen herkomst. Dit zijn ook de buurten waar in het algemeen weinig vertrouwen in buurtgenoten bestaat. Het gebrek aan vertrouwen blijkt in deze buurten dus vooral veroorzaakt te worden door een gebrek aan vertrouwen in buurtgenoten van een andere herkomst.

1.10 Samenvatting

Er zijn verschillende gradaties van spanningen tussen bevolkingsgroepen in een buurt: een onprettig gevoel kan resulteren in spanningen, wat kan leiden tot contactvermijding of conflicten tussen bevolkingsgroepen. Professionals geven aan dat conflicten in Amsterdam op een klein schaalniveau zouden kunnen escaleren, maar rellen zoals in Engeland en Frankrijk worden niet verwacht.

In vergelijking tot andere kleine gemeenten in de regio Amsterdam-Amstelland is er in Amsterdam meer sprake van spanningen in de buurt. Vooral contactvermijding en spanningen door overlast van jongeren en verschillende opvattingen over het schoonhouden van de buurt komen volgens de bewoners relatief vaak voor. Tussen 2008 en 2011 lijkt er sprake van een lichte afname van spanningen tussen bevolkingsgroepen in Amsterdam. Deze afname heeft in de andere gemeenten ook plaatsgevonden.

Er zijn grote verschillen tussen stadsdelen en buurten in de mate van spanningen en vertrouwen. Stadsdeel Nieuw-West kent relatief de meeste spanningen en het minste vertrouwen. De stadsdelen Centrum en Zuid kenmerken zich juist door weinig spanningen en veel vertrouwen. Spanningen tussen bevolkingsgroepen gaan in een buurt vaak samen met een gebrek aan vertrouwen tussen buurtgenoten. Bij enkele buurten is er echter zowel sprake van spanningen als van vertrouwen. Nadere analyse wijst uit dat bewoners bij vertrouwen en spanningen soms verschillende buurtbewoners in gedachten hebben. Het vertrouwen betreft bijvoorbeeld de bewoners die al lang in de buurt wonen of burens van de portiek, de spanningen de nieuwkomers of ver weg wonende buurtgenoten. Bewoners die niet positief denken over andere bevolkingsgroepen in de buurt denken hierbij vaak aan de Amsterdammers van Marokkaanse herkomst (Nieuw-West, West, Zuid en Oost). In sommige

gevallen betreft het een andere bevolkingsgroep, zoals Amsterdammers van Antilliaanse, Surinaamse en Afrikaanse herkomst (Zuidoost), yuppen of (orthodoxe) Joden (Zuid). Dit lijkt in grote mate afhankelijk te zijn van de bevolkingsgroepen die in de buurten en stadsdelen aanwezig zijn.

Vooraf het gedrag van bewoners van verschillende bevolkingsgroepen, zoals overlast van jongeren of het niet schoonhouden van de buurt, zorgt voor spanningen in de buurt, niet de verschillen in religieuze achtergrond.

Contact, gezellige activiteiten, de samenstelling van de bevolking (heterogeen of juist homogeen) en de behulpzaamheid van burens zorgen ervoor dat bewoners de buurt als gezellig en saamhorig ervaren. Bewoners hebben over het algemeen meer vertrouwen in buurtgenoten van de eigen dan van een andere herkomst.

2 Risicofactoren voor spanningen

In hoofdstuk 1 is beschreven waar in Amsterdam sprake is van spanningen en gebrek aan vertrouwen (signalering). De vraag die direct opkomt is hoe deze spanningen ontstaan en tegengegaan kunnen worden. Oftewel: welke risicofactoren liggen eraan ten grondslag ?

Op drie 'niveaus' worden risicofactoren in dit hoofdstuk besproken.

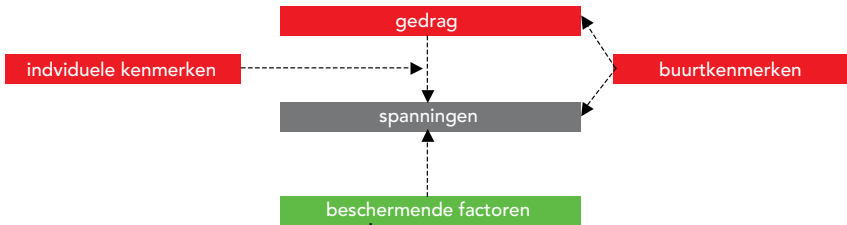
- Ten eerste wordt ingegaan op *gedrag* dat direct voor spanningen zorgt. Zo wordt nagegaan in hoeverre spanningen ontstaan door overlastgevend gedrag van jongeren of door de verschillen in opvattingen van bevolkingsgroepen over het schoonhouden van de buurt en portiek. We toetsen de samenhang tussen waargenomen gedrag en ervaren spanningen voornamelijk op basis van gegevens uit het kwantitatieve verdiepende onderzoek in twintig buurten.
- Ten tweede wordt ingegaan op *buurtkenmerken* die tot spanningen kunnen leiden. Zo kunnen eerder spanningen ontstaan in buurten met veel krappe behuizing of veel diversiteit. Sommige buurtkenmerken hebben naar alle waarschijnlijkheid geen directe invloed op de ervaren spanningen, maar genereren gedrag dat voor spanningen zorgt. Deze mediërende relatie wordt in dit onderzoek niet kwantitatief getoetst. We toetsen de directe samenhang tussen spanningen en buurtkenmerken op basis van gegevens uit de Veiligheidsmonitor en de beschikbare kwantitatieve data van buurten.¹³
- Ten derde wordt ingegaan op *individuele kenmerken* die van invloed kunnen zijn op het ervaren van spanningen: eigenschappen van mensen die ertoe leiden dat zij eerder spanningen ervaren dan anderen. Zo is het mogelijk dat bewoners die langer in een buurt wonen eerder spanningen ervaren door gedrag van andere bevolkingsgroepen omdat ze er moeite mee hebben dat de samenstelling van de buurt veranderd is. Of: ouders met kinderen ervaren meer spanningen doordat ze het gedrag van

---

¹³ Van sommige buurtkenmerken zoals de aanwezigheid van psychiatrische patiënten in een buurt zijn geen kwantitatieve gegevens beschikbaar op buurtcombinatieniveau. Bij deze buurtkenmerken is er naast de kwalitatieve bevindingen dus niet sprake van een kwantitatieve toetsing.

jongeren in de buurt eerder als bedreigend ervaren. We toetsen de invloed van individuele kenmerken door bewoners uit het verdiepende kwantitatieve onderzoek per buurt te vergelijken.

Figuur 2.1 Risico- en beschermende factoren voor spanningen in de buurt

Omdat we niet beschikken over een longitudinale kwantitatieve dataset (bewoners die op verschillende momenten bevestigd zijn), is het niet mogelijk om statistisch het causaal verband tussen risicofactoren en spanningen te bepalen.¹⁴ Op basis van interviews en gesprekken in de kwalitatieve verdieping hebben we wel de bevestiging gekregen dat de veronderstelde causale verbanden aannemelijk zijn.

Gegeven de opzet van het onderzoek, zowel kwalitatief als kwantitatief onderzoek, is het niet mogelijk te bepalen welke risicofactor het meest invloedrijk is. De risicofactoren worden dan ook in willekeurige volgorde besproken.

2.1 Gedrag

In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op het gedrag dat in buurten voor spanningen tussen bevolkingsgroepen kan zorgen. Achtereenvolgens komen de volgende risicofactoren aan de orde:

- verschillende opvattingen over het schoonhouden van de portiek en buurt

¹⁴ Zo is het in principe mogelijk dat spanningen tussen bevolkingsgroepen niet ontstaan door meningsverschillen over het schoonhouden van de buurt, maar omgekeerd: meningsverschillen over het schoonhouden van de buurt ontstaan doordat er spanningen zijn.

- verschillende opvattingen over omgangsvormen en gedrag in de buurt
- onvoldoende publieke familiariteit
- overlastgevend en crimineel gedrag van (oudere) kinderen en jongeren.

Verskillende opvattingen over het schoonhouden van portiek en buurt

Wanneer normen en waarden over wat wel en niet hoort in de openbare ruimte niet gedeeld worden, kunnen ergernis en gevoelens van onveiligheid ontstaan (Bolt & Torrance 2005). Eerder onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat conflicten kunnen ontstaan over het schoonhouden van semiopenbare ruimten (trappenhuisen, portieken) en openbare ruimten en het verkeerd aanbieden van huisvuil (Blokland 1998).

Uit het kwantitatieve deel van het onderzoek blijkt inderdaad dat verschillen in opvattingen over het gebruik van semiopenbare ruimten als portieken en trapruimten voor spanningen kunnen zorgen. Bewoners ervaren vaker spanningen met buurtgenoten als ze anders denken over het gezamenlijk onderhouden en schoonhouden ervan.¹⁵ In een iets mindere mate hangen spanningen ook samen met het schoonhouden van openbare ruimten: bekladding van muren en gebouwen, te vroeg buiten zetten van vuilniszakken of rommel op straat. Maar verloedering van de directe omgeving (portiek, trapruimte) heeft dus een grotere invloed dan verloedering verderop.

De mate waarin spanningen ontstaan door verschillen in opvattingen over het onderhouden en schoonhouden van de (semi) openbare ruimten blijkt sterk te verschillen tussen buurten. Vooral in Osdorp, Slotermeer-Zuidwest, de E-buurt/G-buurt West en in Buitenveldert is er een sterke samenhang. In bijvoorbeeld de Diamantbuurt en Nieuw Sloten speelt het schoonhouden van de buurt een veel minder grote rol.

---

¹⁵ Er zijn Pearson Correlaties berekend om de relatie tussen risicofactoren en spanningen (de gemiddelde score op de algemene stellingen van het spanningeninstrument) te duiden. Deze variëren tussen de 0.00 (geen samenhang) tot 1.00 (100% positieve samenhang) of -1.00 (100% negatieve samenhang). Zie voor alle correlaties Bijlage 4, tabel 9.

Vuil en rommel op straat

Het te vroeg of verkeerd aanbieden van vuilniszakken en grofvuil is vooral een ergernis voor bewoners, zo blijkt uit interviews.

Ondergrondse containers werken op zich goed. Wel gebeurt het vaak dat afval dat niet in de bakken past ernaast wordt geplaatst – en dat leidt ertoe dat anderen vuilnis dat er wel in past ook naast de containers zetten. Zo ontstaat zwerfafval. In veel buurten zeggen bewoners dat alle bevolkingsgroepen zich hieraan schuldig maken. Wel wordt opgemerkt dat vooral buurtbewoners ‘met een laag niveau van integratie’ zich hier vaker schuldig aan maken. Dit wordt uitgelegd in termen van normen: ‘men is makkelijker’, ‘men hecht minder aan een schone buurt.’ In sommige buurten wordt door professionals ook gewezen op het verschijnsel dat personen ‘s nachts vuilniszakken openmaken op zoek naar bruikbare spullen.

In sommige buurten – zo geven professionals aan – is de tendens dat bewoners (volwassenen, maar ook jongeren en kinderen) vuil steeds makkelijker op straat gooien. Volwassenen spreken elkaar onderling nauwelijks aan op het schoonhouden van de buurt, uit onverschilligheid of omdat men niet durft. In buurten met veel koopwoningen, zoals de vernieuwde delen van de Bijlmer, en in buurten met een sterke sociale controle, zoals Buitenveldert en Be-
tondorp, zien we dat bewoners wel op anderen afstappen. In deze buurten is sprake van een groot aantal bewoners met gelijkgerichte opvattingen over wat acceptabel gedrag is. In veel andere buurten gebeurt dit minder vaak, met als gevolg dat kinderen een verkeerd voorbeeld krijgen. Bewoners en professionals stellen meer controle door de reinigingspolitie voor en steviger boetes. De reiniging moet het echter doen met minder geld.

Schoonhouden van het portiek

Meningsverschillen over het schoonhouden van portieken, trap-
penhuis en galerijen zorgen in sterkere mate voor spanningen dan vuil op straat. Bewoners zetten rommel neer of maken niet schoon wat ze vuil gemaakt hebben. Op sommige plekken wordt ook rondslingerend speelgoed (kinderfietsjes e.d.) als storend ervaren, net als etensresten en afval achtergelaten door kinderen. De problematiek heeft te maken met normen, maar ook met het grote aantal verschillende nationaliteiten dat aan een trappenhuis woont. Bewoners uit verschillende culturen hebben soms moeite onderling problemen op te lossen en afspraken te maken, wat kan leiden tot spanningen. Taal is hierbij een belemmerende factor, evenals anoni-

miteit. Lang niet altijd is duidelijk van wie het afval is of de spullen zijn, wat het ook lastig maakt om mensen aan te spreken.

Verskillende opvattingen over omgangsvormen en normen

Wanneer de bevolkingssamenstelling in een buurt verandert, is het mogelijk dat de ongeschreven regels en normen die het openbare leven reguleren niet meer vanzelfsprekend zijn (Hajer en Reijndorp 2001). Zo kan het zijn dat bewoners die reeds in de buurt wonen niet gewend zijn aan toeteren, terwijl dat voor de nieuwkomers een gebruikelijk wijze van groeten is. Ook kan de aanwezigheid van luidruchtige jongeren een onprettig gevoel oproepen bij bewoners die dat niet gewend zijn.

In lijn hiermee blijkt uit de kwantitatieve analyses dat bewoners vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt ervaren als bewoners verschillend denken over hoe burens met elkaar om zouden gaan. Bewoners verschillen in normen en waarden over wat wel en niet kan en over het gezamenlijk gebruik van pleinen, veldjes en speelvoorzieningen. Deze drie factoren blijken in alle twintig onderzochte buurten het risico op spanningen tussen bevolkingsgroepen te vergroten. Waar meningverschillen over het schoonhouden van de openbare ruimte niet in elke buurt een rol speelt, is dat bij verschillende opvattingen over de omgangsvormen wel het geval.¹⁶

Hoe verschillen in normen over gewenst gedrag tot spanningen kunnen leiden wordt toegelicht aan de hand van bevindingen uit interviews in Buitenveldert.

Casus Buitenveldert

Buitenveldert is van oudsher een wijk waarin veel autochtone Nederlanders wonen. Inmiddels is er sprake van vergrijsing. Uit interviews komt naar voren dat veel oudere bewoners honkvast zijn en graag in de buurt willen blijven wonen. In de wijk is relatief veel sociale homogeniteit: gedeelde normen en waarden over hoe bewoners met elkaar omgaan. Van grootschalige sociale problemen is nauwelijks sprake. Volgens de geïnterviewde professionals is de bestendigheid van deze homogeniteit echter niet meer vanzelfsprekend. In delen van de wijk stromen nieuwe bewoners binnen vanuit andere stadsdelen: Buitenveldert verjongt en verkleurt. Dit wordt enerzijds als positief gezien, omdat er wat meer leven in de buurt komt. Aan de andere kant nemen door het verjongen van de buurt en de komst van andere culturen de risicofactoren voor spanningen toe. Volgens sommige professionals ontstaat langzamerhand een breuk tussen de oude groep bewoners, die hier al lang woont, en de nieuwe aanwas.

¹⁶ De bij de besproken relaties behorende correlaties staan weergegeven in bijlage 4 tabel 9.

Volgens de oudere bewoners hebben de nieuwkomers andere waarden en normen over wat wel en niet kan en bekommeren zij zich minder om de buurt. De tolerantie van mensen uit Buitenveldert is lager dan in veel andere wijken, men is minder gewend. Daarom reageren deze mensen soms vrij heftig op ongepast gedrag. Het gaat soms om eenvoudige zaken, bijvoorbeeld: fietsen die op straat worden geplaatst. Een andere ontwikkeling is de toenemende aanwezigheid van jongeren in het straatbeeld. In het bijzonder oudere bewoners in Buitenveldert ervaren wel eens spanningen door de aanwezigheid van groepjes jongeren op straat. Het kan hierbij gaan om jongeren die 'er alleen maar staan', maar die toch als bedreigend worden ervaren.

Onvoldoende publieke familiariteit en informele sociale controle

Door de instroom van niet-westerse allochtone bewoners of de verkoop van huurwoningen, kan de diversiteit in een buurt toenemen. Het is mogelijk dat bewoners elkaar hierdoor minder snel (her)kennen, minder goed weten wat ze van elkaar kunnen verwachten, waardoor men zich niet meer vertrouwd voelt in eigen buurt. Met andere woorden: de publieke familiariteit neemt af. Wanneer bewoners elkaar niet kennen wordt de neiging sterker elkaar in stereotypen te duiden. Dit mechanisme kan spanningen tussen bevolkingsgroepen in de hand werken (Blokland 2009, Hajer en Reijndorp 2001, Van Stokkom 2009).

Onvoldoende publieke familiariteit blijkt in alle twintig onderzochte buurten een rol te spelen bij het ervaren van spanningen. In vrijwel alle buurten geven bewoners vaker aan dat er spanningen zijn als ze zich niet in de buurt thuis voelen, als ze vinden dat de bevolkingssamenstelling is veranderd en als culturen geen contact met elkaar hebben.¹⁷ Contacten tussen buurtbewoners uit verschillende bevolkingsgroepen kunnen ervoor zorgen dat de publieke familiariteit toeneemt. Het hoeft niet te gaan om intensieve contacten, zoals bij elkaar thuis komen of het organiseren van buurtfeesten. Zo nu en dan een praatje maken of elkaar groeten kan er al voor zorgen dat mensen elkaar gaan herkennen en zich meer thuis voelen.

Uit de kwalitatieve verdieping komt naar voren dat een gebrek aan publieke familiariteit van invloed is op de informele sociale controle in de buurt: het vermogen om effectief ongewenste situaties te corrigeren. Vooral mensen in de multiculturele onderzoeksbuurten blijken soms niet goed te weten hoe ze anderen moeten aanspre-

¹⁷ Zie voor de correlaties Bijlage 4, tabel 9.

ken, ze weten niet welke reactie te verwachten. Ze durven hierdoor bijvoorbeeld overlastgevende jongeren of buren niet aan te spreken waardoor onderlinge irritaties niet worden uitgesproken en er geen sociale controle wordt uitgeoefend.

Uit interviews komt naar voren dat onvoldoende contacten en publieke familiariteit er ook voor zorgen dat bewoners ouders niet aanspreken op het overlastgevende gedrag van hun kinderen. Bewoners weten allereerst vaak niet wie de ouders zijn, zeker als het gaat om kinderen uit andere bevolkingsgroepen. Zoals een bewoner uit de Orteliusbuurt aangeeft: *"Als Jantje iets uithaalde, was er altijd wel iemand die zijn broer, ouders, oom of onderwijzer kende. Het werd altijd bekend. Tegenwoordig is dat niet meer zo, de samenleving is anoniemer. De overlast is tegenwoordig niet ernstiger, maar de impact van de overlast op de buurt en op de bewoners is dat wel."* Als bewoners wel weten wie de ouders van de overlastgevende kinderen zijn, dan weten ze soms niet hoe ze aan te spreken en welke reactie ze kunnen verwachten. Een professional verwoordt dit aldus: *"Ik kom zelf uit Suriname. Ik wist dat ik niets hoefde te flikken in de buurt. Dan kreeg je problemen met de buurvrouw. De omgeving daar voedde de kinderen op. Hier in Nederland is dat niet zo. De buurman mag kinderen van anderen niet aanspreken. De tolerantiegrens is hier minder groot. In Suriname wordt geaccepteerd dat je anderen aanspreekt op hun gedrag en durven buren ook iets te zeggen. Er is in deze buurt een wereld te winnen als bewoners de kinderen van anderen kunnen aanspreken en dat ouders dit ook accepteren. Nu zie ik dat als een kind naar binnen gaat en tegen zijn moeder zegt dat de buurman de bal heeft afgepakt, de moeder niet vraagt waarom de buurman dat heeft gedaan, maar boos op de buurman wordt."*

Bewoners spreken kinderen of jongeren soms wel aan, maar op een weinig effectieve wijze, zo blijkt uit interviews. Ze zijn geïrriteerd en passen soms 'krachttermen' toe. Het gevolg kan zijn dat de spanningen tussen bewoners en jongeren verder toenemen. Het laatste alternatief is dat bewoners de overlast bij de politie of andere instanties melden. Hier geldt ook onzekerheid, bewoners weten niet altijd goed wanneer ze wat kunnen melden en bij wie.

Samengevat: uit de kwalitatieve verdieping komt naar voren dat spanningen in de buurt kunnen ontstaan doordat bewoners door onvoldoende publieke familiariteit niet in staat zijn – of niet het

gevoel hebben in staat te zijn – ongewenste situaties in hun omgeving te veranderen. Deze spanningen worden versterkt doordat er weinig verandert aan het ongewenste gedrag. Sociale controle op dit gedrag wordt namelijk niet effectief uitgeoefend. Onvoldoende publieke familiariteit leidt dus niet alleen tot spanningen doordat mensen zich niet meer thuis voelen in de buurt, maar ook tot een gevoel van machteloosheid hoe om te gaan met overlast in de buurt, waardoor de informele sociale controle in de buurt afneemt.

Overlastgevend gedrag van jongeren

Volgens de social disorganisation theory en collective efficacy theory staan in buurten met veel fysieke overlast, sociale overlast en/of kleine, zichtbare criminaliteit het vertrouwen en de verstandhouding tussen bevolkingsgroepen onder druk (Morenoff, Sampson & Raudenbush 2001; Sampson & Raudenbusch 2004). De collectieve redzaamheid en informele sociale controle nemen af, waardoor bewoners elkaar minder snel aanspreken op ongepast gedrag (Kleinmans en Bolt 2010). Overlastgevend gedrag van jongeren uit bepaalde bevolkingsgroepen kan stigmatisering van een gehele bevolkingsgroep in de hand werken (Van Gemert 2006). Overlastgevend en crimineel gedrag van jongeren in de buurt kan ook leiden tot spanningen in de buurt.

Uit de Veiligheidsmonitor komt naar voren dat een kwart van de Amsterdamse bewoners van mening is dat spanningen in de buurt ontstaan door overlast van jongeren van andere bevolkingsgroepen. In sommige Amsterdamse buurten geeft meer dan vier op de tien bewoners aan dat overlast van jongeren hierin een rol speelt. Het verdiepende kwantitatieve onderzoek laat zien dat bewoners vooral spanningen ervaren met andere bevolkingsgroepen wanneer schelden en brutaal gedrag, jeugdcriminaliteit en overlast van groepen jongeren in de buurt voorkomen.¹⁸ Overlast van jongeren blijkt in elk van de twintig onderzochte buurten een rol te spelen in het ervaren van spanningen, ongeacht de mate van spanningen. In de buurten Osdorp, Slotermeer-Zuidwest, Betondorp, Haveneiland-Noordwest en Gein I/II is de relatie tussen overlastgevend en crimineel gedrag en spanningen tussen bevolkingsgroepen het sterkst.

Ook uit de interviews met bewoners komt naar voren dat overlast door jongeren voor spanningen zorgt. De intensiteit van de overlast

---

¹⁸ Zie voor de correlaties Bijlage 4, tabel 9.

blijkt wel te verschillen tussen de buurten. In sommige buurten wordt reeds overlast ervaren van de aanwezigheid van jongeren op straat. Zo kunnen bijvoorbeeld bij ouderen de non-verbale kenmerken van de jongeren tot een ongemakkelijk gevoel leiden, te weten: de kleding die ze dragen, de manier waarop ze staan, de soms driftige gebaren die ze maken als ze met elkaar praten. In combinatie met een taal die de ouderen niet verstaan kan dit bedreigend overkomen, zelfs al staan de jongeren alleen maar bij elkaar en er is er geen sprake van overlastgevend gedrag.

In andere buurten gaat de aanwezigheid van jongeren wel degelijk gepaard met overlast, bijvoorbeeld met geluidsoverlast en rommel. Jongeren praten luid, hebben de muziek hard aan staan, rijden met scooters heen en weer en gooien rommel op straat of in portieken (blikjes, snoeppapiertjes). Bewoners ergeren zich aan jongeren die van de straat 'een vuilnisbelt' maken, dingen bekladden of veel ruimte innemen.

Overlast door jongeren kan ook een intimiderend karakter krijgen: naropen, nafluiten en dergelijk gedrag. Vooral dit intimiderend gedrag van jongeren kan bij bewoners tot spanningen leiden. Het nageroepen worden door jongeren heeft relatief veel impact op bewoners, omdat de overlast persoonlijk wordt ervaren. Met name wanneer bewoners regelmatig hiermee worden geconfronteerd, bijvoorbeeld omdat ze dagelijks langs een groep jongeren moeten op weg naar huis of winkel. Sommige bewoners ervaren spanningen in de buurt extra intens, bijvoorbeeld omdat ze de jongeren wel eens hebben aangesproken en een grote mond terugkregen of overlast hebben gemeld bij politie of instanties en daarom bij de jongeren bekend staan als 'zeikerd' of 'verrader'. Hetzelfde geldt voor bewoners die wel eens iets naars hebben meegemaakt (bedreigd, bespuwd, beroofd). Zij zijn extra op hun hoede en ervaren vaker spanningen. Sommige bewoners generaliseren overlastgevend gedrag: de jongeren uit die groep gedragen zich zo, dus de hele groep gedraagt zich zo.

Licht verstandelijk beperkte jongeren (LVB)

Een specifieke risicofactor voor spanningen in de buurt als gevolg van jongerenoverlast is de LVB-problematiek. Onder hangjongeren komen relatief veel licht verstandelijk beperkten (LVB'ers) voor. Door streetwise gedrag proberen ze hun beperking te camoufleren. Deze jongeren kunnen zich roekeloos gedragen en zijn moeilijk op hun gedrag aanspreekbaar, zowel door bewoners als professionals. De LVB-problematiek kwam recent ook naar voren in een onderzoek naar de top 600 van criminele veelplegers in Amsterdam. Van de veelplegers uit deze top 600¹⁹ blijkt 40% licht verstandelijk beperkt.

Crimineel gedrag van jongeren

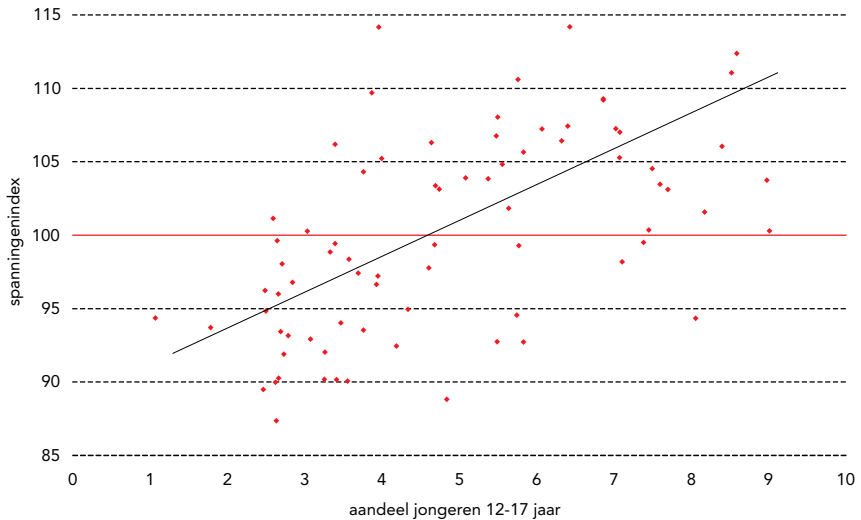
Uit de interviews blijkt dat ook criminaliteit gepleegd door jongeren een rol speelt bij het ontstaan van spanningen in de buurt. Zo geven in de Columbuspleinbuurt jongeren niet alleen overlast, ze vernielen ook fietsen, gooien met eieren tegen ramen, plassen in portieken en plegen inbraken. Dit versterkt de terughoudendheid of soms zelfs angst van bewoners om ze aan te spreken. Bewoners zijn bang om een grote mond terug te krijgen of vrezen represailles (zoals vernieling aan de auto). Een ander voorbeeld van spanningen door criminaliteit van jongeren geeft Sloterveer-Zuid, waar relatief veel inbraken in laagbouwoningen door jongeren worden gepleegd. Jongeren lopen letterlijk langs en kijken door de ramen naar binnen, terwijl de bewoners aan het koken zijn of in de kamer zitten. Bewoners voelen zich hierdoor geïntimideerd.

Figuur 2.2 laat zien dat er stadsbreed een vrij grote samenhang is tussen jeugdcriminaliteit en spanningen. Als de jeugdcriminaliteit groeit, groeien de spanningen tussen bevolkingsgroepen. De spanningenindex in dit figuur is gebaseerd op gegevens uit de Veiligheidsmonitor. De jeugdcriminaliteitindex wordt viermaandelijks door Bureau Onderzoek en Statistiek berekend en gepresenteerd in de fact sheet Jeugdcriminaliteit en risicofactoren.²⁰

¹⁹ <http://www.eenveiligamsterdam.nl/top-600>

²⁰ De jeugdcriminaliteitindex geeft het aandeel unieke van criminaliteit verdachte 12 t/m 24-jarigen per buurt weer, gebaseerd op de woonplaats. De hier gebruikte jeugdcriminaliteitindex betreft de periode september 2010-augustus 2011.

Figuur 2.2 Samenhang tussen ervaren spanningen en jeugdcriminaliteit per buurt

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en jeugdcriminaliteit is .70

Overlastgevend gedrag van kinderen

Naast het gedrag van jongeren blijkt ook het gedrag van kinderen een rol te spelen in het ervaren van spanningen in de buurt. Zo blijkt uit de bewonersenquête dat bewoners vaker spanningen met andere bevolkingsgroepen ervaren als er sprake is van schelden en brutaal gedrag of overlast door kinderen (t/m 14 jaar).²¹ Ook uit interviews met bewoners en professionals komt naar voren dat bewoners overlast en spanningen kunnen ervaren door het gedrag van kinderen. Dit probleem speelt in het bijzonder in buurten met etagewoningen (bijvoorbeeld de Indische Buurt, delen van Gein) of veel portiekflats (Osdorp, Slotervaart). In deze buurten spelen veel kinderen buiten, in de zomer ook tot laat in de avond. Het gaat om geluidsoverlast, rommel maken op straat en in portieken en om brutaal gedrag en naroeppen. Bewoners signaleren dat allochtone kinderen het brutale en ongeïnteresseerde gedrag van hangjongeren overnemen en zien hen als de toekomstige overlastgevende hangjongeren. Er zijn vooral spanningen tussen autochtone oudere bewoners en allochtone kinderen.

²¹ Zie voor de correlaties Bijlage 4, tabel 9.

In veel onderzoeksbuurten durft een kwart tot een derde van de kinderen soms niet buiten te spelen uit angst voor andere kinderen of jongeren. Dit leidt in het kwantitatieve onderzoek in iets mindere mate tot spanningen dan overlastgevend gedrag van kinderen. Dit komt doordat deze risicofactor niet in elke buurt een rol speelt; wel in bijvoorbeeld de H-buurt en Slotervaart, maar minder in de buurten Willemspark en Haveneiland-Noordwest.

Uit interviews komt naar voren dat op straat bij een deel van de kinderen sprake is van ruwe omgangsvormen. Pesten, ruzies en het recht van de sterkste komen veel voor. Jongere kinderen worden soms door oudere kinderen van de speelplaatsen geweerd. Dit probleem blijft bestaan door het gebrek aan bemiddelend toezicht door ouders. Moeders zitten soms wel buiten op het plein, maar corrigeren niet veel; vaders zijn veelal onzichtbaar. Kinderen van 10 passen buiten op hun jongere broertjes en zusjes. Het gebrek aan toezicht van ouders heeft verschillende oorzaken. Gewezen wordt op grote eenoudergezinnen, culturele opvattingen over toezicht, pedagogische onmacht en 'achter de voordeur'-problematiek. Culturele opvattingen over toezicht wortelen in het idee dat ouders binnenshuis verantwoordelijk zijn voor de opvoeding van kinderen, maar dat buiten de voordeur anderen (leerkrachten, politie) deze verantwoordelijkheid overnemen. Pedagogische onmacht verwijst naar de situatie in gezinnen dat ouders als gevolg van een beperkte bekendheid met de westerse samenleving, taalproblemen en 'achter de voordeur'-problematiek moeite hebben om hun kinderen op te voeden en gezag en respect af te dwingen. Sommige buurten, zoals de E-buurt/G-buurt West en de H-buurt, kennen het fenomeen 'sleutelkinderen'. Dit zijn kinderen die door hun ouder(s) met sleutel en mobiele telefoon op straat worden gezet, waar ze rondhangen. Het gaat in veel gevallen om eenoudergezinnen, waarvan de moeder soms verschillende banen heeft.

Ten slotte blijkt uit interviews met professionals dat sommige kinderen op straat worden aangestuurd door jongeren. Het risico bestaat dat deze kinderen in de criminaliteit terechtkomen. Relatief veel ouders vinden het daarom buiten te onveilig voor hun kind. Ouders zijn bang dat hun kind wordt gepest of de grove taal van de straat overneemt. Ten aanzien van oudere kinderen zijn sommige ouders bevreesd dat hun kind kan worden meegetrokken in straatgedrag of, als het kind niet sterk in de schoenen staat, in ongewenst groepsgedrag (vandalisme, verkeerd voorbeeldgedrag of 'loopjongen' worden voor criminele jongeren).

2.2 Buurtkenmerken

In deze paragraaf wordt nagegaan welke kenmerken van een buurt kunnen leiden tot spanningen tussen bevolkingsgroepen. De volgende kenmerken komen achtereenvolgens aan de orde:

- aanwezigheid van jongeren
- aanwezigheid bewoners met psychiatrische problematiek
- diversiteit bevolkingssamenstelling van de buurt (herkomst, huurders/kopers)
- lage sociaaleconomische status
- krappe behuizing, compacte buurt
- uitgestelde sloop
- aanwezigheid 'achter de voordeur'-problematiek.

Aanwezigheid van hoog aandeel jongeren

In paragraaf 2.1 hebben we laten zien dat overlast door jongeren een belangrijke risicofactor is in het ervaren van spanningen. Hoe groter het aantal jongeren in een buurt, hoe groter de kans op overlastgevende jongeren.²² Figuur 2.3 laat dit verband zien, op basis van demografische gegevens en gegevens uit de Veiligheidsmonitor. Zo gaat het grote aandeel 12 t/m 17-jarigen op het Overtoomse Veld (9%) samen met een hoge mate van spanningen.

Aanwezigheid bewoners psychiatrische problematiek

Bij overlast tussen burens wordt door professionals en bewoners gewezen op overlast en spanningen die worden veroorzaakt door bewoners met een psychiatrische problematiek. Deze overlast bestaat bijvoorbeeld uit geluidsoverlast, hard schreeuwen of stampen, rommel van het balkon gooien en vervuiling van de woning. De overlast heeft relatief grote impact op naast wonende burens en kan leiden tot spanningen omdat de overlast vaak langdurig is en de overlastveroorzakers niet of slecht aanspreekbaar zijn. Verder is het moeilijk voor bewoners om bij instanties gedaan te krijgen iets aan de overlast te doen.

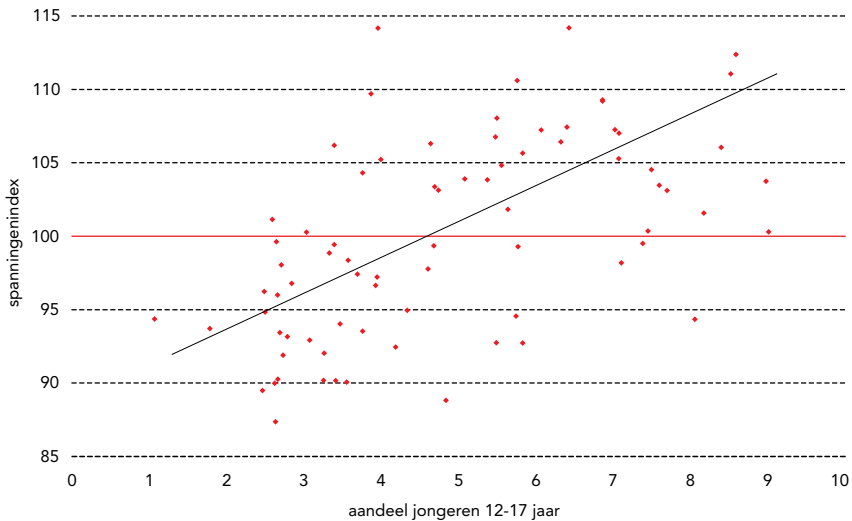
Overlast door bewoners met een psychiatrische problematiek lijkt zich te concentreren in buurten waar de kleinste woningen zijn, zoals Be-tondorp, de Marathonbuurt en de Orteliusbuurt. In de Marathonbuurt en Orteliusbuurt is overlast van burens met een psychiatrische problematiek zelfs een relatief belangrijke risicofactor voor het ervaren van spanningen. Ook op IJburg komt deze problematiek voor, niet zozeer

---

²² Hiermee willen we niet zeggen dat alle jongeren overlastgevend zijn.

vanwege het feit dat daar veel kleine woningen staan, maar als gevolg van de bewuste keuze om voor alle doelgroepen te bouwen.

Figuur 2.3 Samenhang tussen ervaren spanningen en aandeel 12-17 jarigen per buurt

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en het aandeel 12-17 jarigen is .56

Diversiteit bevolkingssamenstelling

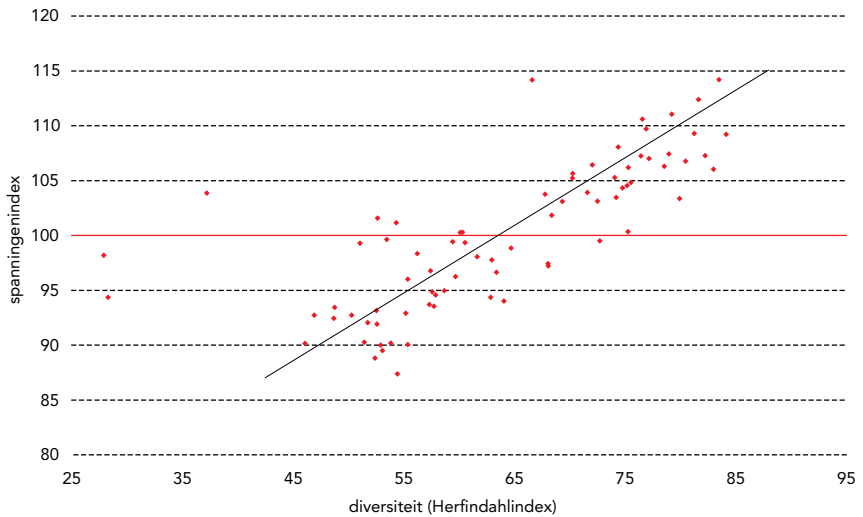
In buurten met een grote diversiteit aan herkomstgroepen (gemeten door de Herfindahlindex)²³ bestaan meer spanningen tussen bevolkingsgroepen dan in homogener samengestelde buurten (figuur 2.4).²⁴ Zo wordt in Sloterveer-Noordoost een grote etnische diversiteit gecombineerd met veel spanningen en zijn in de Hoofddorppleinbuurt diversiteit én spanningen tussen bevolkingsgroepen relatief laag.²⁵

23 De Herfindahlindex toont de kans dat twee random geselecteerde individuen uit verschillende etnische groepen komen en loopt van 0 tot 100. Score 100 = volledige diversiteit, score 0 = geen enkele diversiteit.

24 In dit onderzoek is niet nagegaan in hoeverre diversiteit van functies (multifunctionaliteit) samenhangt met spanningen tussen bevolkingsgroepen. Het is echter mogelijk dat het mengen van woon- en werkfuncties in buurten bevorderlijk is voor het samenleven in de buurt. Wanneer bewoners elkaar bijvoorbeeld ook in winkels ontmoeten, nemen mogelijk publieke familiariteit en daarmee de veiligheidperceptie toe (Blokland 2009b).

25 Er komen ook enkele hiervan afwijkende buurten naar voren, bijvoorbeeld de etnisch niet-diverse buurten Tuindorp Nieuwendam/Buiksloot en Waterland/Nieuwendammerham/dijken, waar wel een gemiddelde mate van spanningen is. Hier spelen hoogstwaarschijnlijk andere achtergrondfactoren die tot spanningen kunnen leiden.

Figuur 2.4 Samenhang tussen ervaren spanningen en etnische diversiteit per buurt

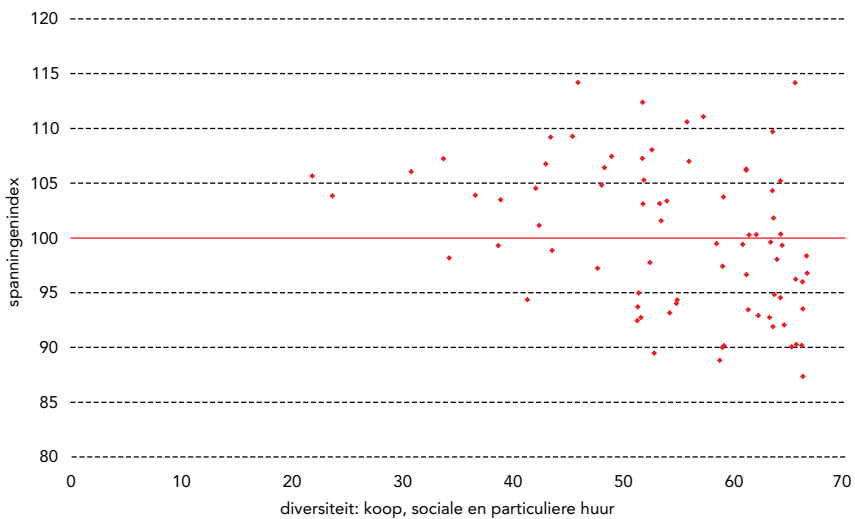
De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en de Herfindahlindex is .75

Diversiteit kan voor spanningen tussen bewoners leiden door de behoefte die mensen hebben om zich met de 'eigen groep' te identificeren. Hierdoor kan wij/zij-denken ontstaan en kunnen verschillen tussen groepen worden versterkt (sociale identificatietheorie, Tajfel 1982, Turner 1999). Het is ook mogelijk dat diversiteit in de buurt door verschillende opvattingen of leefstijlen van de diverse bevolkingsgroepen tot wederzijds onbegrip en spanningen leidt (zoals gezien in paragraaf 2.1). Ook kan diversiteit – of een toename in diversiteit – voor spanningen zorgen omdat bewoners minder bekend en vertrouwd zijn met elkaar: de publieke familiariteit verdwijnt (Blokland, 2008).

Naast diversiteit in herkomst kan ook diversiteit in woningvoorraad een rol spelen. Uit interviews komt namelijk naar voren dat sommige eigenaarsbewoners vinden dat huurders van sociale huurwoningen andere opvattingen hebben over hoe om te gaan met hun woning, tuin en portiek. Zo geeft ook 43% van de bewoners op Haveneiland-Noordwest (waar sociale huurwoningen en duurdere koopwoningen doelbewust gemengd gebouwd zijn) in de enquête aan dat er spanningen zijn tussen bewoners van huur- en bewoners van koopwoningen.

Om na te gaan in hoeverre diversiteit in woningen in geheel Amsterdam samenhangt met spanningen is op vergelijkbare wijze als bij de Herfindahlindex een index berekend die de diversiteit in de woningvoorraad toont: de variatie in het aandeel eigenaar-bewoners, particuliere en sociale huurders. De samenhang tussen de diversiteit in woningen en de spanningen in de buurt verloopt minder eenduidig dan bij diversiteit in herkomstgroepen. Naarmate de diversiteit in woningen toeneemt, neemt ook de variatie in de ervaren spanningen toe. Zo zijn er buurten, zoals De Krommert en de Westlandgracht, waar een hoge diversiteit in de woningen samengaat met veel spanningen, maar ook buurten, zoals de Weesperbuurt/Plantage en Middenmeer, waar een hoge diversiteit in woningen juist samengaat met weinig spanningen.

Figuur 2.5 Samenhang tussen ervaren spanningen en diversiteit in woningvoorraad per buurt

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en de diversiteit in woningvoorraad is -0.37

Nadere analyse wijst uit dat er vooral spanningen in buurten zijn die zowel divers zijn qua woningvoorraad als qua herkomstgroepen (Herfindahlindex). Een andere reden dat diversiteit in de woningvoorraad niet altijd samengaat met spanningen betreft het niveau waarop de menging plaatsvindt: is dit alleen op buurtniveau of is er ook sprake van menging op bijvoorbeeld het niveau van een

portiek? Uit interviews blijkt dat huurders en kopers die in dezelfde portiek of hetzelfde gebouw wonen, vaker met elkaar in aanraking komen, waardoor verschillen in omgangsvormen en normen eerder botsen. Een buurt waar dit mechanisme speelt is IJburg, waar menging van koop- en huurwoningen soms tot binnen het woonblok is doorgevoerd.

Spanningen tussen huurders en kopers kunnen ook ontstaan wanneer het aandeel koopwoningen in een buurt toeneemt, zo blijkt uit interviews. Een voorbeeld levert de E-buurt/G-buurt West. In sommige straten geldt een duidelijk contrast tussen opbouw en achterstand, omdat daar 'koop' en 'sociale huur' letterlijk tegenover elkaar staan. Er ontstaan verschillen in opvattingen over wat normaal gedrag is. Nieuwkomers die 'gevestigde' bewoners aanspreken op gedrag dat in hun ogen ongewenst is, worden soms gezien als buitenstaanders die geen recht van spreken hebben. Immers, bewoners worden nu ineens aangesproken op leefwijzen die al sinds jaar en dag zo zijn, bijvoorbeeld de opslag van spullen in de tuin.

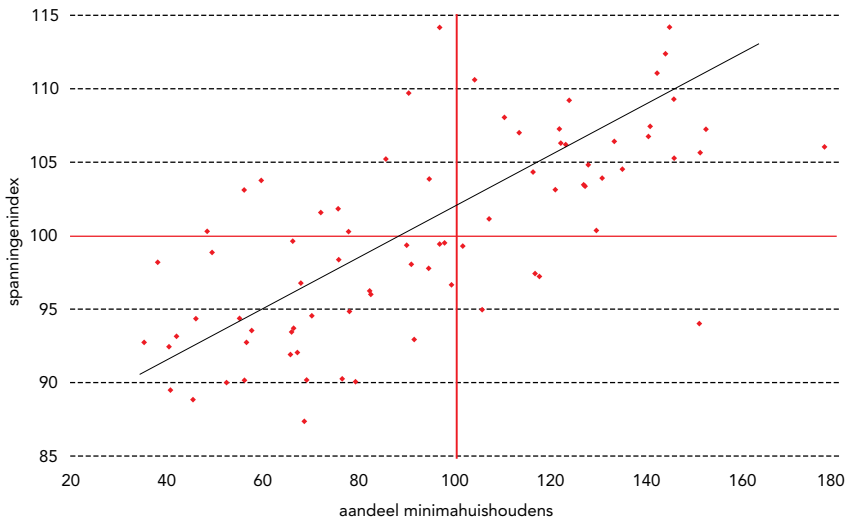
Lage sociaal economische status

Ook de sociaaleconomische status van een buurt kan een rol spelen bij spanningen tussen bevolkingsgroepen. In de etnische competitietheorie wordt aangenomen dat mensen zich bedreigd kunnen voelen door de aanwezigheid van andere etnische groepen. Vooral laagopgeleide bewoners zouden deze dreiging voelen omdat ze zich in dezelfde zwakke sociaaleconomische positie bevinden als veel van de migranten. Ze oordelen daarom ook vaker negatiever over 'de andere groep', waardoor mogelijk eerder spanningen ontstaan (Gijsberts et al. 2008, Sherif 1967; Hooghe et al. 2008, LeVine & Campbell 1965). Een lage sociaaleconomische status van een buurt kan ook tot spanningen leiden door de sterkere oriëntatie die de bewoners op de buurt hebben (RMO 2009). Bewoners met een lage opleiding of arbeidstatus brengen meer tijd in de eigen wijk door, waardoor ze meer geconfronteerd worden met de problemen in de buurt en de bevolkingsgroepen die deze problemen veroorzaken.

In overeenstemming met de verwachting laten Amsterdamse buurten een samenhang zien tussen het aandeel minimahuishoudens (een graadmeter voor sociaaleconomische status) en spanningen tussen bevolkingsgroepen (zie figuur 2.6). In buurten waar het aandeel minimahuishoudens hoog is, bestaan over het algemeen meer

spanningen. Zo zijn er veel minimahuishoudens en spanningen in de Transvaalbuurt en IJplein/ Vogelbuurt, terwijl er in bijvoorbeeld de Grachtengordel-Zuid en de Apollobuurt weinig spanningen en minimahuishoudens zijn.

Figuur 2.6 Samenhang tussen ervaren spanningen en aandeel minimahuishoudens per buurt

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en de het aandeel minimahuishoudens is .69

Compacte buurt, krappe behuizing

Uit interviews komt naar voren dat de stedenbouwkundige structuur van een buurt kan leiden tot ergernissen over verschillen in omgangsvormen en normen. Zo wonen in compacte buurten mensen dicht op elkaar, waardoor ze eerder overlast van elkaar kunnen ervaren. Bewoners van gehorige woningen verwijten elkaar dat ze onvoldoende rekening met de ander houden. Vooral woon- en leefgeluiden lijken voor spanningen te zorgen (luidruchtige gezinnen, lawaai van kinderen, van jongeren op straat, ouderen die de televisie hard zetten, huisdieren, muziek). Het blijkt in veel gevallen te gaan om overlast waarvan de veroorzakers zich zelf niet of nauwelijks bewust zijn.

Krappe behuizing kan ervoor zorgen dat kinderen en jongeren vaak op straat zijn. Wanneer dit samengaat met een compacte bouw van de buurt, bijvoorbeeld door smalle straten, kan dit tot spanningen

in de buurt leiden. In wijken als de Diamantbuurt spelen kinderen op straat en hangen jongeren op de stoepen en in portieken, dus dicht bij de bewoners. Bewoners moeten langs de jongeren om hun huis te kunnen bereiken. Geluid van jongeren is tot in de huizen te horen, soms tot laat in de avond. Bewoners kunnen zich hier moeilijk voor afsluiten; zij ervaren veel overlast en spanningen.

Hetzelfde mechanisme zien we op IJburg, waar de grote woonblokken rond de binnentuinen fungeren als klankkasten. Uit de interviews blijkt dat zelfs gesprekken die op normale toon worden gevoerd op sommige plekken al irritatie en ongemak kunnen veroorzaken. De wijk is niet alleen compact, maar ook relatief klein en dus kunnen bewoners jongeren en kinderen niet altijd ontlopen. Al deze zaken hebben volgens professionals een relatief grote (psychologische) impact op bewoners.

Op basis van het aantal kamers van een woning²⁶ en het aantal personen waaruit een huishouden bestaat kan ook kwantitatief bepaald worden of er sprake is van een krappe woonruimte. Indien het aantal personen in het huishouden gelijk aan of hoger dan het aantal beschikbare kamers, is er sprake van krappe behuizing. In een neutrale situatie is er één kamer meer dan bewoners en een situatie is ruim als er minimaal twee kamers meer zijn dan bewoners. Ook uit kwantitatieve analyses, gebaseerd op de Veiligheidsmonitor en op demografische gegevens, blijkt een samenhang tussen krappe woningen en spanningen in de buurt. Zoals tabel 2.7 laat zien, is het aandeel krappe woningen in buurten met weinig spanningen veel lager dan het aandeel krappe woningen in buurten met veel spanningen: 28 versus 45%.

Tabel 2.7 Samenhang tussen spanningen en aandeel krappe woningen, n = 77

	<i>% krappe woning</i>
weinig spanningen	28,2
redelijk weinig spanningen	34,9
redelijk veel spanningen	39,9
veel spanningen	44,8

De Pearson Correlatie (samenhang) tussen spanningen en de het aandeel krappe woningen is .63

²⁶ Inclusief woonkamer, maar zonder keuken, badkamer, toilet.

Uitgestelde stedelijke vernieuwing

Door de economische crisis zijn sommige vernieuwingsplannen opgeschort, waaronder de sloop van woningen. Het uitstellen van sloop kan leiden tot een toename van de risicofactoren die voor spanningen kunnen zorgen. Dit mechanisme schetsen we aan de hand van bevindingen uit het kwalitatieve onderzoek in de buurt Slotermeer-Zuid.

Casus Slotermeer-Zuid

Het vernieuwingsplan voor Slotermeer-Zuid ging uit van grootschalige sloop en renovatie. Met het oog op deze sloop/nieuwbouw is door de corporaties voor een langere periode weinig tot niets geïnvesteerd in het onderhoud. Gevolgen: achterstallig onderhoud, vocht en schimmel, ondeugdelijke verwarming en isolatie, tocht en gehorigheid. Bewoners die het zich konden permitteren zijn vertrokken. Hun woningen zijn ingenomen door 'zwakke' bewoners (mensen in een zwakke sociaaleconomische positie die afkomen op de lage huren) en mensen met schulden en verslavingen. Bewoners die 'achterbleven' zijn ouderen die niet meer willen vertrekken en mensen die geen hogere huur kunnen betalen. Dit heeft geleid tot een toename van de samenlevings-problematiek in de buurt. Nu de sloop voor onbepaalde tijd is uitgesteld en voor veel bewoners onduidelijk is wanneer er een einde komt aan hun huidige situatie, voelen deze mensen zich gefrustreerd, waardoor de betrokkenheid bij de buurt (nog verder) af neemt.

Uitgestelde sloop heeft overigens niet altijd dit soort vergaande gevolgen, zo blijkt in de buurt Bosleeuw. De woningen in Bosleeuw-Midden, dat een groot deel van de Gulden Winckelbuurt omvat, zijn verouderd. Eind 2009 stelden Stadgenoot en het stadsdeel een ingrijpend vernieuwingsplan voor Bosleeuw-Midden vast. Deze vernieuwing is inmiddels opgeschort. Maar het alternatief is een aangepast plan dat uitgaat van het opknappen van de woningen en investeren in het sociale domein en in veiligheid. Hiermee worden mogelijk risicofactoren voor spanningen tegengegaan.

Aanwezigheid 'achter de voordeur'-problematiek

Een buurtkenmerk dat voor spanningen kan leiden is de aanwezigheid van 'achter de voordeur'-problematiek. In sommige gezinnen is er sprake van een opeenstapeling van problemen, zoals armoede, schulden, verslavingen en taalachterstanden. Deze gezinnen hebben moeite het hoofd boven water te houden en zijn veel tijd en energie kwijt aan 'overleven'. Men heeft daardoor minder tijd voor en betrokkenheid met de buurt en de burens. Het is moeilijk om afspraken met ze te maken. In deze gezinnen is bovendien regelmatig sprake van pedagogische onmacht, de kinderen zijn op straat,

de ouders houden geen toezicht en weten nauwelijks wat hun kinderen doen en met wie ze omgaan. Verder zorgen de gezinnen relatief vaak voor overlast, waarop ze niet altijd eenvoudig aanspreekbaar zijn. Kortom, de aanwezigheid van multiprobleemgezinnen kan zorgen voor spanningen tussen buurtgenoten.

Aanwezigheid religieuze instellingen

De aanwezigheid van religieuze instellingen in buurten leidt soms tot spanningen bij bewoners. Deze worden veelal niet veroorzaakt door de religieuze beleving in de moskee, kerk of tempel zelf, maar door de overlast die bezoekers veroorzaken. De Badr moskee in de Gulden Winckelbuurt bijvoorbeeld, is een grote moskee die gelovigen uit heel West aantrekt. De moskee organiseert ook sociale activiteiten waar veel mensen op af komen – wat op zichzelf een beschermende factor is voor de buurt. Buurtbewoners die in de nabijheid van de moskee wonen ervaren parkeeroverlast en geluidsoverlast (getoeter door automobilisten) alsmede overlast van jongeren die na de moskee op straat blijven hangen. Een ander voorbeeld is een moskee in Osdorp-Midden, die zeer dicht bij een aantal woonblokken staat, waaronder een flat waarin veel oudere autochtonen wonen. Vooral zij klagen over geluidsoverlast 's avonds.

2.3 Individuele kenmerken

In deze paragraaf gaan we na welke individuen eerder spanningen tussen bevolkingsgroepen ervaren dan anderen. De volgende persoonskenmerken worden in beschouwing genomen:

- demografische kenmerken: sekse, leeftijd en herkomst
- opleidingsniveau
- woonduur
- het hebben van kinderen
- ervaren discriminatie
- algemeen wantrouwend van aard zijn en
- weerbaarheid.

De bewoners worden per onderzoeksbuurt met elkaar vergeleken, zodat gecontroleerd wordt voor buurteffecten (bepaalde individuen kunnen in bepaalde buurten wonen). We beantwoorden hierdoor de volgende vraag: Ervaren alle bewoners in een buurt evenveel spanningen tussen bevolkingsgroepen?²⁷

Demografische kenmerken: sekse, leeftijd, herkomst

Allereerst is nagegaan of er verschillen zijn tussen niet-westers allochtone bewoners en autochtone bewoners, tussen bewoners in verschillende leeftijdscategorieën (16 t/m 24 jaar, 35 t/m 49 en 50-plussers) en tussen mannen en vrouwen. De categorieën van herkomstgroepen en leeftijd zijn vrij breed, omdat het anders niet mogelijk is op buurtniveau uitspraken te doen.

Over het algemeen ervaren autochtone bewoners meer spanningen dan niet-westers allochtone bewoners uit dezelfde buurt.²⁸ Het verschil is vooral groot in de buurten Slotermeer-Zuidwest, Slotervaart, Osdorp en Betondorp. In Slotermeer-Zuidwest ervaart 53% van de autochtone bewoners spanningen, tegen 22% van de niet-westerse allochtonen. Dit betekent overigens niet dat alleen autochtone bewoners spanningen ervaren. Op het Haveneiland Noordwest is er bijvoorbeeld volgens de helft van de niet-westerse allochtone bewoners sprake van spanningen (56%) en datzelfde geldt voor een derde van de bewoners van het Balboa- en Columbusplein en van de H-buurt (resp. 39 en 37%).

In de meeste buurten nemen oudere bewoners meer spanningen waar dan jongere. In een aantal onderzochte buurten ervaren bewoners ouder dan 50 meer spanningen. Zo ervaart 47% van de bewoners uit Slotermeer-Zuidwest ouder dan 50 spanningen, tegen 29% van de bewoners jonger dan 35 (en 33% van de bewoners tussen de 35 en 50 jaar). De scheidslijn ligt in aantal andere buurten, zoals Osdorp en Slotervaart, bij 35 jaar: bewoners ouder dan 35 ervaren meer spanningen dan bewoners jonger dan 35.

Mannen signaleren over het algemeen wat meer spanningen tussen bevolkingsgroepen dan vrouwen. Zo geeft 34% van de mannelijke bewoners van de Orteliusbuurt aan dat er spanningen zijn, tegen

---

²⁷ Gebaseerd op de gemiddelde score op de acht items van het instrument dat spanningen in de buurt signaleert. De vergelijking van individuele kenmerken per buurt wordt weergegeven in tabellen in Bijlage 4.

²⁸ Zie voor alle twintig buurten Bijlage 4.

23% van de vrouwen. Er zijn ook buurten waar weinig verschil is tussen mannen en vrouwen, zoals het Haveneiland-Noordwest en Slotermeer-Zuidwest.

Opleidingsniveau

Het verdiepende onderzoek in twintig buurten laat zien dat individuele bewoners met een lager opleidingsniveau over het algemeen meer spanningen tussen buurtgenoten ervaren dan hoger opgeleiden. Een voorbeeld is Betondorp, waar 16% van de hoogopgeleide bewoners spanningen ervaart, tegen 22% van de gemiddeld opgeleiden en 45% van de laagopgeleiden. Een mogelijke verklaring is dat bewoners met een lagere sociaaleconomische status andere bevolkingsgroepen eerder als een bedreiging zien (etnische competitietheorie). Ze zijn over het algemeen ook wat meer op de buurt gericht, waardoor ze mogelijk eerder problemen ondervinden van de aanwezigheid en het gedrag van andere bevolkingsgroepen. In paragraaf 2.2 is overeenstemming hiermee reeds aangetoond dat in buurten met een lage sociaaleconomische status (aandeel minimahuishoudens) meer spanningen tussen bevolkingsgroepen bestaan.

Woonduur

Bewoners die langer in de buurt wonen ervaren over het algemeen meer spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. In Slotervaart rapporteert bijvoorbeeld 52% van de mensen die al twintig jaar of langer in de buurt wonen spanningen, tegen 30% van de bewoners die er tot vijf jaar wonen. In enkele buurten heeft de woonduur juist het tegenovergestelde effect: zo ervaren in de H-buurt de bewoners die er korter wonen (tot tien jaar) meer spanningen dan zij die er langer wonen. De invloed van woonduur op het ervaren van spanningen wordt mogelijk veroorzaakt doordat oudere bewoners vaker moeite hebben met veranderingen in bevolkingsamenstelling van de buurt. Dit kan de komst van migranten betreffen, maar ook veryupping of een toename van koop- of juist huurwoningen.

Kinderen

Analyse van de gegevens uit het verdiepende onderzoek laat zien dat in de meeste van de twintig buurten bewoners met kinderen minder spanningen ervaren dan bewoners zonder kinderen. Zo geeft 21% van de ouders in Osdorp aan dat er spanningen zijn tegen 36% van de bewoners zonder kinderen. In slechts twee van de

twintig buurten is het tegenovergestelde het geval: in de E-buurt/ G-buurt West en Nieuw Sloten ervaren bewoners met kinderen iets meer spanningen dan bewoners zonder kinderen. Het hebben van kinderen blijkt dus over het algemeen voor minder spanningen te zorgen, mogelijk door een grotere publieke familiariteit. Ouders komen namelijk vaker op plekken waar mensen elkaar min of meer natuurlijk ontmoeten, zoals stadsparken en speeltuinen. Zij herkennen buurtgenoten mogelijk eerder, ook van andere bevolkingsgroepen, waardoor de publieke familiariteit toeneemt.

Ervaren discriminatie

Individuele ervaringen kunnen de wijze beïnvloeden waarop een bewoner een buurt beziet. Zo is het mogelijk dat een bewoner die zich wel eens gediscrimineerd voelt eerder aangeeft dat er spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt zijn. In het verdiepende onderzoek is nagegaan of bewoners eerder spanningen rapporteren als ze instemmen met de volgende drie stellingen: 'Ik voel mij wel eens gediscrimineerd', 'Ik krijg minder kansen dan anderen om iets te bereiken in het leven' en 'Ik voel mij door mijn afkomst wel eens achtergesteld bij andere bevolkingsgroepen.' Bewoners die zich wel eens gediscrimineerd of achtergesteld voelen rapporteren, zoals verwacht, in bijna alle buurten veel vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Zo rapporteert bijna de helft van de bewoners uit Buitenveldert die zich wel eens gediscrimineerd voelt spanningen tegen 13% bij wie dit niet het geval is.

Algemeen wantrouwende aard

Spanningen in de buurt kunnen ook eerder ervaren of waargenomen worden door mensen die over het algemeen wantrouwend van aard zijn ('generalized trust', zie bijvoorbeeld Hooghe et al. 2008). De bewoners is de volgende gevalideerde vraag voorgelegd: 'Vindt u over het algemeen dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn of vindt u dat men niet voorzichtig genoeg kan zijn in de omgang met anderen?'

In lijn met onze verwachting rapporteren bewoners die over het algemeen vinden 'dat men niet voorzichtig kan zijn' veel vaker spanningen dan bewoners die vinden 'dat de meeste mensen wel te vertrouwen zijn'. Alle twintig onderzoeksbuurten laten dit verschil zien. In de Diamantbuurt rapporteert bijvoorbeeld 54% van de in het algemeen meer wantrouwende mensen spanningen tegen 16% van de bewoners die juist meer vertrouwen hebben.

Weerbaarheid bewoners

In het verdiepende onderzoek is professionals gevraagd waarom sommige bewoners wel, en andere bewoners geen spanningen ervaren. Professionals wezen in hun antwoord vaak op het verschil in weerbaarheid van de bewoners. Ze gaven aan dat sommigen eerder overlast ervaren dan anderen, eerder bang zijn en dus mogelijk eerder spanningen ervaren. Ook kunnen bewoners in een situatie zitten die hen kwetsbaarder en gevoeliger maakt voor negatieve omstandigheden in de buurt: ouderen, zieken of eenzame mensen die geïsoleerd leven dan wel mensen die al langer in de wijk wonen maar door mutaties in de bevolkingssamenstelling hun sociale netwerken zijn verloren, waardoor ze soms vervreemding ervaren.²⁹

Samenvatting

In dit hoofdstuk is ingegaan op de verschillende risicofactoren voor spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt: individuele kenmerken, buurtkenmerken en gedrag dat voor spanningen kan zorgen. Figuur 2.8 vat de bevindingen uit dit hoofdstuk samen.

---

²⁹ Het belang van weerbaarheid van bewoners wordt ook wel naar voren gebracht in het kader van burgerschap: 'het vermogen om voor jezelf op te komen' (intreerede Baukje Prins, Lector Burgerschap en Veiligheid, 22-9-10).

Figuur 2.8 Risicofactoren voor spanningen in de buurt

risicofactoren		
individuele kenmerken	buurtkenmerken	gedrag
ouder, man, autochtoon	aanwezigheid hoog aandeel jongeren	verschillende opvattingen schoonhouden van portiek en buurt
lager opgeleid	aanwezigheid bewoners met psychiatrische problematiek	verschillende opvattingen omgangsvormen en normen
langere woonduur	diversiteit bevolkings-samenstelling (herkomst, huurders-kopers)	onvoldoende publieke familiariteit en informele sociale controle
geen kinderen	lage sociaal economische status	overlastgevend gedrag van jongeren (waaronder LVB-ers)
persoonlijk ervaren discriminatie	krappe behuizing, compacte buurt	crimeel gedrag van jongeren
algemeen wantrouwend	uitgestelde stedelijke vernieuwing	overlastgevend gedrag van kinderen
gebrekkige weerbaarheid	aanwezigheid 'achter de voordeur' problematiek	
	aanwezigheid religieuze instellingen	

3 Beleid en beschermende factoren

In de onderzoeksbuurten zijn verschillende risicofactoren aanwezig die een rol spelen bij het ervaren van spanningen in de buurt. Beleid om het samenleven tussen bevolkingsgroepen te verbeteren en spanningen te voorkomen is idealiter op de onderlinge samenhang van deze factoren gericht. Het gaat daarbij om de aanpak en preventie van onveiligheid en criminaliteit, overlast en ongewenst gedrag door kinderen en jongeren (naar bewoners en onderling), handhaving op vervuiling en verkeerd aanbieden van vuil, 'achter de voordeur'-problematiek en versterking van beschermende factoren in de buurt (weerbaarheid bewoners, informele sociale controle, plekken voor ontmoeting in de buurt). Gelijktijdige inzet van interventies op verschillende thema's kan hierbij meer impact hebben (synergie).

In het verdiepende kwalitatieve onderzoek hebben we in de vijftien onderzoeksbuurten een inventarisatie gemaakt van beleid, voorzieningen en overige beschermende factoren. Hierbij zijn we nagegaan op welke risico- en beschermingsfactoren en doelgroepen het beleid is gericht. Ook hebben we bekeken of er in buurten 'voorbeeldprojecten' of juist 'witte vlekken' zijn als het gaat om de aanpak van risicofactoren en het bevorderen van beschermingsfactoren. Het gaat bij deze voorbeeldprojecten niet om 'evidence based' effectieve projecten (want naar slechts zeer weinig interventies in wijken is tot op heden deugdelijk effectonderzoek uitgevoerd), maar om projecten en initiatieven die expliciet zijn genoemd door professionals en beleidsmakers als succesvol of kansrijk en die volgens onze analyse aansluiten op de risicofactoren of de beschermende factoren versterken. Het initiatief van de voorbeeldprojecten ligt bij verschillende partijen (corporaties, stadsdeel, opbouw- en jongerenwerk), met daarbij een relatief grote rol voor corporaties. In de uitvoering wordt in veel gevallen een actieve rol gegeven aan bewoners, jongeren en kinderen; veel projecten beogen het 'zelfoplossend vermogen' van bewoners aan te spreken. Tot slot hebben we gekeken of beleidsinterventies vanuit verschillende beleidsterreinen voor wederzijdse versterking kunnen zorgen.

3.1 Regulier beleid

In het onderzoek staan de risico- en beschermende factoren voor spanningen in wijken centraal. Vanuit die invalshoek hebben we gezocht naar voorbeeldprojecten en interventies die in de onderzoekswijken worden uitgevoerd en die aansluiten op de geconstateerde risico- en beschermende factoren. Voordat we nader op de voorbeeldprojecten ingaan, merken we op dat ook in het reguliere beleid in de stadsdelen al veel gebeurt ten aanzien van het terugdringen van risicofactoren en het bevorderen van beschermende factoren. Voorbeeldprojecten en interventies zijn vaak aanvullend op regulier beleid (bovenwijks, stedelijk of landelijk) of een intensivering daarvan, bijvoorbeeld omdat een wijk op bepaalde thema's extra aandacht nodig heeft.

Een voorbeeld van regulier beleid is de uitvoering van de Wet maatschappelijke ondersteuning, die beoogt kwetsbare groepen te ondersteunen, overbruggende contacten tussen bewoners en bevolkingsgroepen alsmede participatie en de 'eigen kracht' van burgers te bevorderen. Hiernaast is het stimuleren van 'burger-schap' en hoffelijkheid een van de beleidsrichtingen in Amsterdam die tot doel heeft de verbondenheid te versterken en verruwing tegen te gaan. Het sociaaleconomisch beleid, in het bijzonder het werkgelegenheidsbeleid, beoogt bewoners perspectief te bieden op een baan en volwaardige deelname aan de samenleving. Het veiligheidsbeleid in wijken creëert de voorwaarden waaronder ontmoeting, positief samenleven en 'thuis voelen in de buurt' überhaupt mogelijk zijn. Een voorbeeld is de Top600 aanpak, gericht op de 600 ernstigste veelplegers in de stad. Het jeugdbeleid bevordert ontplooiingskansen van jongeren en beoogt vroegtijdige uitval tegen te gaan. Onderdeel van regulier beleid zijn – onder meer – wijkaanpak, buurtgericht werken, stedelijke vernieuwing met sloop- en nieuwbouw of renovatie van verouderde woningen, leefbaarheidsbudgetten om zowel de leefbaarheid als bewonersparticipatie te vergroten, gezinsaanpakken voor jongeren die dreigen te ontsporen, inzet op multiprobleemgezinnen en armoedebestrijding. De voorbeeldprojecten en interventies die in het rapport de revue passeren, zijn vrijwel alle te verbinden met doelstellingen en thema's uit regulier beleid.

3.2 Beleid op criminaliteit, onveiligheid en jongerenoverlast

Jeugdcriminaliteit en ernstige overlast

In veel onderzoeksbuurten is in de afgelopen jaren veel inzet geweest op het tegengaan van jeugdcriminaliteit en overlast. Buurten zoals de Diamantbuurt, de H-buurt, Slotervaart, Columbuspleinbuurt en Gulden Winckelbuurt hadden te maken met groepen jongeren die niet alleen overlast veroorzaakten, maar ook criminele trekken vertoonden (inbreken, beroven, dealen). Door een combinatie van repressie en individuele hulp zijn criminele jongerengroepen 'uit elkaar getrokken'. In groepsaanpakken werd een plan van aanpak opgesteld met maatregelen voor de hele groep, ingrepen in de fysieke omstandigheden in de buurt (bankjes, verlichting) en acties gericht op personen binnen de groep (straf of hulpverlening). Uit de gesprekken komt naar voren dat de aanpak van criminele jongeren de veiligheid in buurten ten goede is gekomen. Positieve veranderingen in de subjectieve veiligheidsbeleving van bewoners lopen echter structureel achter op de ontwikkeling van de objectieve veiligheid. Wat in het recente verleden is gebeurd, is niet direct uit de hoofden van bewoners. Bovendien lopen dezelfde jongeren vaak nog rond in de buurt. De wetenschap dat deze jongeren in het verleden wapens hebben gebruikt en misschien nog bezitten, maakt dat bewoners zich geïntimideerd voelen.

Beleid op het tegengaan van criminaliteit en onveiligheid is zeer belangrijk voor het voorkomen van spanningen in de buurt. Want meer onveiligheid in een wijk leidt tot angst en vermijdingsgedrag tussen groepen en terugtrekking van bewoners. In een onveilige wijk staat de sociale cohesie onder druk en kruipen bewoners in hun schulp. Als in een wijk (weer) een basisveiligheid bestaat (de wijk 'sociaal heroverd' is) zijn bewoners bereid tot overbruggende contacten met andere bevolkingsgroepen en hebben initiatieven tot activering van bewoners om zich voor de buurt in te zetten kans van slagen (zie ook het rapport *Vertrouwen in de Buurt van de WRR*).

Casus Diamantbuurt

Er is in de Diamantbuurt in de afgelopen jaren een forse inzet geweest om onveiligheid en criminaliteit tegen te gaan. De criminele jongerengroep is aangepakt, een deel van de jongeren zit vast en een deel is gestopt (maar een ander deel is doorgedaan in de harde criminaliteit). De groepsaanpak op jongeren is inmiddels gestopt. Op dit moment wordt voor individuele jongeren een aanpak gemaakt. Zo wordt geprobeerd om groepen jongeren te 'ontwarren'. Ook in de rest van stadsdeel Zuid werken instanties meer met individuen. Deze omslag is in 2010 gemaakt. De inzet op het tegengaan van criminaliteit en onveiligheid heeft resultaten opgeleverd. Dit wordt bevestigd door de relatief gunstige scores van de Diamantbuurt op veiligheid en veiligheidsbeleving. Volgens professionals zijn de criminele jongeren die nog in de wijk aanwezig zijn, minder prominent in het straatbeeld dan (hun voorgangers) enkele jaren geleden. Ze letten op hun gedrag omdat ze niet de aandacht willen trekken, niet van de politie en niet van de media. Een professional licht toe: "De criminaliteit in de Diamantbuurt heeft veel aandacht gehad. Jongeren worden op zekere leeftijd 'volwassen' in het 'crimineel' zijn. De jongeren die zich met criminaliteit bezighouden willen liever geen overlast in de buurt veroorzaken. Want ze weten dat ze dan bijvoorbeeld te maken krijgen met straatcoaches die hun thuis bezoeken". Overigens blijft het opletten in de Diamantbuurt, de balans is fragiel en kan bij verslapping van aandacht weer omslaan. Recent is er cameratoezicht gestart, omdat in delen van de buurt de overlast toch weer was toegenomen en omdat jongeren uit de wijk op straat plannen maken voor criminele activiteiten elders in de stad of het land.

Casus H-Buurt

In de H-buurt in stadsdeel Zuidoost werd het leven van veel bewoners geruime tijd beheerst door een criminele jeugdbende, de zogeheten Hopiboy's. Hun aanwezigheid zorgde voor veel onrust en onveiligheidsgevoelens en heeft de buurt een slechte naam bezorgd. Nu deze groep door intensieve samenwerking tussen politie, stadsdeel en andere partijen uiteen is gevallen, hebben bewoners meer oog gekregen voor andere zaken, zoals vervuiling, verloedering en samenlevingsvraagstukken. Door het 'optreden' van de Hopiboy's is de beleving van veiligheid door bewoners evenwel achtergebleven bij de feitelijke ontwikkelingen. Bewoners zien wel een verbetering van het gedrag van jongeren in de afgelopen jaren, maar zijn desondanks erg op hun hoede en mijden uit voorzorg bepaalde ongunstige plekken.

3.3 Preventief beleid kinderen en jongeren

Het is ook van belang te investeren in preventief beleid dat gericht is op jongeren en kinderen. Niet alleen om overlast en spanningen tegen te gaan en te voorkomen, maar ook om de aanwas 'van onderop' in het criminele circuit te stoppen.

Kinderen

In het preventieve beleid zou volgens veel professionals en geïnterviewde bewoners een focus moeten liggen op oudere kinderen en jonge tieners. Ten aanzien van kinderen geldt dat zij de toekomst zijn. *"Als ze jong zijn dan heb je nog invloed, dan kun je ze nog bijsturen."* Over de leeftijdsgroep 8 t/m 14 jaar maken professionals en bewoners zich zorgen. De kinderen groeien op in een omgeving die niet altijd even positief is en vallen qua begeleiding en voorzieningen nogal eens tussen wal en schip. Zoals we eerder hebben beschreven is de problematiek rond kinderen het gevolg van verschillende factoren. We hebben in alle onderzoeksbuurten beleid voor kinderen en jonge tieners gezien dat aansluit op de problematiek. Maar dit beleid is niet overal even intensief. Relevante interventies die we hebben aangetroffen gericht op deze problematiek zijn begeleide sport- en spelactiviteiten, zakgeldprojecten en projecten met positieve 'rolmodellen'. In deze lijn past ook dat straatcoaches kinderen aanspreken die 's avonds nog laat zonder begeleiding op straat zijn en ze zonedig thuisbrengen en hun ouders aanspreken.

Begeleide sport- en spelactiviteiten

In alle buurten zijn voorzieningen waar kinderen en tieners kunnen spelen. Vooral in de compact gebouwde buurten met een hoge bevolkingsdichtheid zijn deze voorzieningen voor oudere kinderen en tieners echter beperkt. Bij voorzieningen en pleintjes waar oudere kinderen en tieners in de leeftijd 8 t/m 14 jaar na schooltijd spelen is lang niet altijd toezicht van ouders of professionals. Als er al toezicht is (door kinderwerkers of sportbuurtwerkers), dan is dat in veel gevallen voor een of twee middagen; op de andere dagen spelen de kinderen zonder begeleiding. Dit geldt ook voor de zogeheten voetbalkooien en de Cruijff- en Krajicekveldjes. Interventies die volgens betrokkenen het verschil werkelijk kunnen maken, kenmerken zich door een aanwezigheid van bekende gezichten (meer dan eens per week, op vaste plekken en op vaste tijdstippen) door wie kinderen zich laten corrigeren en bij wie kinderen met hun verhalen en problemen terecht kunnen. Uitgangspunt bij deze activiteiten

is 'sport en spel als middel', om kinderen te leren samenspelen en samenwerken, zich aan regels te houden, prosociaal gedrag te bevorderen en om talenten te ontplooiën.

Sport en spelactiviteiten (Diamantbuurt, stadsdeel Zuid)

In de Diamantbuurt ontwikkelen veel kinderen positief gedrag en vaardigheden niet uit zichzelf. Daar is volgens betrokkenen dus begeleiding en ondersteuning nodig. In de Diamantbuurt zijn begeleide sport- en spelactiviteiten voor kinderen van 6 t/m 10 jaar. Professionals staan vier dagen in de week na schooltijd op het Smaragdplein (en bij slecht weer binnen). Aan kinderen worden soms spullen uitgeleend (zoals ballen), maar er is vooral begeleiding bij het spelen. Deze activiteiten richten zich direct op de kernproblematiek: er is behoefte aan toezicht en correctie op straat en aan begeleiding om kinderen zonder ruzie te leren samenspelen. Daarbij moeten kinderen en tieners zich veilig en prettig voelen op straat, ook de kinderen (jongens én meisjes) die nu niet op straat durven of mogen spelen. De jeugdwerker van Combiwel heeft volgens veel betrokkenen een belangrijke preventieve functie in de buurt. De jeugdwerker is al jaren actief en kent de kinderen en zij kennen hem. Hij heeft veel vertrouwen bij de kinderen, ze laten zich daarom corrigeren.

Een interessante interventie die op vaste tijden en met vaste gezichten veel van de genoemde risicofactoren en beschermende factoren bij kinderen adresseert (speelveiligheid, prosociaal gedrag, samenspelen, toezicht, talentontwikkeling) is de Thuis op Straat-methodiek. De Thuis op Straat-aanpak hebben wij niet aangetroffen in de onderzoeksbuurten, maar zou in veel buurten passend zijn gezien de problematiek.³⁰

Thuis Op Straat (stadsdeel Noord en diverse steden)

Thuis op Straat (TOS) wil dat kinderen (zowel jongens als meisjes) zich buiten veilig en 'thuis' voelen. Door op vaste tijden activiteiten op pleinen en straten te organiseren (sport, spel en cultuur) en persoonlijke aandacht te geven wil TOS het buitenspeelklimaat en de sociale en emotionele veiligheid voor kinderen verbeteren. TOS heeft het hele jaar door een systematisch aanbod van activiteiten voor jeugdigen en richt zich op het scheppen van een duidelijk (gedragsregels, normen), fatsoenlijk en sociaal en emotioneel veilig klimaat op pleinen en straten. TOS-activiteiten zijn herhaalbaar en overdraagbaar. Gedragsverandering bij kinderen wordt gerealiseerd door veiligheid, plezier en beloning van positief gedrag. Maar TOS vraagt ook fatsoen, respect en dat men zich aan de gedragsregels houdt. In feite draagt TOS bij aan de opvoeding van kinderen. Ook de lastigste kinderen moeten positief worden benaderd, is het credo. TOS-professionals zien zichzelf als medeopvoeder. Voor kinderen die dreigen te ontspreken heeft TOS een belangrijke signaalfunctie. Bij TOS gaat het om een investering

³⁰ Thuis op Straat wordt uitgevoerd in ondermeer Amsterdam Noord en in tientallen wijken in Rotterdam, Leiden, Breda en enkele andere steden.

van meerdere jaren achtereenvolgend op een straat of plein, met een hoog aanwezigheidsgehalte. Minimaal drie keer in de week aanwezig wordt als noodzakelijk gezien om invloed te kunnen hebben op het gedrag. Een belangrijk voorwaarde om gedragsverandering te bewerkstelligen in de aanpak van TOS is een vertrouwensrelatie tussen de kinderen en de werkers. Het werken aan vertrouwen kost tijd. TOS blijft voor langere tijd (jaren) op een plein aanwezig om positieve veranderingen bij kinderen en in de buurt te bestendigen. TOS zoekt contact met ouders en buurtbewoners en betreft hen bij activiteiten. Er wordt programmatisch gewerkt op de straten en pleinen. Verder zet TOS jongeren uit de buurt in als pleinwerker. Zij krijgen hiervoor een opleiding. Doel is ontwikkeling van zelfvertrouwen en competenties, en het creëren van positieve rolmodellen voor de kinderen in de buurt. Niet-experimentele studies wijzen uit dat de TOS-aanpak positieve gevolgen heeft voor de sociaal-emotionele veiligheid van kinderen en het speelklimaat. Ook bevordert de aanpak het prosociaal gedrag van kinderen. Naar de effecten van TOS wordt een experimentele 'evidence based' studie uitgevoerd.

Positief inzetten voor de buurt

Een type interventie die in sommige onderzoeksbuurten aanwezig is en die mogelijk voor meer buurten meerwaarde kan hebben, is kinderen stimuleren iets 'positiefs' voor en in de buurt te doen. Beoogd wordt kinderen zorgvuldiger met de leefomgeving om te laten gaan en positiever gedrag naar buurtbewoners te vertonen. Wanneer kinderen op een positieve manier met de buurt bezig zijn, wordt hun betrokkenheid bij de buurt vergroot. Ze zijn dan ook een positief voorbeeld voor andere kinderen. Kinderen kunnen bijvoorbeeld in ruil voor spaarpunten (film, Efteling e.d.) speelpleinen opruimen. Andere voorbeelden zijn PlezierPortiers, PortiekPortiers en StraatPortiers.

PortiekPortiers (stadsdelen West en Zuidoost)

PortiekPortiers (trekker: corporaties) zijn kinderen van 8 tot 13 jaar die toezicht houden op hun woonomgeving. Na het volgen van een training assisteren ze de huismeester van de corporatie. Elke week gaan zij in herkenbaar tenue op inspectie en ruimen hun portiek op. PortiekPortiers leveren in eerste instantie een schonere woonomgeving op. Daarnaast wordt beoogd dat de kinderen door hun contact met de 'officiële' toezichthouders de consequenties van vernieling en vervuiling beter leren kennen. Zij zullen dan zelf minder vervuilen en vernielen en beïnvloeden in het beste geval ook hun vrienden. Bovendien zijn ouders via het PortiekPortier-project beter aanspreekbaar op eventueel ontoelaatbaar gedrag van hun kinderen. Tot slot gaan bewoners positiever reageren op de kinderen. Met hun rol als aanspreekpunt krijgen de kinderen een volwaardige plek in de wijk. Dit alles komt de sfeer in de leefomgeving ten goede. Het is bij uitstek een project voor complexen waar bewoners weinig betrokken zijn bij hun leefomgeving en er veel klachten zijn over de (jongere) jeugd in de buurt.

StraatPortiers (Osdorp)

StraatPortiers zijn kinderen van de lokale basisschool die een belangrijke rol krijgen in het schoon, netjes én gezellig houden van een speelplek en de omgeving van de school. Na het volgen van een training, gaat elke dag een aantal StraatPortiers in herkenbaar tenue de straat op om op te ruimen en vernielingen te signaleren. Ook leren zij hoe je met respect andere kinderen kunt aanspreken op ontoelaatbaar gedrag. De StraatPortiers hebben een directe lijn met de wijkbeheerders van het stadsdeel. Het effect van StraatPortiers is allereerst te zien aan schone speelplekken en straten. Daarnaast blijkt het bij uitstek een project van bewustwording: kinderen zien wat de gevolgen zijn van vervuiling en vernieling, vervuilen en vernielen daardoor zelf minder en spreken er in het beste geval vrienden of zelfs familie op aan. Stadsdeel en corporatie krijgen meer inzicht in problemen achter de voordeur, waardoor hulpverlenende organisaties eerder gewaarschuwd kunnen worden. StraatPortiers is een samenwerking tussen de gemeente en een of meer basisscholen, eventueel met medewerking van een corporatie.

Jongeren

De onderzoeksbuurten kennen een groot aantal interventies en voorzieningen gericht op jongeren. In het algemeen lijkt het beleid voor jongeren toereikend te zijn. In sommige buurten is niet heel veel te doen voor jongeren, maar ze zijn mobiel en trekken naar omliggende buurten als daar wel activiteiten zijn. In de meeste andere buurten is veelal een breed aanbod. Het jongerenwerk is in het bijzonder gericht op jongeren (vanaf ongeveer 12) die 'iets willen', jongeren die aan activiteiten willen deelnemen en hun talenten willen ontwikkelen. Het aanbod is divers: rap, sport en spel, meidenvoorlichting, modeclub, jongerengroepen en meidenclubs. Daarnaast is in veel buurten Streetcornerwork actief, een organisatie die ambulante jongerenwerk verricht en jongeren aanspreekt. De veldwerkers bieden jongeren een luisterend oor bij problemen en begeleiding of ondersteuning (zoals verwijzing). Verder zijn in de meeste buurten (maar niet alle) straatcoaches actief van de Stichting Aanpak Overlast Amsterdam (SAOA). Straatcoaches spreken jongeren aan op hun gedrag en komen bij de ouders langs na meldingen van overlast, om te vertellen wat hun kind uithaalt en om afspraken te maken. Tenslotte biedt Sportbuurtwerk begeleide sportactiviteiten en zijn er tal van kleinere, lokale initiatieven zoals buurtvaders, zakgeld- en klussenprojecten, kunstprojecten en toezichtprojecten.

Jeugdpreventieteam (Bos en Lommer, Gulden Winckelbuurt)

Het Jeugdpreventieteam (JPT) loopt onder leiding van de stichting Correct rondes in Bos en Lommer, onder meer in de Gulden Winckelbuurt (waar het project drie jaar geleden ook begon, in nauwe samenwerking met Streetcornerwork, het stadsdeel en de politie). Jongens van 15 t/m 17 jaar lopen in ploegjes door de buurt. Ze spreken jongeren aan die overlast bezorgen, maar de jongeren kunnen het team ook vragen stellen en problemen voorleggen. Ouders van jongeren die niet luisteren, worden door volwassen medewerkers thuis bezocht. De jongerenoverlast in de buurt (Lidewijgroep) is deels opgelost, deels verplaatst. Een aantal jongeren zit vast. *“We hebben echt letterlijk geknald,”* zegt een professional van JPT. Er wordt nog wel gehangen in de buurt, vooral door jeugd niet ouder dan 15 jaar. Maar deze groep is beter aanspreekbaar dan de jongeren die er een paar jaar geleden zaten.

Project Balans (verschillende wijken)

Via het zakgeldproject van Balans (van Streetcornerwork) komen jongeren in aanmerking voor een bijbaantje. Ze krijgen tips hoe te solliciteren. Daarna wordt gekeken naar de baantjes die binnen het zakgeldproject passen.

Aandachtspunten in het preventieve beleid voor kinderen en jongeren

Volgens professionals krijgen sommige thema's binnen het preventieve aanbod voor kinderen en jongeren slechts beperkt of zelfs te beperkte aandacht: activiteiten in het kader van 'iets positiefs doen in de buurt' (positieve activiteiten en rolmodellen), buurtbemiddeling door jongeren, activiteiten die zich specifiek richten op meisjes (en vrouwen) en aandacht voor licht verstandelijk beperkte jongeren.

Positief inzetten voor de buurt, positieve rolmodellen

Een thema dat volgens professionals een meerwaarde kan hebben in veel onderzoeksbuurten, is *'jongeren doen iets positiefs'* in de buurt. Bij 'iets positiefs doen' gaat het om projecten die zijn gericht op positieve activiteiten, waaronder schoonmaakprojecten en ontmoetingen tussen jong en oud (jongeren helpen ouderen met klussen of doen boodschappen, bijvoorbeeld) en positieve voorbeelden/rolmodellen, zowel ten aanzien van andere jongeren als voor de kinderen die in de buurt opgroeien. Bijvoorbeeld: jongeren lopen in de eigen buurt stage of hebben een bijbaan bij sport- en spelactiviteiten dan wel volgen een opleiding tot sportwerker in eigen buurt. In een aantal buurten hebben we hiervan voorbeelden aangetroffen die interessant kunnen zijn voor andere buurten. Deze geven we hieronder weer.

Jong helpt oud (Diamantbuurt, stadsdeel Zuid)

In het project Jong helpt oud helpen jonge tieners ouderen met klusjes. Zij brengen oud papier weg, helpen met de boodschappen of zetten de vuilniszak buiten. De ouderen zijn geholpen en hebben contact met een jonge buurtbewoner; de jongeren leren ouderen beter kennen en sparen zo punten voor activiteiten als sport of kookles.

Klussenproject (stadsdeel Nieuw-West)

Het Klussenproject in Amsterdam Nieuw-West koppelt tieners aan ouderen. Buurtbewoners ouder dan 60 of mensen met een beperking krijgen de mogelijkheid een beroep te doen op hulp van een jongere uit de buurt bij klusjes in en om het huis: oude kranten of lege flessen wegbrengen, boodschappen doen, brieven posten, de tuin opruimen of de hond uitlaten. De jongere komt één keer per week langs en verdient daarmee een zakcentje. Tieners kunnen ook aan de slag bij organisaties voor ouderen, zoals een woonvoorziening. Belangrijk is dat jong en oud elkaar op een positieve manier ontmoet en er wederzijds begrip ontstaat. Jongere, oudere, autochtone en allochtone buurtbewoners komen zo op een positieve manier met elkaar in contact en leren over elkaars leefwereld. Ouderen krijgen hulp bij klussen en jongeren krijgen de kans werkervaring op te doen, een positieve bijdrage te leveren aan de sociale cohesie in de wijk en iets bij te verdienen.

Jongeren Sportief in Functie (stadsdeel West)

Stadsdeel West biedt jongeren tussen 16 en 21 jaar de kans om de opleiding Leider sportieve recreatie te volgen. Na de opleiding loopt de jongere mee met sportactiviteiten en helpt met het verzinnen van nieuwe. De jongere begeleidt bijvoorbeeld eerst tienervoetbal en mag daarna verenigingsactiviteiten uitvoeren en begeleiden. De laatste paar maanden is een 'professionaliseringsfase'. De jongere ontvangt een vrijwilligersvergoeding.

Studio 52nd (verschillende buurten in stadsdeel Oost, waaronder de Indische buurt)

Studio 52nd helpt kinderen uit kansarme wijken hun creatieve talenten te ontwikkelen en zelfvertrouwen te vergroten door ze samen te brengen met professionele kunstenaars, met wie ze theater- en filmvoorstellingen maken. Studio 52nd ziet het als haar maatschappelijke taak de kinderen die op de achterste rij zitten letterlijk en figuurlijk een plek op het podium te bieden en groot applaus te geven. Juist 'kansarme' kinderen verdienen kansen om hun talenten en kracht te ontdekken.

Positieve contacten tussen jongeren en ouderen (Buitenveldert, stadsdeel Zuid)

Het meer betrekken van scholen bij beleid in buurten biedt kansen. Op het gebied van positieve contacten tussen jongeren en ouderen zijn er al enkele interessante initiatieven in buurten. Een voorbeeld is dat leerlingen van de horecaopleiding van praktijkschool De Atlant (Buitenveldert) een lunch verzorgen voor ouderen in een

verzorgingstehuis. De wisselwerking tussen jongeren en ouderen is belangrijk. Ouderen kunnen jongeren wat leren (bijvoorbeeld houding en aanspreken bij serveren) en ouderen krijgen een positiever beeld van jongeren. De praktijkschool biedt meer activiteiten gericht op de buurt. In de school is een van de Buitenveldertse buurtkamers gevestigd, waar leerlingen buurtlunches voor omwonenden verzorgen. Ook worden vanuit de praktijkschool activiteiten georganiseerd als het opknappen van auto's en hulp bij onderhoud van tuintjes.

Project VoorUit (stadsdelen West en Nieuw-West)

Studenten van de VU en UvA (van 18 t/m 25 jaar) krijgen gratis woonruimte (een appartement in een flat) in Slotervaart, Osdorp, Geuzenveld, Bos en Lommer, Sloterveer of De Punt in ruil voor tien uur maatschappelijke activiteiten per week. Alleen servicekosten en gas, water en licht zijn voor eigen rekening. De studenten geven huiswerkbegeleiding en organiseren educatieve activiteiten voor kinderen en volwassenen. Kinderen kunnen sporten, muziek maken, knutselen, koken, toneelspelen. Voor vrouwen zijn er Nederlandse taallessen, conversatiegroepen en kooklessen; voor mannen taallessen, conversatiegroepen en computerles. Voor middelbare scholieren is er huiswerkbegeleiding en computerles. De huiswerkbegeleiding is op school of in het buurthuis. In elke wijk is een team van tien tot vijftien studenten actief, begeleid door een coördinator. Dit is een student die ook vrijwilliger is en voor deze extra taak betaald krijgt.

Buurtbemiddeling door jongeren

In verschillende buurten zijn jongeren actief om te bemiddelen bij conflicten en spanningen waarbij andere jongeren zijn betrokken. Dit werkt de-escalerend. Voorbeelden uit de onderzoeksbuurten zijn Schoolwacht van het Marcanti College, het project West in Kracht en het project Hatecrime.

Schoolwacht Marcanti College (Jan van Galenstraat, Bos en Lommer)

Schoolwacht is een project om overlast door scholieren tegen te gaan. Schoolwachten zijn leerlingen die tijdens de pauzes controleren of andere scholieren zich wel gedragen. Het project is erop gericht leerlingen in te schakelen en verantwoordelijkheid te geven bij het vertonen van gewenst gedrag en het tegengaan van ongewenst gedrag op school en in de maatschappij. Alle leerlingen die deelnemen worden getraind en zullen een voorbeeldfunctie hebben. De training is erop gericht dat leerlingen kennis en inzicht krijgen in sociale vaardigheden, zoals elkaar aanspreken en respecteren.

West in Kracht (stadsdelen West en Nieuw-West)

In veel buurten hebben omwonenden last van leerlingen van het middelbaar onderwijs. Het project West in Kracht verbindt scholen meer met hun directe omgeving. Door competentieontwikkeling leren jongeren en buurtbewoners elkaar beter begrijpen.

pen. Daarnaast worden de leerlingen in bemiddelingstrajecten en via conflictthantering meer betrokken bij de buurt en andersom. De aanpak bestaat uit een training van sleutelfiguren onder jongeren, beroepskrachten en stagiaires van bij jongeren betrokken organisaties en wijkbewoners (onder wie ouders). Zij kunnen wijkbemiddelaar worden. In de training wordt geleerd de-escalierend te bemiddelen. Na een aanvullende kadertraining moeten ze deze vaardigheden aan andere mensen (jong en oud) in Nieuw-West kunnen overdragen. West in Kracht beoogt een bijdrage te leveren aan het verbeteren van de samenhang in de buurten en de sociale competenties van jongeren te versterken. De doelstelling is dat sleutelfiguren (jong en oud) en bij de buurt betrokken beroepskrachten (onder wie medewerkers van het lokale onderwijs), jongeren en de mensen met wie zij omgaan, leren actief te participeren en verantwoordelijkheid te nemen voor de buurt en om sociaal vaardiger met elkaar te communiceren en om te gaan.

Hatecrime (verschillende wijken, waaronder West en Oost (Indische Buurt))

Hatecrime van de Stichting Connect wordt breed in de stad ingezet. Het project heeft betrekking op geweld met discriminatie als achterliggende reden, zoals haat en agressie tegen homoseksuelen en andere groepen. Connect bemiddelt tussen homo's en homopesters. Het is bemiddeling en opbouw tegelijk. Jongeren bij een probleem betrekken geeft andere energie dan de straat ze geeft. De straat moedigt respectloos gedrag aan. Het is corrigeren, bemiddelen, aanspreken, verbinden. Ook het slachtoffer gaat door de gesprekken met hem anders kijken naar de buurt, naar de pesters. Het slachtoffer wordt deel van de oplossing. Voorbeelden: bemiddeling tussen daders en slachtoffer bij een kwestie waarin een homoseksuele man werd belaagd door groep Marokkaanse jongens. Ander voorbeeld: twintig Marokkaanse jongens knappen de joodse begraafplaats in Zeeburg op.

Jongerenbemiddelaars (stadsdeel Zuidoost)

Jongerenbemiddeling is een methode waarbij jonge vrijwilligers tussen de 14 en 24 jaar bemiddelen bij conflicten waarbij jongeren zijn betrokken. Het doel is vroegtijdig problemen tussen jongeren en ouderen aan te pakken. Het gaat vooral om problemen als geluidsoverlast, hangen en rommel maken.

Activiteiten voor meisjes

Meisjes worden in de wijken volgens betrokkenen (te) weinig bereikt, omdat het aanbod in de wijk meer op jongens is gericht (zoals sportwerk). Met creatieve activiteiten en talentontwikkeling gericht op meisjes en voorlichting en discussie over problemen waar meisjes tegenaan lopen maar waar ze thuis niet over kunnen praten, kunnen meisjes worden bereikt die nu nog niet worden bereikt. Deze activiteiten worden volgens professionals nu nog beperkt georganiseerd.

Meidenmall (De Baarsjes)

In jongerencentrum The Mall/Rainbow zijn inloop en activiteiten speciaal voor meiden. Meidenmall voorziet in een behoefte, onder meer omdat specifieke aandacht wordt besteed aan problematiek waarmee meiden te maken hebben en waarmee de veelal Marokkaanse of Turkse meisjes thuis niet terecht kunnen.

Jongeren met een licht verstandelijke beperking

Professionals hebben zorgen over specifieke groepen jongeren. In het jongerenwerk is de focus de afgelopen jaren verschoven van inloop naar talentontwikkeling. Jongeren die 'niets willen' of alleen behoefte hebben aan ontmoeting, worden minder bereikt. Sommige professionals vrezen dat deze groep qua beleid tussen wal en schip valt. Deze jongeren blijven wel op straat. In overlastgevende jonge-rengroepen zitten relatief veel zogeheten LVB'ers (jongeren met een licht verstandelijke beperking). Deze jongeren zijn vaak wel streetwise, maar hebben voor het overige beperkingen, waardoor ze minder makkelijk aansluiting vinden op het aanbod van jongerenwerk. Juist voor hen is het verdwijnen van jongereninloop een gemis, wat gevolgen kan hebben voor de sfeer op straat. Deze jongeren zijn veelal moeilijk aan te spreken op hun gedrag en hebben vaker de neiging om zich roekeloos te gedragen.

3.4 Beleid gericht op het schoonhouden van de buurt

Spanningen als gevolg van botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt ontstaan enerzijds op straat, in de openbare ruimte (verkeerd aanbieden van vuilnis, rommel maken), anderzijds inpandig, de semiopenbare ruimte (portiek, galerij, trappenhuis).

Verkeerd aanbieden van vuil en rommel maken op straat

Het verkeerd of te vroeg aanbieden van vuilniszakken en grofvuil is lastig aan te pakken. De reiniging moet het doen met minder geld, maar er is ook een tendens dat bewoners vuil makkelijker op de grond gooien. Uit de interviews met professionals zijn twee beleidslijnen te identificeren die kunnen werken. Als eerste: het vergroten van de betrokkenheid van bewoners door hen medeverantwoordelijk te maken voor toezicht, bijvoorbeeld door opruim- en schoonmaakprojecten voor kinderen in samenwerking met scholen, kinderwerk en corporaties. Als tweede (en dat wordt opmerkelijk vaak genoemd): meer controle door de reinigingspolitie en steviger boetes voor overtredingen. Onderstaande voorbeeldprojecten richten zich op vuil en rommel op straat.

Adopteer een bak (meerdere stadsdelen)

In veel stadsdelen in Amsterdam worden bewoners via het project Adopteer een bak betrokken bij het schoonhouden van de omgeving van ondergrondse vuilniscontainers. De adoptant (een vrijwilliger) houdt de omgeving van een bak schoon, waarvoor hij van het stadsdeel materiaal krijgt. Dit adoptiepakket bestaat uit een prikker, vuilniszakken, werkhandschoenen en indien nodig een extra pas voor de container. Daarnaast krijgt hij een gratis, direct telefoonnummer van de afdeling Inzameling, zodat misstanden rechtstreeks kan melden. Het stadsdeel kan dan nog dezelfde dag optreden.

Zuidoost Schoon

Zuidoost Schoon is een integraal aanvalsplan voor een schone openbare ruimte. Vervuiling hangt samen met andere problemen, zoals verloedering, onveiligheid en sociaal gedrag. Verschillende afdelingen binnen stadsdeel Zuidoost werken samen om de verschillende factoren rond vervuiling integraal aan te pakken, inclusief reiniging, handhaving en het beïnvloeden van verkeerd aanbodgedrag; een pakket van preventie- en bewustzijnsprojecten. De mix van instrumenten wordt ingezet in nauw overleg met bewoners, winkeliers en woningcorporaties. Binnen de aanpak wordt een groot aantal deelprojecten uitgevoerd, waaronder workshops 'elkaar aanspreken op vervuilend gedrag', 'aanpak snoeproutes', 'bewonersavonden met als thema 'schoon', betrekken van scholen, inzet van camera's in bepaalde gebieden tegen verkeerd aanbod van grofvuil.

Botsende opvattingen over het schoonhouden van portiek of trappenhuis

Het aanspreken van bewoners die portiek of trappenhuis niet schoonhouden is een belangrijke beschermende factor tegen spanningen tussen burens. Hierbij speelt de mate waarin mensen elkaar kunnen en durven aanspreken op ongewenst gedrag een rol. Beleidsvoorbeelden hieromtrent bespreken we in meer detail in de paragraaf over weerbaarheid van bewoners. Een andere beschermende factor betreft het optreden van corporaties, bijvoorbeeld door het inzetten van een proactieve huismeester die het vertrouwen heeft van bewoners, toegankelijk en zichtbaar is, maar bewoners ook aanspreekt op hun gedrag.

Lik op stuk aanpak (Gulden Winckelbuurt, stadsdeel West)

Stadgenoot heeft de omslag gemaakt dat zij in de buurt verandering van mentaliteit en gedrag van bewoners actief wil stimuleren als het gaat om vervuiling en overlast. De Gulden Winckelbuurt is in dit opzicht voor Stadgenoot een koplopergebied. Portieken moeten leeg van goederen zijn (wat vaak nog niet het geval is). De schoonmakers krijgen de instructie om alleen schoon te maken waar het leeg is. "We moeten eerst een gedragsverandering proberen te realiseren bij bewoners anders kunnen we

blijven opruimen en repareren.” Frustrerend hierbij is volgens professionals de mentaliteit van ontkenning bij bewoners. Het komt regelmatig voor dat mensen glashard ontkennen dat rommel of vuil van hen afkomstig is. Om de problematiek werkelijk te kunnen doorbreken is bewijs nodig van wie de rommel of het vuil afkomstig is. Vervolgens moeten ook boetes worden gegeven: de vervuiler betaalt. Een belangrijke rol bij handhaving is de huismeester van Stadgenoot. Zijn hoofdtaak is: schoon, heel en veilig. Bewoners kunnen de huismeester over van alles aanspreken dat met wonen te maken heeft, een vertrouwd gezicht is drempelverlagend voor bewoners. De huismeester is hierdoor een sleutelfiguur in de buurt. Mensen hebben vertrouwen in hem en zijn bereid naar hem te luisteren. Maar hij heeft ook een andere taak: hij maakt foto’s van goederen die op verboden plekken staan en confronteert bewoners daarmee. Rochdale volgt hetzelfde beleid als Stadgenoot: “Na tien jaar ‘niets doen’ spreken we bewoners nadrukkelijk aan op vooral het veroorzaken van vervuiling. We gebruiken ook cameratoezicht. Dat is nodig om op te sporen, maar ook omdat veel bewoners aanvankelijk ontkennen. Het project wordt nu op effectiviteit geëvalueerd”.

Een goed voorbeeld is te vinden in de Gulden Winckelbuurt (Stadgenoot en Rochdale, zie casus), maar ook in buurten in Zuidoost (aanstellen huismeesters om vervuilers aan te spreken, camerabewaking in semipublieke ruimtes en nachtelijke surveillance in de directe omgeving van flatcomplexen). Het beleid in de Gulden Winckelbuurt en Zuidoost kan worden afgezet tegen het beleid van enkele corporaties in andere stadsdelen, waarbij bewoners aangaven dat deze corporaties vanwege privacy geen camera’s willen ophangen en het ook niet op prijs stellen dat bewoners zelf bewijsmateriaal (foto’s van overtredingen) verzamelen.

3.5 Beleid gericht op ‘achter de voordeur problematiek’

Een belangrijke factor bij spanningen is de aanwezigheid van ‘achter de voordeur’-problematiek. Door een opeenstapeling van problemen veroorzaken sommige gezinnen relatief vaak overlast. Vaak zijn ze moeilijk aanspreekbaar. Door bijvoorbeeld in te zetten op de opvoedproblemen en het gebrek aan toezicht bij deze gezinnen kunnen de overlast en de spanningen die daar het gevolg van zijn verminderd worden.

De Sociale Alliantie – een gemeentelijke samenwerking van DWI, DMO, DWZS, GGD en de stadsdelen – wil de integrale aanpak voor huishoudens met meervoudige problematiek verbeteren. Doel is het effectiever en efficiënter organiseren van de ondersteuning waar de stapeling van bezuinigingen het sterkst voelbaar is. Deze huishou-

dens kenmerken zich door problemen op meer dan één leefgebied (een combinatie van wonen, financiën, gezondheid, opvoeding, onderwijs en/of participatie). Een onderzoek dat eerder is uitgevoerd in opdracht van de Sociale Alliantie geeft een duidelijk beeld van de risicogroepen en waar zij in Amsterdam zijn geconcentreerd. In het komende jaar wordt gestart met een gebiedsgerichte aanpak in verschillende stadsdelen. Een voorbeeld is het huis-aan-huis benaderen van gezinnen in een onderzoekswijk met grote sociale problematiek en spanningen: Slotermeer-Zuid.

Kansrijk Zuidoost huis-aan-huis aanpak

In veel Amsterdamse buurten wordt 'achter de voordeur'-problematiek aangepakt. Een voorbeeld is de huis-aan-huis aanpak Kansrijk Zuidoost, die wijkgericht is en bestaat uit huisbezoeken. Hulpvragen van bewoners worden op diverse dimensies geïventariseerd en de hulpvragen en problemen komen terecht bij daartoe aangevozen organisaties. Aanvullend worden projecten georganiseerd, zoals buurtschool, begeleidingstrajecten naar werk en cursussen. Verder is het de bedoeling bewoners te koppelen aan andere projecten van bewoners, corporaties en het stadsdeel.

3.6 Eigen kracht van bewoners

Signaleringsfunctie

Professionals hebben niet altijd zicht op spanningen in buurten als er geen incidenten plaatsvinden. Het zijn de bewoners zelf die het beste kunnen aangeven of in hun buurt spanningen bestaan en waarom. Anders dan professionals kunnen bewoners '24 uur per dag' signaleren. Een project dat gebruikmaakt van deze kracht is Buurtthermometers in stadsdeel Zuid: bewoners signaleren ontwikkelingen en stellen het stadsdeel van die ontwikkelingen op de hoogte.

Informeel sociale controle en publieke familiariteit

Bewoners zijn de eerste verdedigingslinie tegen ongewenste situaties. Zij kunnen overlastgevers aanspreken en ingrijpen bij vandalisme. Het ervaren van spanningen heeft echter voor een belangrijk deel te maken met het (on)vermogen van mensen om iets aan de overlast of ander ongewenst gedrag te doen. Taalproblemen, 'achter de voordeur'-problematiek en vervreemding belemmeren zelfredzaamheid en overbruggend contact. Als mensen elkaar in portiek of galerij niet kennen (gebrek aan publieke familiariteit) is het moeilijker bij problemen gezamenlijk een vuist te maken. Het vergroten van de publieke familiariteit (elkaar kennen en herkennen) is, blijkens de

bevindingen uit de verdiepende buurtonderzoeken, een sleutel bij het voorkomen van spanningen, mits uitgevoerd op het kleinste schaalniveau: blok, galerij of portiek. Interventies die gericht zijn op het vergroten van de publieke familiariteit hebben een relatief grote return on investment. Dat wil zeggen, een beperkte en eenmalige interventie om bewoners met elkaar in contact te brengen heeft ook na jaren nog resultaat; ze kennen elkaar dan immers nog steeds. Hieronder geven we enkele voorbeelden van interventies die zijn gericht op het vergroten van de publieke familiariteit. Bij de uitvoering van deze interventies is vaak een belangrijke rol weggelegd voor corporaties.

Buurtthermometers (stadsdeel Zuid)

Buurtthermometers zijn bewoners die overlast en ontwikkelingen signaleren. Ze kunnen constatering, ongenoegens en spanningen melden bij een contactpersoon. De buurtthermometers worden ook uitgenodigd op bijeenkomsten en borrels. De stadsdeelmedewerker belt iedere twee maanden met de buurtthermometer. Het instrument past precies in de aanpak van onveiligheidsgevoelens en sluit aan op de vraag van de bewoners.

Portiekgesprekken (Stadgenoot)

Portiekgesprekken zijn gesprekken die buurtwerkers en/of actieve buurtbewoners voeren met mensen die in dezelfde portiek of op dezelfde trap wonen om het wederzijds begrip te vergroten en onderlinge spanningen te verminderen door afspraken te maken of erachter te komen wat er in de buurt leeft. Bewoners ervaren de problemen veelal niet op wijk- of buurniveau, maar in eerste instantie in hun eigen portiek. Portieken en trappenhuisen zijn dé plek waar bewoners elkaar ontmoeten en waar hun leefwerelden elkaar raken. Er zijn twee soorten portiekgesprekken. De eerste is een gesprek waarin bewoners van een trap of portiek worden uitgenodigd om met elkaar te praten over de buurt, in het bijzonder over het samenleven in dezelfde portiek of op dezelfde trap. In de tweede variant belt de professional huis aan huis aan om met de bewoners indringend te praten over de buurt. In de aandacht staan niet de directe burens, maar de mening en actiebereidheid van de man of vrouw achter de deur. Uitkomsten van deze gesprekken kunnen afspraken over woon- en gedrageregels zijn. Soms is een actieve bewonersgroep het gevolg.

Buurtambassadeurs (stadsdeel Zuidoost)

Het project Buurtambassadeurs draait om het 'opsporen' en inzetten van bewoners die het verschil kunnen maken: bewoners die als 'ambassadeurs' van leefbaarheid rolmodel zijn en zorg dragen voor een leefbare woon- en leefomgeving en betere sociale cohesie. Ook wordt toegewerkt naar een sfeer waarin bewoners elkaar durven aan te spreken, opdat een gezamenlijk gevoel van verantwoordelijkheid voor een schone, veilige en prettige buurt ontstaat.

Galerijgesprekken (stadsdelen West en Nieuw-West)

Galerijgesprekken worden georganiseerd om bewoners die in nieuwe complexen in dezelfde portiek of op dezelfde galerij wonen meer met elkaar in contact te laten komen. De gesprekken worden georganiseerd door SEZO in samenwerking met corporaties en gemeente. Door directe dialoog worden bewoners binnen hun directe woon- en leefomgeving geactiveerd (sociale controle in positieve zin) en gestimuleerd om met activiteiten mee te doen. Het project doorbreekt in acht weken de anonimiteit, legt contact en activeert bewoners. De gesprekken werken preventief: isolement, verkommering en hulpeloosheid worden voorkomen. Ook bevorderen ze omgangsvormen en tolerantie.

Portiek Café (Osdorp)

Leerlingen van de El Amienschool in Osdorp bedachten en runnen een mobiel café genaamd Portiek Café. Het café gaat de buurt in en nodigt ouders, burens, vriendjes, vriendinnetjes, buurtwerkers en huismeesters uit voor een hapje en een drankje. Waarom een Portiek Café? Bewoners hebben veelal niet de behoefte om diepgaand contacten op te bouwen. Maar ze vinden het wel vaak fijn om hun medebewoners te leren kennen en een kort praatje met ze te maken. Prettig contact met de burens brengt een goed gevoel bij de buurt teweeg.

Buurtbemiddeling bij conflicten

Er zijn ook projecten die direct gericht zijn op het vermogen van bewoners om conflicten en problemen met andere buurtbewoners (zelf) te slechten. Twee voorbeelden zijn Buurtbemiddeling en Beterburens, die stadsbreed worden ingezet.

Buurtbemiddeling (stadsbreed)

Buurtbemiddeling is een methode om buurtgenoten in conflict weer met elkaar in gesprek te brengen. Getrainde vrijwilligers helpen om het onderlinge contact te herstellen en zelf oplossingen te bedenken. Buurtbemiddeling is vooral toe te passen bij irritaties of conflicten in de dagelijkse sfeer. Het gaat om situaties die te licht zijn voor formeel optreden door politie en justitie. Te denken valt aan onenigheid over geluidsoverlast, erfafscheidingen, overlast door kinderen of huisdieren, vernielingen en rommel. Vroegtijdige inzet van buurtbemiddeling voorkomt escalatie. Herstel van de onderlinge communicatie leidt vaak tot een oplossing. Buurtbemiddeling neemt politie en woningcorporaties werk uit handen. Door buurtbemiddeling krijgen bewoners meer begrip voor buurtgenoten met andere leefpatronen en achtergronden. Dit heeft een positief effect op de leefbaarheid. Buurtbemiddeling investeert in de communicatie tussen bewoners. Daarmee verbetert de sociale samenhang in een wijk of buurt. Buurtbemiddeling leert mensen om te gaan met conflicten. Ze ontdekken hun eigen vaardigheden en beseffen dat ze zelf (mede)verantwoordelijk zijn voor de leefbaarheid in hun buurt. Zo draagt buurtbemiddeling bij aan de zelfredzaamheid van buurtbewoners.

Beterburen (stadsbreed)

Het project BeterBuren beoogt Amsterdammers in staat te stellen om zelf conflicten in hun omgeving op te lossen. Kleine ergernissen tussen buren kunnen leiden tot flinke ruzies. Conflicten in een wijk of buurt hebben een slechte invloed op de leefbaarheid. Onbegrip of angst zijn vaak onnodig oorzaak van misverstanden. Het inschakelen van politie of ander instanties heeft niet altijd het gewenste effect. Praten, respect opbrengen voor elkaar, kan een oplossing brengen. Bewoners die een conflict met hun buren hebben kunnen contact opnemen met BeterBuren. Opgeleide vrijwilligers horen beider verhaal aan en nodigen beiden uit voor een bemiddelingsgesprek op neutraal terrein. De ervaring in het project leert dat één of twee gesprekken meestal voldoende zijn. Vrijwilligers worden opgeleid tot bemiddelaar. Bemiddelaars nemen op verzoek contact op met de betreffende buren en regelen – als die buren dat willen – een afspraak. Burenbemiddeling is gratis. Wel wordt van de betrokken buren een actieve inzet verwacht om het conflict te helpen oplossen.

Bewonersinitiatieven

De betrokkenheid van bewoners bij de eigen buurt is verbonden met zich 'thuis voelen' in de buurt. Actief zijn met buurtgenoten kan blijken de bevindingen in het verdiepende kwalitatieve buurtonderzoek tevens bijdragen aan verbinding tussen groepen.³¹ Kenmerken van goedlopende initiatieven die in het onderzoek naar voren komen zijn het gebruik van sociale media om snel en tegen geringe kosten en inspanningen breed vrijwilligers te werven en het niet-verplichtende karakter: bewoners kunnen per keer bepalen of ze met een activiteit willen meedoen.

Ondersteuning bewonersinitiatieven

Bewoners zijn vaak bereid om zich in te zetten voor de leefbaarheid in de buurt, maar weten vaak niet goed hoe. Corporaties, opbouwwerk, jongerenwerk en andere buurtorganisaties kunnen in nauwe samenwerking met buurtregisseurs een belangrijke ondersteunende rol vervullen. Voor effectieve en blijvende inzet door bewoners lijkt echter ruggensteun in een of andere vorm door instanties/professionals een voorwaarde. Burgers moeten het gevoel hebben dat ze gesteund worden door de overheid en publieke instanties (de politie voorop). Zonder dat diezelfde overheid bewonersinitiatieven overneemt en daardoor verstikt. Dit betekent dat de overheid initiatieven door bewoners stimuleert en faciliteert.

---

³¹ Deze bevinding komt overeen met recent uitgevoerd onderzoek van Tonkens en Verhoeven (2011), waarin geconcludeerd wordt dat bewonersinitiatieven 'tastbare bijdragen leveren aan de kwaliteit van leven' en dat 'door bewonersinitiatieven veel nieuwe contacten tussen bewoners ontstaan' (pagina 13-14).

Ik geef om de Jan Eef (Columbuspleinbuurt, stadsdeel West)

In 2010 kwam juwelier Hund uit de Jan Evertsenstraat bij een overval om het leven, wat tot grote beroering en verslagenheid in de buurt heeft geleid. Een groep bewoners besloot hun woede en verdriet om te zetten in daadkracht en begon het project *Ik geef om de Jan Eef*. Men is gestart met een aantal grote acties om de winkeliers van de Jan Evertsenstraat een hart onder de riem te steken en om als bewoners de buurt als geheel een nieuwe impuls te geven. Zij wilden laten zien dat geweld niet in de buurt thuishoort en dat er gewoon gewinkeld moet kunnen worden. De bewoners organiseren periodiek evenementen en activiteiten om bewoners de winkelstraat weer in te krijgen en om de betrokkenheid van bewoners met de buurt en elkaar te versterken. Een recente activiteit is de MercatorMarkt op het Mercatorplein. Het initiatief *Ik geef om de Jan Eef* wordt inmiddels gesteund door een grote groep bewoners. Hierbij heeft het zeker geholpen dat men gebruikmaakt van sociale media om bewoners te verenigen en om activiteiten aan te kondigen. Ook helpen de laagdrempeligheid en het onverplichtende karakter van sociale media. Buurtbewoners die willen helpen bij activiteiten kunnen per keer bepalen of ze mee willen doen. Dit sluit aan bij de ontwikkeling in de samenleving dat mensen zich wel vrijwillig willen inzetten, maar alleen als het hen op dat moment uitkomt. Ze willen zich niet vastleggen op langdurige verplichtingen.

Het faciliteren van buurtinitiatieven heeft twee grote voordelen: draagvlak (het gaat om de problemen die bewoners zelf ervaren en ze bedenken zelf de oplossing) en een afname van het gevoel machtloos te zijn (wat spanningen kan verminderen).

3.7 Ontmoetingsmogelijkheden

De aanwezigheid van buurtwinkels, buurthuizen, inloopruimten en andere ontmoetingsruimten in buurten is blijkens de verdiepende interviews belangrijk voor contacten en verbinding tussen bewoners. In de meeste onderzoeksbuurten zijn behoorlijk wat ontmoetingsruimten voor bewoners te vinden. Professionals geven wel aan dat door bezuinigingen veel buurthuizen zullen verdwijnen. Behoeftte bestaat aan kleinschalige ontmoetingsruimten in nieuwe vormen, bijvoorbeeld geïnitieerd door kleine ondernemers. Onder geven we aantal voorbeelden van deze initiatieven.

Hudsonhof (Columbuspleinbuurt, stadsdeel West)

De Hudsonhof is een renovatieproject van drie verschillende woningblokken. Het bestaat uit 54, voor ouderen geschikt gemaakte woningen, waarvan er dertien een aparte woongroep voor Surinaamse ouderen vormen. Verder herbergt De Hudsonhof een aantal ontmoetingsruimtes met verschillende faciliteiten. Deze ontmoetingsruimtes zijn voor alle ouderen uit de wijk De Baarsjes, van elke nationaliteit. Er zijn

aparte huiskamers voor ouderen van Turkse, Marokkaanse en Nederlandse komaf. Zij beslissen met elkaar hoe deze ruimtes worden gebruikt. Ook ouderen van andere nationaliteiten kunnen, in overleg, deze ruimtes gebruiken. Alle groepen zijn vertegenwoordigd in dezelfde accommodatie- en programmacommissie. Deze houdt zich bezig met het activiteitenbeleid en beheer van De Hudsonhof. Maar ook bezoekers kunnen hun ideeën inbrengen. In De Hudsonhof ondernemen ouderen van allerlei nationaliteiten activiteiten met elkaar. Maar, als ze daar geen zin in hebben, staat het hen vrij alleen of met een eigen groep iets te doen. Voor de sportieve ouderen is er een fitnesscentrum.

Kleine ondernemers in de buurt (Buurtwinkel Zoet Amsterdam in de Diamantbuurt, stadsdeel Zuid)

Een voorbeeld van succesvolle laagdrempelige inloop en ontmoeting is buurtwinkel Zoet Amsterdam. Buurtwinkel Zoet Amsterdam is gevestigd op de hoek van de Diamantstraat en de Saffierstraat. In de winkel kunnen mensen niet alleen terecht voor lekkernijen, maar ook voor een praatje. Er is veel inloop, ook van allochtone bewoners en jongeren.

Inloopproject Welkom (Marathonbuurt, stadsdeel Zuid)

SOOZ opbouwwerk draait in een voormalig winkelpand aan de Marathonweg het inloopproject Welkom, een laagdrempelige voorziening waar buurtbewoners terecht kunnen voor een praatje en een kop koffie en waar bewoners activiteiten kunnen ontwikkelen. De laagdrempeligheid is een belangrijke voorwaarde voor succes, ook als het project in de toekomst naar een andere locatie moet verhuizen. Het hele systeem draait op vrijwilligers met minimale ondersteuning door SOOZ. Initiatieven door en voor bewoners: kleien, schilderen, etc. Welkom voorziet in een behoefte, vooral bij (eenzame) ouderen. Vrijwilligers uit de buurt bieden een luisterend oor of verwijzen door naar organisaties in de buurt. Ook organiseren buurtbewoners of organisaties activiteiten die toegankelijk zijn voor alle buurtbewoners.

3.8 Zichtbaarheid en benaderbaarheid professionals

Zichtbaarheid en benaderbaarheid van professionals zijn belangrijk voor bewoners en vormen een beschermende factor bij het voorkomen van spanningen. Problemen als overlast moeten tijdig door bewoners kunnen worden gemeld, om escalatie te voorkomen. Het is belangrijk dat bewoners weten tot wie ze zich moet richten om een probleem opgelost te krijgen, het geeft bewoners een gevoel van controle, het gevoel dat ze invloed hebben op het aanpakken van ongewenste situaties, waardoor minder snel spanningen worden opgekropt.

Scaliantie (Bos en Lommer)

In het nieuwbouwcomplex Scala, een wooncomplex voor ouderen met dementie of grote zorgbehoefte, werken bewoners, vrijwilligers en professionals samen in De Scaliantie. Ze leggen huisbezoeken af, waardoor verbanden ontstaan van mensen die elkaar helpen met oppassen, het leren van de taal, opvoeden en huiswerk.

Stichting Mansveltschool (Bos en Lommer)

Stichting Mansveltschool beheert een activiteitencentrum waar (zelf)organisaties gebruik van kunnen maken. De stichting wil een bijdrage leveren op het gebied van sociale activering, sociale cohesie en integratie van de verschillende bevolkingsgroepen. De stichting houdt het gebouw zes dagen in de week van 8.00 uur tot 23.00 uur open met vier medewerkers en een afwisselende groep van vrijwilligers. De stichting onderkent op de website dat de toenemende verharding in de samenleving ervoor zorgt dat spanningen tussen mensen met verschillende etnische achtergronden toenemen. Zij vindt het de nieuwe uitdaging voor zelforganisaties een brugfunctie te vervullen tussen verschillende bevolkingsgroepen.

Buurtregisseur

De buurtregisseur is een belangrijke beschermende factor voor onveiligheid en spanningen in veel buurten. Buurtregisseurs werken gedurende een aantal jaren in dezelfde buurt en zijn vrijgesteld van veel andere werkzaamheden, waardoor hij/zij veel tijd aan en in de buurt kan besteden. Hij of zij is vaak op straat aanwezig, kent de problemen in de buurt, kent veel mensen, verbindt en is aanspreekpunt bij problemen. Dit is ook het beeld dat geïnterviewden schetsen. De buurtregisseur helpt spanningen in buurten te voorkomen door zichtbaar op straat aanwezig te zijn en door nauw samen te werken met sleutelpersonen uit de wijk en organisaties als buurt- en jongerenwerk, straatcoaches, ondernemers, kerken, moskeeën en scholen. Voor bewoners blijkt vooral van belang dat de nadruk niet alleen op repressie ligt. Belangrijker is dat de politie benaderbaar is en haar inspanningen zichtbaar zijn. Bewoners moeten het gevoel hebben dat de politie zich richt op de problemen die er volgens de bewoners het meest toe doen³². Zo kan de politie helpen spanningen te voorkomen en tegen te gaan.

32 Dit wordt ook wel reassurance policy genoemd (Innes en Fielding 2002): maatregelen richten zich op 'signal orders' en 'signal crimes' om de boodschap uit te stralen dat men de criminaliteit en onveiligheid aanpakt. Het doel is de subjectieve veiligheid (de beleving van veiligheid) van bewoners hiermee te beïnvloeden.

Bekende gezichten op straat

Het belang van bekende gezichten op straat wordt geregeld benadrukt in de onderzoeksbuurt. Professionals die jarenlang in een buurt werken, die worden gekend door bewoners en het vertrouwen hebben van bewoners, kunnen vaak effectiever een bemiddelende rol spelen. Voorbeelden zijn een zichtbare en actieve huismeester en een kinderwerker door wie kinderen zich laten corrigeren en die de ouders kent.

Benaderbaarheid

Als bewoners problemen inzake veiligheid en ongewenst gedrag zelf niet (meer) kunnen oplossen, is melden bij de politie of andere instanties een mogelijkheid. Hier geldt onzekerheid, bewoners weten niet altijd goed wanneer ze wat en wanneer kunnen melden en bij wie. Het resultaat is dat bewoners niet meer melden of melden bij een 'te zware' instantie. Verder speelt het belang van terugkoppeling: weten wat er is gedaan met de melding en in elk geval het idee krijgen dat je als bewoner serieus bent genomen. Dus niet – zoals een bewoner in een van de onderzoekswijken – de bal teruggekaatst krijgen bij de (in dit geval) signalering van zwerfvuil: "Hebt u de betreffende persoon er zelf al op aangesproken?" Dat leidt tot ergernis, alsof de melder iets verkeerd doet. Ook in andere zin is melden belangrijk. Professionals kunnen niet overal tegelijk zijn. Bewoners zien problemen vaak sneller, vooral buiten kantoor tijden. Bewoners zijn kortom de oren en ogen in de buurt.

Als bewoners melden dan kunnen politie en andere professionals slagvaardiger problemen aanpakken.

Ook uit kwantitatieve analyses van zowel de Veiligheidsmonitor als de data uit het verdiepende onderzoek komt een significante samenhang tussen de aanwezigheid en benaderbaarheid van de politie en de ervaren spanningen naar voren. Bewoners die vinden dat ze de politie te weinig zien in de buurt en dat ze te weinig aanspreekbaar zijn ervaren ook vaker spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt.

3.9 Integraal beleid

Beleed om het samenleven tussen bevolkingsgroepen te verbeteren en spanningen te voorkomen zou volgens veel professionals en beleidsmakers idealiter in onderlinge samenhang op de achterliggende factoren gericht moeten zijn. Gelijkijdige inzet van interventies op verschillende thema's zal hierbij meer impact kunnen hebben (synergie). Een voorbeeld van een veelbelovende aanpak is het BuurtPraktijkTeam, dat in 2011 als experiment in de Columbuspleinbuurt is opgestart en twee jaar zal lopen.

BuurtPraktijkTeam (Columbuspleinbuurt, stadsdeel West)

Het BPT richt zich op de bestrijding van overlast in welke vorm dan ook en kijkt hierbij nadrukkelijk naar de onderliggende risicofactoren. De bedoeling is niet om permanent in de buurt te blijven, maar om een buurt 'weer terug in zijn kracht' te zetten. Dat wil zeggen dat bewoners en professionals in een kracht worden gebracht waarin ze zelf effectief op problemen kunnen inspelen. De doelstellingen en werkwijze van het BuurtPraktijkTeam matchen met verschillende risicofactoren die in de wijk aanwezig zijn: overlast van jongeren en kinderen, vervuiling en botsende opvattingen over het schoonhouden van de buurt, 'achter de voordeur'-problematiek, eigen kracht van bewoners en gebrek aan toezicht en correctie van kinderen en jongeren. Met alle professionals in de buurt (op dit moment vijftien, waaronder jeugdhulpverlening, Streetcornerwork en politie) wordt in het BPT een lijst opgesteld van problemen die het eerst moeten worden aangepakt. Er is geen jaarplan, het plan wordt elke zes weken geëvalueerd. Zo kan snel en slagvaardig worden ingespeeld op ontwikkelingen. Rond prioriteiten zijn kleine teams gebouwd, coalities. Het BPT wil positief gedrag stimuleren en onacceptabel gedrag stoppen. Men kijkt bijvoorbeeld samen met bewoners in welke portieken problemen zijn met hangen en wat daar aan gedaan kan worden. Een andere doelstelling is positief met elkaar omgaan op het plein. Elkaar de ruimte geven; alle bezoekers, groot en klein, allochtoon of autochtoon, moeten zich prettig voelen op het plein. In de teams is aangroei van bewoners een continue doelstelling. Beoogd wordt om bewoners krachtiger te maken (tools aanleren om mensen aan te spreken) en de weg naar verschillende organisaties toegankelijk en helder te maken. Uiteindelijk is het de bedoeling dat het voor een groot deel door de buurtbewoners gedragen wordt. Kanttekening is dat de deelname van bewoners een weerbaarstig probleem is, vooral het betrekken van allochtone bewoners. Een ander aspect is de frontliniebenadering van professionals. In de aanpak van overlast en achterliggende psychosociale of gezinsproblematiek zijn per casus doorgaans veel verschillende organisaties betrokken. Om overlast slagvaardiger te kunnen aanpakken is het BPT op dezelfde manier georganiseerd als de overlastgroep: "It takes a network to fight a network."

Het BPT werkt op basis van een netwerkorganisatie. Professionals werken hierbij niet uit instituutlogica, maar probleemgeoriënteerd. Dat wil zeggen dat men buiten de kaders van de eigen functie denkt en handelt als dat nodig is. Bijvoorbeeld, als de sportbuurtwerker veel vertrouwen heeft bij een jongere of gezin, kan hij degene zijn die het contact legt. In de aanpak van problematiek wordt hier een andere methode

gevolgd dan vaak gebruikelijk: een aanpak van onderop. Professionals proberen via onbegane wegen bij gezinnen binnen te komen, niet via een geïndiceerde lijst vanuit stadsdeel of instituties, maar via contacten in de wijk. Jeugdhulpverleners lopen ook door de buurt en komen zelf problemen op het spoor: "Ik zie dat kinderen lopen te klooiën op het plein en kan bij de ouders aanbellen." De aanpak is breed qua inzet. "We doen een huisbezoek, gesprek met ouders, indien nodig kunnen we ook zelf hulp verlenen. Dit kan alle vormen hebben: doorverwijzen, zorgplan uitvoeren etc."

Methodieken die het in een bepaalde wijk goed doen, doen het niet vanzelfsprekend goed in andere wijken. Een voordeel van BPT is flexibiliteit: het BPT past zich aan de problemen en de dynamiek van de wijk aan, men reageert op wat men tegen komt. Volgens een betrokkene is aanpassing door organisaties een voorwaarde: "Je ziet in andere wijken ook wel frontlijnsturing, maar wat wij anders doen is leerlijnen ontwikkelen die de organisaties ingaan. Dat wil zeggen dat organisaties die bij het BPT betrokken zijn zich in hun manier van werken en prioriteiten aanpassen aan wat men in de wijk tegenkomt. Er moet daarbij snel worden geschakeld tussen organisaties. Organisaties kunnen niet op formele afspraken blijven hangen, en wachten op officiële meldingen aan elkaar. "Afhankelijk van wat je tegenkomt moet snel kunnen worden gehandeld, en daartoe moet vanuit organisaties voldoende mandaat worden gegeven aan de uitvoerend werkers."

3.10 Samenvatting

In dit hoofdstuk is ingegaan op de verschillende beschermende factoren voor spanningen tussen bevolkingsgroepen in de buurt. Figuur 3.1 laat schematisch zowel de risicofactoren als beschermende factoren zien.

Figuur 3.1 Risico- en beschermende factoren voor spanningen in de buurt

risicofactoren		beschermende factoren	
individuele kenmerken	buurtkenmerken	gedrag	
ouder, man, autochtoon	aanwezigheid hoog aandeel jongeren	verschillende opvattingen schoonhouden van portiek en buurt	regulier beleid
lager opgeleid	aanwezigheid bewoners met psychiatrische problematiek	verschillende opvattingen omgangsvormen en normen	beleid op criminaliteit, onveiligheid, jongerenoverlast
langere woonduur	diversiteit bevolkings-samenstelling (herkomst, huurders-kopers)	onvoldoende publieke familiariteit en informele sociale controle	preventief beleid jongeren en kinderen
geen kinderen	lage sociaal economische status	overlastgevend gedrag van jongeren (waaronder LVB-ers)	beleid gericht op het schoonhouden van de buurt
persoonlijk ervaren discriminatie	krappe behuizing, compacte buurt	crimineel gedrag van jongeren	beleid gericht op achter de voordeur problematiek
algemeen wantrouwend	uitgestelde stedelijke vernieuwing	overlastgevend gedrag van kinderen	zichbaar- en benaderbaarheid professionals
gebrekkige weerbaarheid	aanwezigheid 'achter de voordeur' problematiek		eigen kracht bewoners
	aanwezigheid religieuze instellingen		ontmoetings-mogelijkheden
			integraal beleid

Literatuur

Adang O, Quint H en Van der Wal R (2010) *Waarom Nederland geen grootschalige etnische rellen heeft*. Politieacademie Apeldoorn

Blokland T (1998). *Wat stadsbewoners bindt. Sociale relaties in een achterstandswijk*, Kampen, Kok Agora.

Blokland T (2009a) Het belang van publieke familiariteit in de openbare ruimte. *Beleid en Maatschappij 2009, jaargang 36, 3*

Blokland T (2009b) *Oog voor elkaar: Veiligheidsbeleving en sociale controle in de grote stad*. Amsterdam: University Press

Bolt G en Torrance MI (2005) *Stedelijke herstructurering en sociale cohesie*. Utrecht: Nethur

Boutellier H, Van Wonderen R, Tan S, De Groot I, Nieborg S (2007) *Sociaal vertrouwen in Oud-Zuid*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Broekhuizen J en Van Wonderen R (2010) *Samenleven met verschillen. Over de ontwikkeling van een instrument om polarisatie en vertrouwen in buurten te meten*. Amsterdam: Vrije Universiteit, Leerstoel Veiligheid en Burgerschap

Gijsberts M, Van der Meer T en Dagevos J (2008), Vermindert etnische diversiteit de sociale cohesie? In: P. Schnabel, R. Bijl en J. de Hart, *Betrekkelijke betrokkenheid, Studies in sociale cohesie, Sociaal en Cultureel Rapport 2008*, Den Haag: SCP, p. 306-336

Hajer M en Reijndorp A (2001) *Op zoek naar nieuw publiek domein. Analyse en strategie*, Rotterdam: Nai Uitgevers

Hajer M, Poorter M Reijndorp A en Schoots M (2009) Openbare ruimte als symbolische orde: De Haagse Nieuwjaarsvuren. *Beleid en Maatschappij 2009, jaargang 36, 3*

Innes M and Fielding N (2002) From community to communicative policing: 'signal crimes' and the problem of public reassurance. *Sociological Research Online (7/2)*

- Hooghe M, Reeskens T, Stolle D en Trappers A (2008) Ethnic diversity and generalized trust in Europe. A cross-national multi-level study. *Comparative Political Studies*, nr 41, 1-9
- Kleinhans RJ en Bolt G (2010) *Verval, ervaring en collectieve redzaamheid in stadsbuurten*. Den Haag: Nicis Institute
- Levine RA and Campbell DT (1972) *Ethnocentrism: theories of conflict, ethnic attitudes and group behavior*, New York: Wiley
- Morenoff JD, Sampson RJ, en Raudenbush SW (2001). Neighborhood Inequality, Collective Efficacy, and the Spatial Dynamics of Homicide., *Criminology*, nr. 39(3), 517-560
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009) *De wijk nemen. Een subtiel samenspel van burgers, maatschappelijke organisaties en overheid*. Amsterdam: SWP
- Raad voor Maatschappelijke Ontwikkeling (2009) *Polarisatie. Bedreigend en verrijkend*. Amsterdam: SWP
- Sampson RJ and Raudenbush SW (2004). The Social Structure of Seeing Disorder, *Social Psychology Quarterly*. nr. 67(4) 319-342
- Sherif M. (1967) *Group Conflict and Cooperation*. London: Routledge & Kegan Paul
- Tajfel H (1982) Social psychology of intergroup relations. *Annual Review of Psychology*, 33, 1-39
- Tonkens EH en Verhoeven I (2011) *Bewonersinitiatieven: proeftuin voor partnerschap tussen burgers en overheid*. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam/AISSR
- Turner JC (1999) Some current Issues in Research on Social Identity and Self-categorization Theories. In Ellemers N, Spears R. & Doosje B (Eds.), *Social Identity*. Oxford: Blackwell
- Van Gemert F (2006). Leven op het breukvlak. Essay: *Jeugdgroepen in conflict.*, *Secondant*, nr. 20 (3/4), 40-45

Van Stokkom B (2009) De sociale kwaliteit van het stedelijke domein. *Beleid en Maatschappij 2009, jaargang 36, 3*

Van Wonderen R en Boutellier H (2007) *Sociaal vertrouwen in de Marathonbuurt*, Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

Van Wonderen R en Broekhuizen J (2011) Spanningen in buurten: Theoretische verkenning en empirische toetsing van risico- en beschermingsfactoren voor polarisatieprocessen. *Cahiers Politiestudies*, 18(1), 53-77

Van Wonderen en Van Marissing (2011) *Samenleven met verschillen in Amersfoortse wijken. Kruiskamp, Koppel, Liendert en Zielhorst*. Utrecht: Verwey-Jonker Instituut

WRR (2005) *Vertrouwen in de buurt*. Amsterdam: Amsterdam University Press

Bijlage 1 Nadere beschrijving kwantitatieve en kwalitatieve veldwerk

Fasen kwantitatieve veldwerk

Fase 1:

O+S heeft alle bewoners uit de steekproef een brief gestuurd met het verzoek online de vragenlijst in te vullen, maar wie wilde kon een enquêteformulier opgestuurd krijgen of doorgeven gebeld te willen worden.

Twee soorten doelgroepen:

- bewoners met een telefoonnummer -> brief 1
- bewoners zonder een telefoonnummer -> brief 2.

Inhoud brief 1:

- mogelijkheid de vragen online te beantwoorden
- mogelijkheid de vragenlijst opgestuurd te krijgen
- mogelijkheid twee weken gebeld te worden.

Inhoud brief 2:

- mogelijkheid de vragen online te beantwoorden
- mogelijkheid de vragenlijst opgestuurd te krijgen.

Fase 2:

Bewoners die nog niet hebben deelgenomen aan het onderzoek (maar niet hadden aangegeven dat ze niet mee willen werken) is een herinneringsbrief gestuurd.

Inhoud brief:

- herinnering de vragen online te beantwoorden + mogelijkheid vragenlijst opgestuurd te krijgen.

Fase 3:

Bewoners die nog steeds niet hebben deelgenomen (maar ook nog niet hadden aangegeven dat ze niet mee willen werken) is een tweede herinnering gestuurd. Bewoners van buurten waarvan verwacht werd de bereidheid mee te doen gering is, is gewezen op de mogelijkheid van huisbezoek.

Vier soorten doelgroepen:

1. bewoners in 'moeilijke buurten' zonder telefoonnummer: brief 1
2. bewoners in 'moeilijke buurten' met telefoonnummer: brief 2
3. bewoners in 'makkelijke buurten' met telefoonnummer: brief 2
4. bewoners in 'makkelijke buurten' zonder telefoonnummer: brief 3

Inhoud brief 1:

- mogelijkheid de vragen online te beantwoorden
- mogelijkheid de vragenlijst opgestuurd te krijgen
- aankondiging face to face (huisbezoek).

Inhoud brief 2:

- mogelijkheid de vragen online te beantwoorden
- mogelijkheid de vragenlijst opgestuurd te krijgen
- aankondiging dat ze gebeld worden.

Inhoud brief 3:

- mogelijkheid de vragen online te beantwoorden
- mogelijkheid de vragenlijst opgestuurd te krijgen

Fase 4:

Bewoners die gereageerd hebben (met welk resultaat dan ook) worden uit het steekproefbestand verwijderd, de overige bewoners opnieuw benaderd. Bewoners die brief 1 hebben ontvangen zijn thuis bezocht (face to face), bewoners die brief 2 hebben gehad zijn telefonisch benaderd.

Vragenlijst bewonersenquête

1. Vragen naar hoe verschillende bevolkingsgroepen in de buurt samenleven

De respondenten kregen vragen voorgelegd naar onprettige gevoelens over en spanningen met bevolkingsgroepen in de buurt. Het instrument dat spanningen meet (en dat ook in de Amsterdamse Veiligheidsmonitor is opgenomen) is aan de respondenten voorgelegd. Ook zijn enkele aanvullende en verdiepende vragen gesteld.

Verder zijn vragen gesteld over sociale cohesie en vertrouwen in de buurt.

2. Vragen die betrekking hebben op oorzaken van spanningen

Om inzicht te krijgen in de risicofactoren voor spanningen tussen bevolkingsgroepen zijn vragen gesteld over onderlinge contacten in de buurt, subjectieve onveiligheid, ervaren criminaliteit, overlast en gedragingen of tegenstellingen tussen bewoners (zoals kinderen die tot laat buiten spelen of verschillen in opvattingen over schoonhouden van de portieken).

3. Vragen die betrekking hebben op het (te voeren) beleid

Ook zijn enkele beleidsgerelateerde vragen gesteld. Zo is gevraagd een oordeel te geven over de aandacht die het stadsdeel aan de buurt geeft en het functioneren van de politie. Verder is gevraagd wat volgens nodig is om het samenleven in de buurt te verbeteren.

4. Achtergrond en controlevragen

Tenslotte is geïnformeerd naar individuele kenmerken van bewoners (zoals leeftijd, sekse, land van herkomst, opleidingsniveau, mediagebruik, buurtgerichtheid, ervaren achterstelling, angst voor werkeloosheid).

Instrumentarium

Om de verhoudingen tussen bewoners in Oud-Zuid in kaart te brengen ontwikkelde het Verwey-Jonker Instituut in 2007 een meetinstrument dat uit zeven stellingen bestaat: vijf stellingen meten het vertrouwen tussen buurtgenoten, twee de ervaren spanningen (Boutellier et al. 2007). Spanningen tussen bevolkingsgroepen in buurten kunnen echter nauwkeuriger vastgesteld als meer stellingen worden gebruikt, zodat bijvoorbeeld meer dimensies van spanningen gemeten kunnen worden. In 2010 hebben Bureau Onderzoek en Statistiek en het Verwey-Jonker besloten het meetinstrument uit te breiden van twee naar acht stellingen (Broekhuizen en Van Wonderen 2010). Deze uitbreiding vond plaats tijdens een project bij de Leerstoel Veiligheid en Burgerschap van de Vrije Universiteit.

Tabel 1 De acht stellingen van het nieuwe instrument om spanningen in buurten te signaleren

	<i>gradatie</i>	<i>inhoud</i>	<i>niveau</i>
1. Ik voel wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur dan ikzelf afkomstig zijn (oorspronkelijk item)	spanningen	algemeen	individu
2. In deze buurt wonen bevolkingsgroepen waar ik niet zo positief over denk (oorspronkelijk item)	onprettig gevoel	algemeen	individu
3. Sterke verschillen in religieuze achtergronden van bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen voor spanningen	onprettig gevoel	specifiek	buurt
4. Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere normen en waarden	onprettig gevoel	specifiek	individu
5. Overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in de buurt	spanningen	specifiek	buurt
6. Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere omgangsvormen	onprettig gevoel	specifiek	individu
7. Verschillen in opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van deze buurt zorgen voor spanningen	spanningen	specifiek	buurt
8. Spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden	vermijding	algemeen	buurt

Gradatie

Bij de uitbreiding van het meetinstrument is ervan uitgegaan dat spanningen tussen bevolkingsgroepen gradaties kunnen hebben: een onprettig gevoel, ervaren spanningen, contactvermijding (zie tabel 1).

Algemeen en specifiek

Naast de drie 'algemene stellingen', besteden vijf van de acht stellingen aandacht aan de specifieke achtergronden die spanningen tussen bevolkingsgroepen in een buurt kunnen hebben. Op basis van een literatuuronderzoek en empirische toetsing is ervoor gekozen de volgende achtergronden op te nemen: verschillende omgangsvormen tussen bevolkingsgroepen, jongerenoverlast, verschillen in religieuze achtergrond, andere opvattingen over schoon in de buurt en andere normen en waarden (Broekhuizen en Van Wonderen 2010).

Het instrument signaleert hierdoor niet alleen de spanningen in een buurt, maar biedt direct inzicht in mogelijke oorzaken van deze spanningen.

Meetniveau

Er is ervoor gekozen verschillen aan te brengen in het meetniveau van de stellingen. Sommige stellingen vragen naar gevoelens van het individu, andere naar spanningen in de buurt. Hier is voor gekozen omdat het aan de ene kant mogelijk is dat respondenten bij de individuele stellingen een sociaal wenselijk antwoord geven, terwijl respondenten aan de andere kant soms niet voldoende weten over wat speelt in de buurt om daarover een uitspraak te doen.

Keuze stellingen

Stellingen zijn uitgekozen die variatie tussen buurten laten zien; die onderscheidend van aard zijn. De acht stellingen vormen een intern consistente schaal, zowel voor autochtone als niet-westers allochtone respondenten (Cronbach's alpha .92 en .89). Elk item belicht wel een ander aspect van 'spanningen' (de correlaties liggen rond de .40-.50).

Bijlage 2 Spanningen en vertrouwen in Amsterdamse buurten

Tabel 1 Gemiddelde, standaarddeviatie en % missings

	gemid- delde score	stan- daard deviatie	% (helemaal) totaal	eens min. buurt	eens max. buurt	% missende waarden
In deze buurt wonen bevolkingsgroepen waar ik niet zo positief over denk	3,6	1,1	18,7	2,9	33,8	10,5
Ik voel wel eens spanningen met buurtgenoten die uit een andere cultuur dan ikzelf afkomstig zijn	3,7	1,0	15,9	3,6	30,3	12,2
Spanningen tussen bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen ervoor dat mensen uit verschillende bevolkingsgroepen contact met elkaar vermijden	3,5	1,1	13,2	2,4	20,8	21,0
Sterke verschillen in religieuze achtergronden van bevolkingsgroepen in deze buurt zorgen voor spanningen	3,9	0,9	8,8	0,1	26,7	15,9
Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere omgangsvormen	3,3	1,1	12,4	2,0	27,1	11,1
Het geeft mij een onprettig gevoel dat er in deze buurt bevolkingsgroepen wonen met andere normen en waarden	3,7	1,0	13,6	2,4	27,2	10,7
Verschillen in opvattingen tussen bevolkingsgroepen over het schoonhouden van deze buurt zorgen voor spanningen	3,8	1,0	19,2	4,4	35,2	18,2
Overlast van jongeren uit andere bevolkingsgroepen zorgt voor spanningen in deze buurt	2,5	1,0	26,2	3,8	45,6	13,8

1 = helemaal mee eens, 2 = mee eens, 3 = neutraal, 4 = niet mee eens, 5 = helemaal niet mee eens

Veiligheidsmonitor september 2010 – augustus 2011

Tabel 2 Acht stellingen van het instrument om spanningen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en waggebied- code	waggebiednaam	niet positief denken andere bevolkings- groepen	spanningen met buurt- genoten andere cultuur	spanningen leiden tot vermijden contact	spanningen religieuze achter- gronden	onprettig andere normen en waarden	spanningen schoon- houden buurt	spanningen overlast jongeren	
stadsdeel Centrum									
A00	Burgwallen-Oude Zijde	12,6	7,4	3,7	1,8	3,7	2,4	9,1	18,4
A01	Burgwallen-Nieuwe Zijde	8,6	14,4	7,3	5,1	7,8	6,1	13,3	27,2
A02	Grachtengordel- West	7,6	6,2	4,3	3,0	6,2	7,1	8,2	16,1
A03	Grachtengordel-Zuid	3,2	9,1	2,8	4,2	4,3	6,9	7,4	17,6
A04	Nieuwmarkt/Lastage	7,9	4,1	4,4	2,4	6,3	5,6	8,8	15,6
A05	Haarlemmerbuurt	10,0	11,0	4,2	1,5	4,4	9,0	5,6	12,3
A06	Jordaan	8,6	7,2	5,0	2,6	6,2	8,3	7,3	12,7
A07	De Weteringschans	6,7	6,7	5,6	2,2	5,7	6,7	4,5	9,7
A08	Weesperbuurt/ Plantage	6,7	6,5	2,4	2,5	2,0	3,7	4,8	10,3
A09	Oostelijke Eilanden/ Kadijkken	20,6	13,5	9,4	4,0	13,6	14,8	13,9	33,1

stadsdeel West													
E10-13	Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt	17,4	14,3	9,1	7,8	9,4	8,2	14,8	27,6				
E14	Staatsliedenbuurt	18,5	13,9	7,2	5,9	10,2	12,5	13,8	26,7				
E15-16	Centrale Markt/Fred-erik Hendrikbuurt	14,8	24,6	19,2	5,6	11,9	13,6	13,0	29,6				
E17	Da Costabuurt	20,4	18,3	9,9	14,7	12,5	14,6	14,3	32,1				
E18	Kinkerbuurt	19,8	14,3	8,3	5,8	9,4	13,3	14,6	17,8				
E19	Van Lennepbuurt	14,4	13,3	12,5	5,8	9,9	12,4	18,9	24,2				
E20-E22	Helmers-/Vondel- buurt	8,8	10,5	9,1	5,9	7,6	6,8	10,9	21,4				
E21	Overtoomse Sluis	11,4	6,8	5,7	5,8	4,2	7,9	5,5	15,8				
E36-37	Landlust / Sloterdijk	21,6	25,6	15,9	14,4	12,9	11,8	28,5	42,0				
E38	Erasmuspark	20,7	23,1	25,6	13,2	14,1	20,2	31,5	43,4				
E39	De Kolenkit	25,2	14,5	19,6	13,6	17,5	15,1	28,6	37,2				
E40abc	Krommert 1	26,1	24,1	16,1	13,7	10,5	14,2	18,1	45,3				
E40defg	Krommert 2	21,1	20,4	17,9	16,7	12,9	11,1	25,1	45,6				
E41	Van Galenbuurt	26,5	20,3	20,7	14,2	19,2	21,5	25,6	36,1				
E42	Hoofdweg e.o.	24,9	27,0	20,6	16,6	19,5	17,9	27,1	45,6				
E43	Westindische Buurt	22,5	16,7	14,0	12,1	15,0	11,3	18,1	37,2				

Tabel 2 Acht stellingen van het instrument om spanningen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en wagebied- code	wagebiednaam	niet positief denken andere bevolkings- groepen	spanningen met buurt- genoten andere cultuur	spanningen leiden tot vermijden contact	spanningen religieuze achter- gronden	onprettig andere omgangs- vormen	onprettig andere normen en waarden	spanningen schoon- houden buurt	spanningen overlast jongeren
stadsdeel Nieuw-West									
F76	Slotermeer-Noor- doost	30,5	26,8	30,8	23,3	27,1	27,2	35,2	42,3
F77	Slotermeer-Zuidwest	30,9	30,3	25,1	19,4	21,1	21,5	26,9	34,8
F75/78	Geuzenveld/Spier- inghorn	26,9	25,0	20,2	18,3	20,7	26,0	34,5	39,0
F79	Eendracht	20,3	16,8	14,1	5,1	15,4	20,0	15,2	18,1
F81	Osdorp-Oost	25,2	20,0	16,0	9,6	20,2	20,5	28,2	27,5
F82	Osdorp-Midden	23,4	20,0	21,8	12,4	19,5	20,2	33,0	27,1
F83	De Punt	29,6	27,0	24,7	26,7	16,0	18,5	22,9	38,9
F80/F84	Middelveldsche Ak- erpolder/Lutkemeer/ Ookmeer	18,0	13,2	12,5	8,7	9,6	15,2	16,5	34,6
F85	Slotervaart	25,7	20,2	15,7	14,0	17,0	18,0	26,8	31,3
F86	Overtoomse Veld	29,1	20,7	22,1	18,3	20,0	20,5	30,7	38,7
F87	Westlandgracht	33,8	25,7	26,4	13,8	18,2	24,4	34,9	39,6
F88	Sloter-/Riekerpolder	17,0	16,5	11,4	6,6	12,5	14,4	17,2	32,0

stadsdeel Oost										
M31	Indische Buurt West	23,9	19,7	17,5	13,2	13,2	18,5	26,7	32,6	
M32/M34	Indische Buurt Oost	27,1	19,9	20,3	13,1	17,0	17,3	25,4	41,1	
M33	Oostelijk Havengebied	14,0	14,5	10,7	3,6	7,8	10,2	14,2	19,8	
M35(Uburg)	IJ-eiland e.o.	25,2	20,8	19,9	10,4	19,3	16,8	25,1	43,7	
M27	Weesperzijde	24,7	18,0	16,4	10,6	11,8	14,7	17,7	28,9	
M28	Oosterparkbuurt	20,3	23,1	14,1	12,6	13,0	11,0	22,0	37,4	
M29	Dapperbuurt	24,7	25,0	19,7	10,3	16,4	16,4	31,2	31,2	
M30	Transvaalbuurt	31,3	23,3	16,1	13,2	19,1	19,8	28,6	42,8	
M55	Frankendael	14,4	9,9	11,4	4,4	11,6	10,3	14,9	18,6	
M56	Middenmeer	8,6	11,3	9,0	6,4	7,7	4,8	8,8	21,6	
M57/M58	Omval/Betondorp	14,1	15,7	12,2	10,6	7,4	6,9	17,0	24,6	
stadsdeel Noord										
N60	Volewijk	23,9	16,6	17,8	12,7	12,9	14,1	25,7	32,3	
N61	IJplein/Vogelbuurt	20,6	19,0	20,6	15,8	18,5	18,7	28,1	36,8	
N62/N63	Tuindorp Nieuwendam/Buikslot	21,2	13,7	19,3	11,5	17,1	17,1	24,7	22,8	
N65	Tuindorp Oostzaan	17,1	14,7	9,1	5,0	6,5	11,4	16,9	16,2	
N66/N67	Oostzanerwerf/Ka-doelen	22,2	17,4	10,5	4,8	11,5	13,0	20,3	20,9	

Tabel 2 Acht stellingen van het instrument om spanningen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en wagebied- code	wiagebiednaam	niet positief denken andere bevolkings- groepen	spanningen met buurt- genoten andere cultuur	spanningen leiden tot vermijden contact	spanningen religieuze achter- gronden	onprettig andere omgangs- vormen	onprettig andere normen en waarden	spanningen houden buurt	spanningen schoon- houden buurt	spanningen overlast jongeren
N68	Nieuwendam-Noord	31,7	22,9	23,2	12,4	24,8	19,5	34,4	31,4	
N69	Buikslotermeer	29,9	23,0	15,6	11,4	23,3	23,2	24,7	31,0	
N70/N71	Banne/Buiksloterham	21,3	14,3	14,8	11,0	14,3	14,7	26,9	27,6	
N64/72/N73	Waterland/Nieuwen- damham/dijken	11,1	5,6	4,9	0,7	8,8	7,5	6,5	14,7	
stadsdeel Zuidoost										
T93	Bijlmer Centrum (D,F,H)	24,2	21,1	23,9	9,6	18,7	20,7	31,6	24,7	
T94	Bijlmer Oost (E,G,K)	18,1	13,7	14,1	7,0	11,4	10,1	18,2	12,4	
T95	Nellestein	18,4	10,8	9,2	3,3	9,8	12,5	16,1	11,5	
T92/96	Holendrecht/ Reigersbos/Amstel III/Bullewijk	25,7	18,0	19,5	6,0	14,4	18,5	23,8	25,9	
T97	Gein	22,3	14,2	10,0	7,0	11,8	15,0	22,8	25,4	
T98	Driemond	7,2	6,2	6,4	1,6	5,5	12,3	7,0	8,1	
stadsdeel Zuid										
K24	Oude Pijp	12,9	11,2	6,3	8,2	9,8	9,6	12,2	21,5	

K25	Nieuwe Pijp	19,0	11,6	7,2	9,3	8,7	11,8	18,3	27,8
K26	Diamantbuurt	20,2	19,1	14,0	13,5	9,5	11,9	24,1	36,2
K44	Hoofddorpplein- buurt	14,3	12,7	5,5	3,6	7,4	10,9	13,5	17,3
K45	Schinkelbuurt	12,9	9,4	9,9	6,0	11,2	9,3	7,2	10,5
K46	Willemspark	5,6	6,8	3,0	1,1	2,8	3,3	4,4	8,6
K47/K50	Museumkwartier/ Duivelseiland	4,7	3,6	3,4	3,6	6,3	5,2	10,1	11,3
K48	Stadionbuurt	16,4	8,4	7,1	3,5	10,0	11,4	13,0	19,9
K49	Apollobuurt	2,9	4,6	3,3	1,5	4,1	4,3	6,2	12,8
K52	Scheldebuurt	5,9	4,8	6,2	3,4	2,9	5,6	8,5	9,2
K53	IJselbuurt	21,0	18,2	9,7	9,1	12,8	15,3	15,9	29,6
K54	Rijnbuurt	7,1	9,9	4,1	3,2	4,6	11,1	7,0	18,1
K59/K90	Buitenveldert-West/ Station Zuid/WTC	8,9	8,2	4,3	3,8	6,6	9,5	8,6	8,8
K91	Buitenveldert-Oost	9,5	11,5	7,7	6,6	10,0	10,5	11,7	3,8
totaal	Amsterdam	18,7	15,9	13,2	8,8	12,4	13,6	19,2	26,2
min		2,9	3,6	2,4	0,7	2,0	2,4	4,4	3,8
max		33,8	30,3	30,8	26,7	27,1	27,2	35,2	45,6

Tabel 3 Vijf stellingen van het instrument om vertrouwen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en wijkgebied- code	wijkgebiednaam	saamhorigheid, gezellige buurt	prettig omgang bevolkings- groepen	huissleutel aan buren toevertrouwen	vertrouwen in buren andere cultuur	thuis voelen in de buurt
stadsdeel Centrum						
A00	Burgwallen-Oude Zijde	36,7	49,7	57,9	57,4	54,0
A01	Burgwallen-Nieuwe Zijde	34,4	61,3	53,1	63,0	42,4
A02	Grachtengordel-West	34,9	53,2	75,7	51,2	59,5
A03	Grachtengordel-Zuid	31,4	59,6	68,5	59,6	57,1
A04	Nieuwmarkt/Lastage	38,8	53,5	74,1	65,4	51,9
A05	Haarlemmerbuurt	43,5	61,0	72,1	66,0	64,6
A06	Jordaan	48,5	57,5	77,5	59,6	64,8
A07	De Weteringschans	39,3	52,1	62,8	60,4	60,4
A08	Weesperbuurt/Plantage	38,7	54,3	67,5	70,6	71,7
A09	Oostelijke Eilanden/Kadijken	32,9	56,5	66,4	60,0	51,6
stadsdeel West						
E10-13	Spaandammer- en Zeeheldenbuurt	27,8	65,3	59,4	55,0	47,2
E14	Staatsliedenbuurt	43,1	65,5	63,5	61,2	60,8
E15-16	Centrale Markt/Frederik Hendrikbuurt	29,4	56,7	74,9	55,1	58,9
E17	Da Costabuurt	38,8	57,9	72,9	61,7	54,7

E18	Kinkerbuurt	38,8	72,1	58,9	66,7	48,2
E19	Van Lennepbuurt	39,6	61,6	59,0	62,5	55,1
E20-E22	Helmers-/Vondelbuurt	44,7	63,1	75,1	61,9	65,0
E21	Overtoomse Sluis	43,7	67,4	72,6	65,4	72,0
E36-37	Landlust / Sloterdijk	27,8	57,7	57,8	55,9	44,2
E38	Erasmuspark	22,4	54,2	60,9	45,4	44,5
E39	De Kolenkit	40,4	54,0	45,5	54,4	52,1
E40abc	Krommert 1	22,1	52,2	62,1	53,1	47,7
E40defg	Krommert 2	27,5	46,8	59,9	54,3	50,0
E41	Van Galenbuurt	25,6	47,4	53,9	48,8	35,9
E42	Hoofdweg e.o.	25,7	47,3	56,3	50,1	45,7
E43	Westindische Buurt	33,3	58,7	56,5	55,9	47,9
stadsdeel/Nieuw-West						
F76	Slotermeer-Noordoost	29,9	42,5	47,3	42,5	39,1
F77	Slotermeer-Zuidwest	37,0	50,2	54,7	54,8	50,4
F75/78	Geuzenveld/Spieringhorn	30,0	48,3	54,1	47,1	44,7
F79	Eendracht	31,8	48,3	74,3	56,8	46,8
F81	Osdorp-Oost	21,5	49,1	60,0	47,9	35,1
F82	Osdorp-Midden	25,0	44,8	40,1	52,1	36,7

Tabel 3 Vijf stellingen van het instrument om vertrouwen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en wijkgebied- code	wijkgebiednaam	saamhorigheid, gezellige buurt	prettig omgang bevolkings- groepen	huissleutel aan buren toevertrouwen	vertrouwen in buren andere cultuur	thuis voelen in de buurt
F80/F84	Middelveldsche Akerpolder/Lutkemeer/ Ookmeer	29,7	50,5	68,5	54,5	48,8
F85	Slotervaart	22,2	32,6	49,5	42,3	36,6
F86	Overtoomse Veld	25,4	43,5	45,5	46,5	37,6
F87	Westlandgracht	11,8	38,8	48,9	44,0	31,8
F88	Sloter-/Riekerpolder	37,9	55,5	70,6	55,4	48,4
stadsdeel Oost						
M31	Indische Buurt West	34,8	62,3	51,8	52,3	52,5
M32/M34	Indische Buurt Oost	24,7	44,9	52,6	47,0	43,8
M33	Oostelijk Havengebied	37,6	61,4	75,7	66,0	63,8
M35(Uburg)	IJ-eiland e.o.	45,5	58,5	74,0	58,9	61,8
M27	Weesperzijde	41,4	56,8	70,9	66,7	64,8
M28	Oosterparkbuurt	26,5	51,0	59,1	53,8	47,5
M29	Dapperbuurt	35,1	58,5	54,4	60,1	40,8
M30	Transvaalbuurt	28,5	47,8	57,4	50,6	44,8
M55	Frankendael	36,2	63,9	58,3	58,7	55,2

M56	Middenmeer	56,8	57,1	85,8	65,4	72,7
M57/M58	Omval/Betondorp	38,7	53,2	71,1	56,7	63,3
stadsdeel Noord						
N60	Volewijk	37,0	46,0	44,0	52,0	44,7
N61	Ijplein/Vogelbuurt	31,6	47,1	46,2	56,4	38,0
N62/N63	Tuindorp Nieuwendam/Buiksloot	46,5	55,3	77,4	62,0	62,8
N65	Tuindorp Oostzaan	42,3	52,7	65,4	51,5	54,9
N66/N67	Oostzanerwerf/Kadoelen	37,3	48,3	76,4	57,6	63,5
N68	Nieuwendam-Noord	22,3	36,8	55,8	48,7	35,5
N69	Buiklotermeer	30,5	47,8	58,1	50,5	39,9
N70/N71	Banne/Buikloterham	29,4	46,0	59,8	50,0	40,6
N64/72/N73	Waterland/Nieuwendamham/dijken	66,9	49,3	86,6	52,2	75,3
stadsdeel Zuidoost						
T93	Bijlmer Centrum (D,F,H)	36,3	53,8	33,1	56,7	47,9
T94	Bijlmer Oost (E,G,K)	36,5	59,0	43,9	54,1	50,7
T95	Nellestein	25,1	54,1	65,5	50,1	50,6
T92/96	Holendrecht/Reigersbos/Amstel III/ Bullewijk	36,1	51,1	49,9	56,1	49,2
T97	Gein	39,1	63,6	58,7	61,5	52,0
T98	Driemond	63,4	61,2	85,8	60,8	68,7

Tabel 3 Vijf stellingen van het instrument om vertrouwen in buurten te signaleren, per buurt, september 2010-augustus 2011, % (helemaal) mee eens

stadsdeel en wiagebied- code	wiagebiednaam	saamhorigheid, gezellige buurt	prettig omgang bevolkings- groepen	huissleutel aan buren toevertrouwen	vertrouwen in buren andere cultuur	thuis voelen in de buurt
<i>stadsdeel Zuid</i>						
K24	Oude Pijp	32,9	57,6	69,8	64,3	52,1
K25	Nieuwe Pijp	39,4	64,2	62,4	64,1	56,0
K26	Diamantbuurt	32,9	54,2	54,3	55,4	49,3
K44	Hoofddorppleinbuurt	36,2	62,9	77,3	60,7	61,1
K45	Schinkelbuurt	35,9	62,2	74,7	51,9	54,1
K46	Willemspark	28,7	57,7	71,8	59,0	56,2
K47/K50	Museumkwartier/Duivelseiland	33,7	45,6	75,5	52,0	57,9
K48	Stadionbuurt	28,5	49,7	63,2	57,8	51,7
K49	Apollobuurt	33,8	52,4	77,5	55,3	61,4
K52	Scheldebuurt	39,9	53,6	77,2	57,7	66,7
K53	IJselbuurt	25,8	55,8	66,2	57,7	52,7
K54	Rijnbuurt	30,6	58,1	66,0	56,0	56,4
K59/K90	Buitenveldert-West/Station Zuid/WTC	23,9	53,1	67,4	55,0	49,8
K91	Buitenveldert-Oost	23,0	55,0	66,7	50,0	52,4

totaal	Amsterdam	34,0	53,9	61,9	55,9	51,7
min		11,8	32,6	33,1	42,3	31,8
max		66,9	72,1	86,6	70,6	75,3

Tabel 4 Spanningen- en vertrouwenindex voor alle Amsterdamse buurten, sept 2010-aug 2011

		<i>spanningen index (hoger = relatief meer spanning)</i>	<i>vertrouwenindex (hoger = relatief meer vertrouwen)</i>
F76	Slotermeer-Noordoost	114	85
E40	De Krommert	114	96
N68	Nieuwendam-Noord	112	90
F86	Overtoomse Veld	111	86
F83	De Punt	111	91
F87	Westlandgracht	110	84
F77	Slotermeer-Zuidwest	109	93
F75/F78	Geuzenveld/Spieringhorn	109	89
F81	Osdorp-Oost	108	94
M30	Transvaalbuurt	107	91
F82	Osdorp-Midden	107	89
N61	IJplein/Vogelbuurt	107	91
F85	Slotervaart	107	92
M32/M34	Indische Buurt Oost	107	90
N69	Buikslotermeer	106	92
E36/E37	Landlust / Sloterdijk	106	94
E41	Van Galenbuurt	106	91
E39	De Kolenkit	106	92
N60	Volewijk	106	92
T93	Bijlmer Centrum (D,F,H)	105	92
E38	Erasmuspark	105	92
M29	Dapperbuurt	105	97
N70/N71	Banne/Buiksloterham	105	92
E42	Hoofdweg e.o.	104	94
K26	Diamantbuurt	104	98
N62/N63	Tuindorp Nieuwendam/Buiksloot	104	108
F80/F84	Middelveldsche Akerpolder/Lutkemeer/Ookmeer	104	97

Tabel 4 Spanningen- en vertrouwenindex voor alle Amsterdamse buurten, sept 2010-aug 2011

		<i>spanningen index (hoger = relatief meer spanning)</i>	<i>vertrouwenindex (hoger = relatief meer vertrouwen)</i>
T92/T96	Holendrecht/Reigersbos/Amstel III/Bullewijk	103	95
M31	Indische Buurt West	103	97
M28	Oosterparkbuurt	103	94
F79	Eendracht	103	96
M35	IJ-eiland e.o.	102	104
N66/N67	Oostzanerwerf/Kadoelen	102	105
M57/M58	Omval/Betondorp	101	105
T94	Bijlmer Oost (E,G,K)	100	97
F88	Sloter-/Riekerpolder	100	102
E43	Westindische Buurt	100	99
E17	Da Costabuurt	100	105
T97	Gein	100	104
K53	IJselbuurt	99	101
E16/E15	Centrale Markt/Frederik Hendrikbuur	99	103
N65	Tuindorp Oostzaan	99	102
T95	Nellestein	99	98
M27	Weesperzijde	98	105
N64/N72/N73	Waterland/Nieuwendamham/dijken	98	115
E18	Kinkerbuurt	98	103
A09	Oostelijke Eilanden/Kadijken	98	103
E19	Van Lennepbuurt	97	103
E10-E13	Spaarndammer- en Zeeheldenbuurt	97	100
K91	Buitenveldert-Oost	97	101
E14	Staatsliedenbuurt	97	106
K25	Nieuwe Pijp	96	103
K45	Schinkelbuurt	96	108
M55	Frankendael	95	105

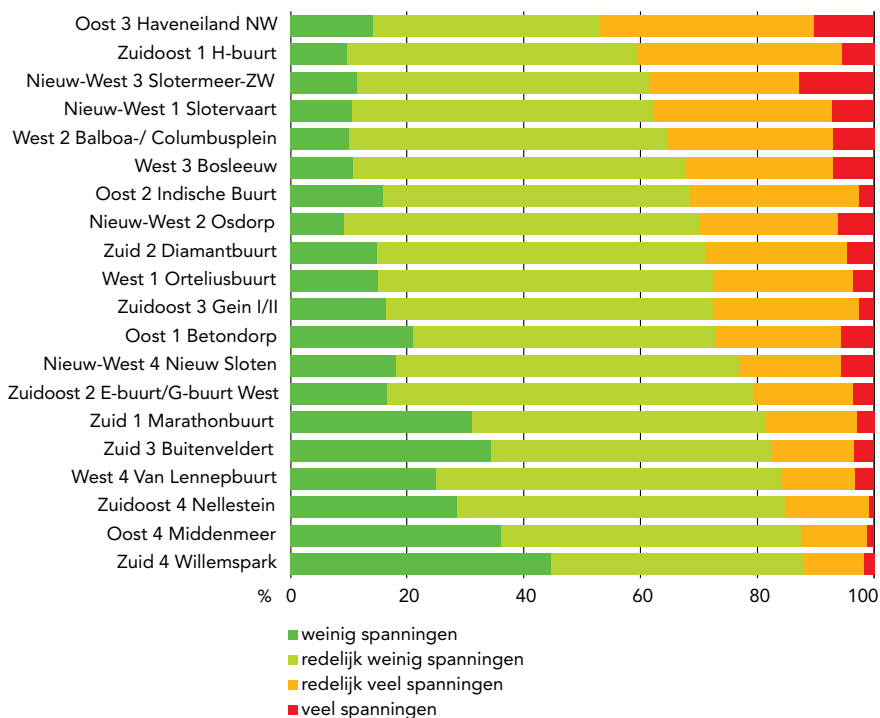
Tabel 4 Spanningen- en vertrouwenindex voor alle Amsterdamse buurten, sept 2010-aug 2011

		<i>spanningen index (hoger = relatief meer spanning)</i>	<i>vertrouwenindex (hoger = relatief meer vertrouwen)</i>
K24	Oude Pijp	95	104
M33	Oostelijk Havengebied	95	108
A01	Burgwallen-Nieuwe Zijde	94	99
T98	Driemond	94	113
K48	Stadionbuurt	94	101
A00	Burgwallen-Oude Zijde	94	99
K59/K90	Buitenveldert-West/Station Zuid/WTC e.o.	94	103
K44	Hoofddorppleinbuurt	93	109
A03	Grachtengordel-Zuid	93	104
K54	Rijnbuurt	93	104
K49	Apollobuurt	93	107
M56	Middenmeer	93	113
K47/K50	Museumkwartier/Duivelseiland	92	105
E20/E22	Helmers-/Vondelbuurt	92	110
E21	Overtoomse Sluis	92	109
A06	Jordaan	90	109
A04	Nieuwmarkt/Lastage	90	108
K52	Scheldebuilt	90	110
A05	Haarlemmerbuurt	90	109
A07	De Weteringschans	90	104
A02	Grachtengordel-West	89	107
K46	Willemspark	89	106
A08	Weesperbuurt/Plantage	87	108
	gemiddelde	100	100
	standaarddeviatie	6,73	7,31

De indexen laten zien hoe de spanningen en het vertrouwen in Amsterdamse buurten zich verhouden tot de gemiddelde Amsterdamse buurt.

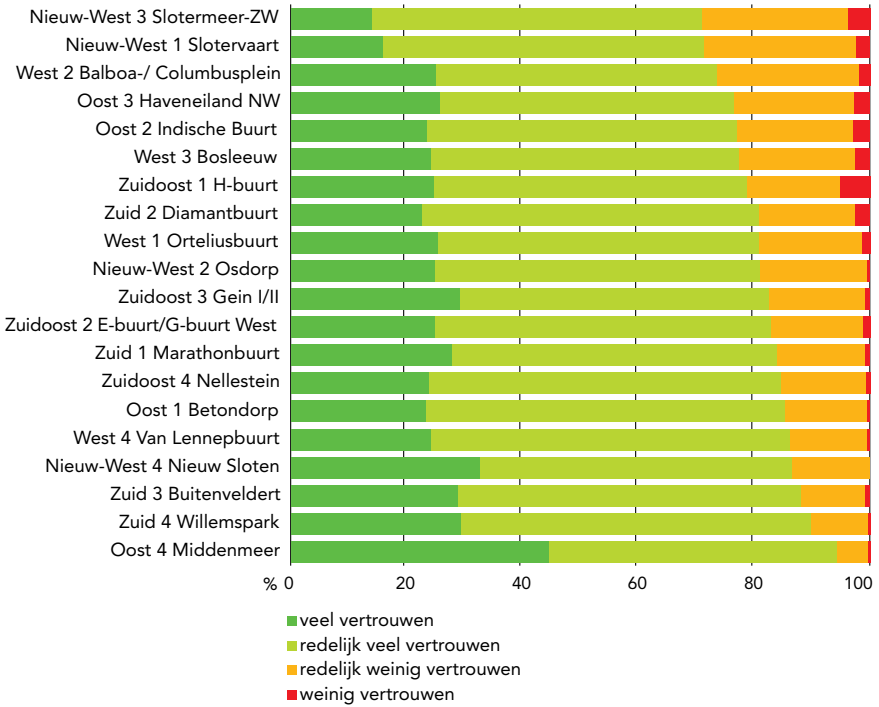
Bijlage 3 Spanningen en vertrouwen 20 buurten verdiepende onderzoek

Figuur 1 Ervaren spanningen in de twintig onderzochte buurten, procenten

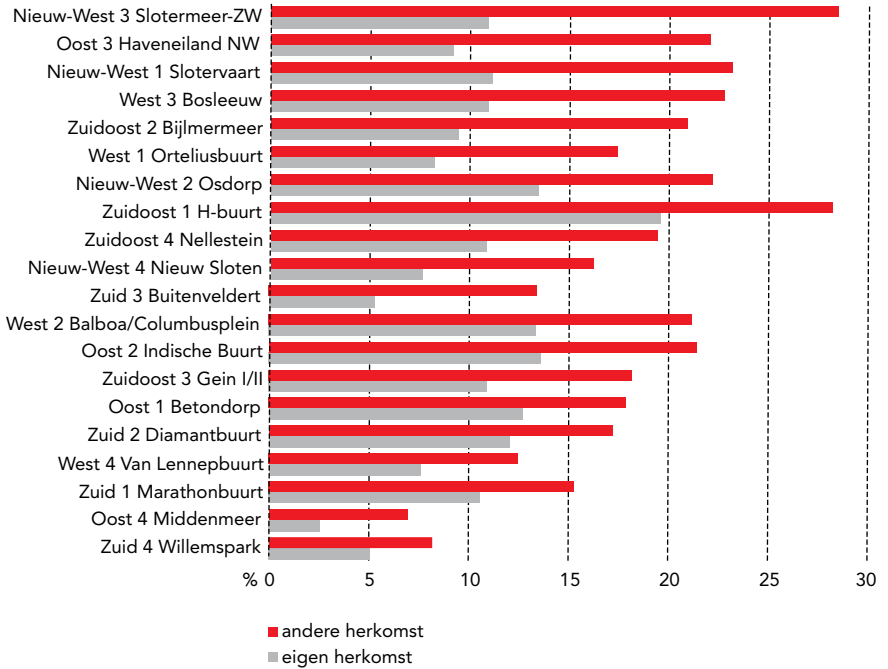
Gesorteerd op % (redelijk) veel spanningen. Gebaseerd op de gemiddelde score die gecategoriseerd zijn in: veel spanningen (score 1-2), redelijk veel spanningen (2-3), redelijk weinig spanningen (3-4), weinig spanningen (4-5). Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt.

Figuur 2 Ervaren vertrouwen in de 20 onderzochte buurten

Gesorteerd op % (redelijk) weinig vertrouwen. Gebaseerd op de gemiddelde score die gecategoriseerd zijn in: weinig vertrouwen (score 1-2), redelijk weinig vertrouwen (2-3), redelijk veel vertrouwen (3-4), veel vertrouwen (4-5). Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt.

Figuur 3 Het niet vertrouwen van buurtgenoten van de eigen en een andere herkomst in de 20 onderzochte buurten

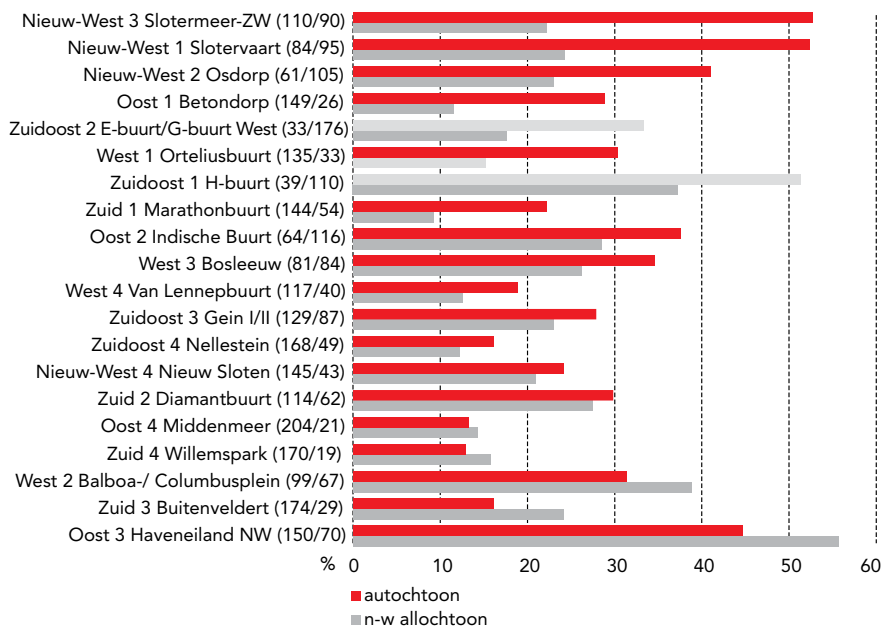

Gesorteerd op grootste contrast (% weinig vertrouwen andere herkomst - % weinig vertrouwen eigen herkomst). Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

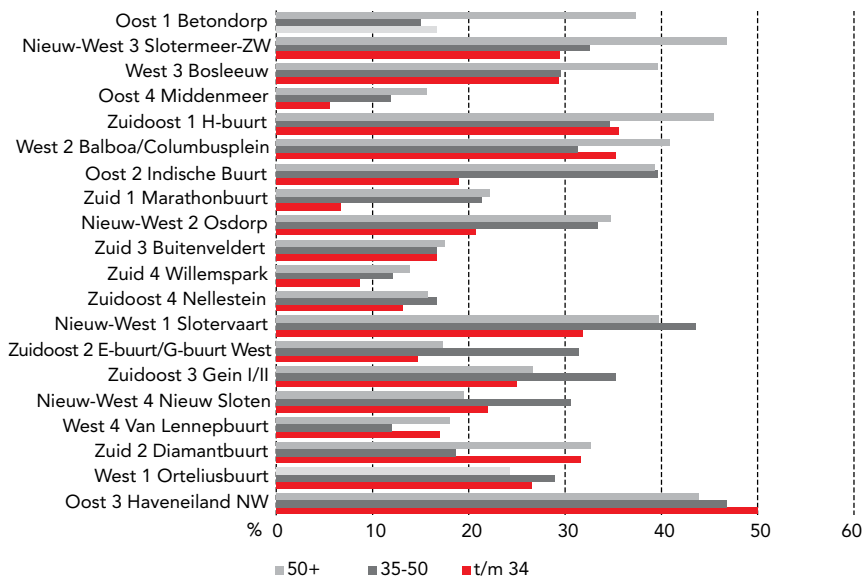
Bijlage 4 Relatie individuele kenmerken en ervaren spanningen

Figuur 1 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar herkomst (procenten)

Tussen haakjes staat de n weergegeven voor de autochtonen en de niet-westerse allochtonen. Lichtgrijs indien er minder dan veertig respondenten zijn. Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeks-buurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt.

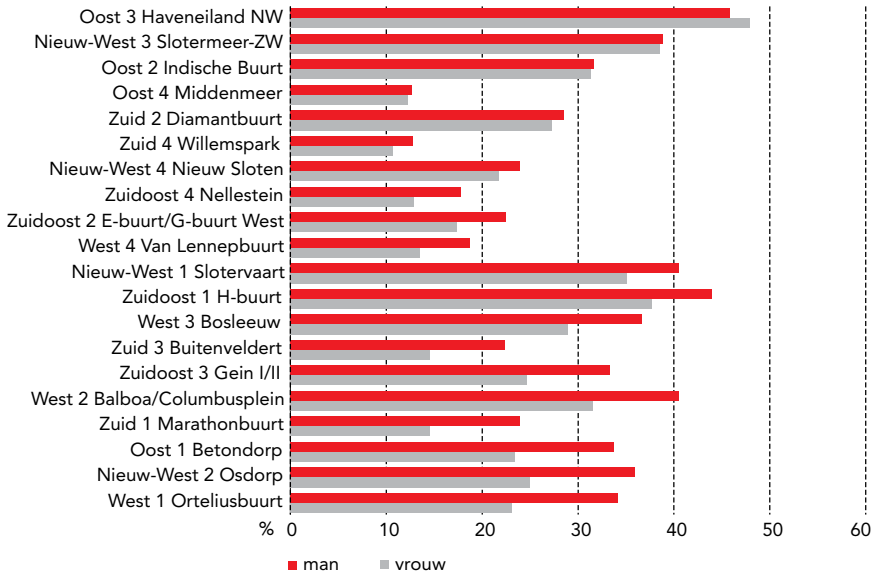
Figuur 2 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar leeftijd (procenten)

Lichtgrijs indien er minder dan veertig respondenten zijn. Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurt, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

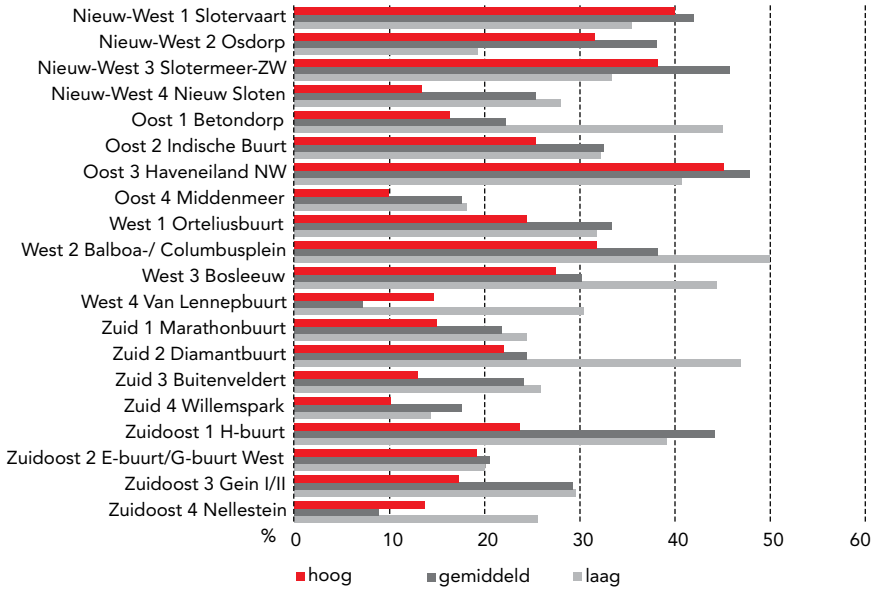

Figuur 3 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar sekse (procenten)

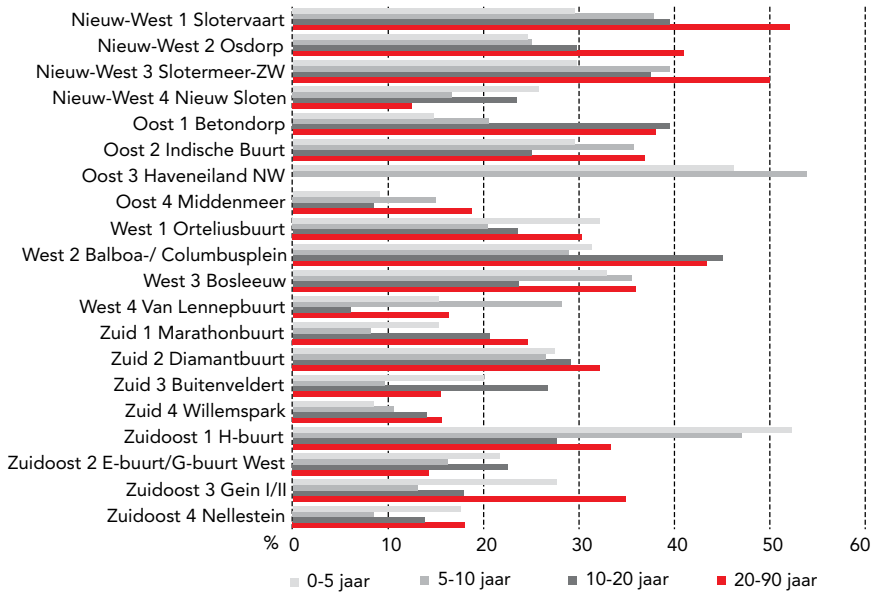
Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

Figuur 4 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar opleidingsniveau (procenten)

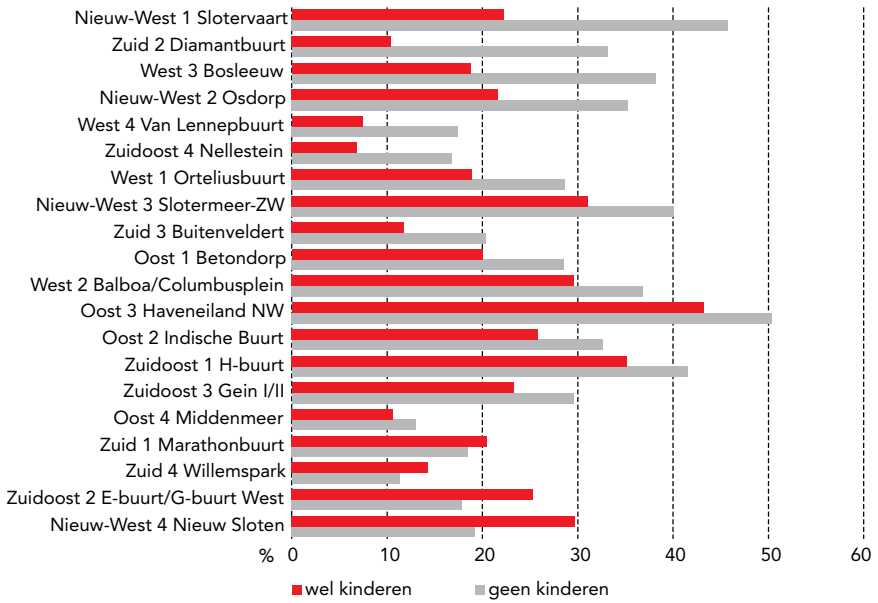
Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurtzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

Figuur 5 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar woonduur (procenten)^v

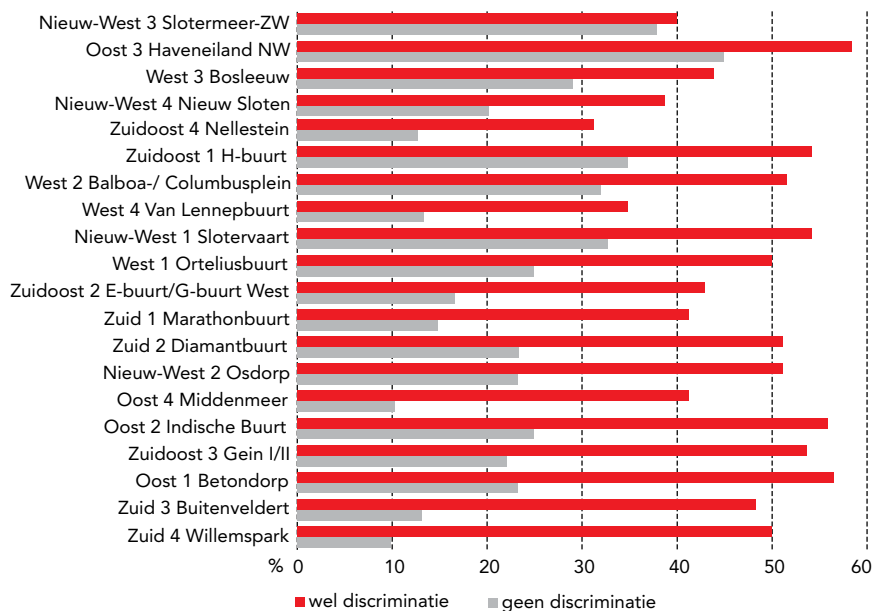
Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

Figuur 6 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar wel of niet kinderen hebben (procenten)

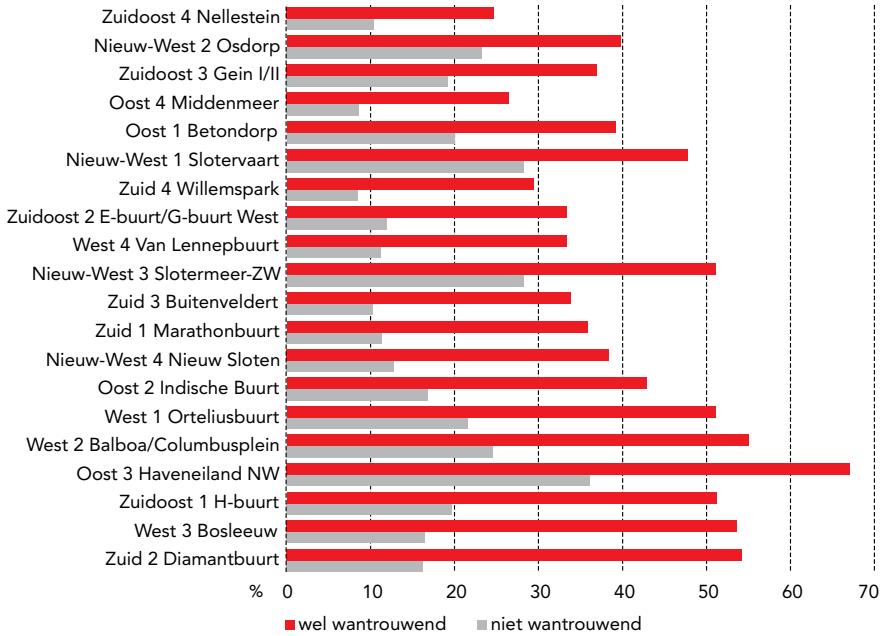
Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

Figuur 7 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar wel of niet gediscrimineerd voelen (procenten)

Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurt nummer 4 = de referentiebuurt

Figuur 8 Ervaren spanningen in de 20 onderzochte buurten, naar algemeen wantrouwen (procenten)

Buurtnummers 1 t/m 3 zijn de onderzoeksbuurten, buurtnummer 4 = de referentiebuurt

Tabel 9 Gemiddelde correlatie tussen risicofactor en het ervaren van spanningen*

	<i>ervaren spanningen</i>
onderhouden en schoonhouden semiopenbare ruimte	.40
bekladding muren en gebouwen	.26
te vroeg buiten zetten vuilnisbakken of rommel op straat achterlaten	.26
verschillend denken over hoe buren met elkaar om zouden moeten gaan	.44
verschillende normen en waarden over wat wel en niet kan in de buurt	.48
meningsverschillen over het gezamenlijk gebruik van pleinen, veldjes en speelvoorzieningen in de buurt	.43
zich niet thuis voelen in de buurt	.43
bevolkingssamenstelling is sterk veranderd	.34
verschillende culturen hebben weinig contact in de buurt	.40
schelden en brutaal gedrag	.41
jeugdcriminaliteit	.39
overlast van kinderen (t/m 14 jaar)	.34
<i>overlast van groepen jongeren in de buurt</i>	.38
<i>niet op straat durven spelen vanwege de aanwezige kinderen</i>	.24
<i>niet op straat durven spelen vanwege de aanwezige jongeren</i>	.29

---

* Schaal van vijf stellingen die spanningen meten zonder oorzaak (drie stellingen uit het signalering-instrument + twee vergelijkbare extra stellingen) ** alle correlaties zijn hier significant op $p < 0.01$

Colofon

Het rapport 'Samenleven met verschillen' is een samenwerking tussen Bureau Onderzoek en Statistiek (O+S) en het Verwey-Jonker Instituut. Het onderzoek is gefinancierd met een onderzoeksubsidie van het Ministerie van Veiligheid en Justitie. De uitgave van het rapport en de bijbehorende conferentie zijn mogelijk gemaakt door de Afdeling Burgerschap en Diversiteit van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO).

Auteurs

drs. Jolijn Broekhuizen (O+S) en drs. Ron van Wonderen (Verwey-Jonker Instituut).

Met medewerking van

drs. Josca Boers (O+S), dr. Erik van Marissing (Verwey-Jonker Instituut), drs. Jeroen Slot (O+S), prof. dr. Hans Boutellier (Leerstoel Burgerschap en Veiligheid van de VU, Verwey-Jonker Instituut).

Coördinatie en begeleiding

Het onderzoek heeft plaatsgevonden onder coördinatie van Timke Visser en Frederique Windhorst van de Afdeling Burgerschap en Diversiteit van de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling (DMO). De wetenschappelijk begeleiding van het onderzoek lag bij de Leerstoel Burgerschap en Veiligheid van de VU. Het gehele onderzoekstraject is begeleid door een commissie bestaande uit vertegenwoordigers van de stadsdelen West, Nieuw-West, Zuid, Oost en Zuidoost en van verschillende diensten.

Vormgeving: ABC Vorm

Foto's omslag: Katrien Mulder, Edwin van Eis, Freek Hermens, Nationale Beeldbank

Drukwerk: SDA Print + Media

